Jiří Černý, Diana Šmajclová

DĚJINY ČESKOBUDĚJOVICKÉ NEMOCNICE

I. díl

(středověk – 1948)

Jiří Černý, Diana Šmajclová

DĚJINY ČESKOBUDĚJOVICKÉ NEMOCNICE

I. díl

(středověk – 1948)

© text: Jiří Černý, Diana Šmajclová

© foto archiv nemocnice

ISBN 978-80-239-9471-1

POČÁTKY ZDRAVOTNÍ PÉČE MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE

První záznamy, ze kterých se dozvídáme o způsobu zajištění zdravotní nebo sociální péče ve městě České Budějovice, se objevují v materiálech ze 14. století. V té době se péče týkala jen velmi malé části obyvatel. Převážně byli nemocní a chudí občané odkázáni na veřejnou dobročinnost nebo na pomoc klášterů, církevních kongregací a řádů. Zmínky o dobročinnosti bohatých občanů města nacházíme jen zřídka.

Špitál s kostelem sv. Václava

Prvním zaopatřovacím ústavem určeným k péči o nemajetné nebo zestárlé občany byl špitál s kostelem sv. Václava. Založil jej nedlouho před rokem 1327 českobudějovický měšťan a sladovník Zachariáš Herbord na svůj náklad a navázal tím na donaci Konráda Landauera ve prospěch chudých města. K tomu účelu věnoval Herbord mlýn na rameni řeky Vltavy a pár polností. Král Jan Lucemburský Herbordův čin schválil a dne 22. května 1327 osvobodil nový špitál od povinnosti odvádět ze mlýna a polí královský úrok i berně.

Ke špitálu byla zbudována kaple zasvěcená zemskému patronu sv. Václavu. Herbordův majetek však nestačil na její dokončení. Když zakladatel zemřel, stavba se zastavila. Za účelem získat další finanční prostředky na dostavbu kaple se vypravili českobudějovičtí kněží Filip a Petr za králem, který právě dlel se svým dvorem v Řezně. Podařilo se jim získat dne 26. července 1331 listinu, ve které král věnoval špitálu k dokončení kaple pastviny v Černici a sedm lánů půdy ve vsi Mokré.

Za necelé dva roky se Jan Lucemburský zabýval českobudějovickým špitálem znovu. Dne 5. ledna 1333 byly v královské kanceláři vyhotoveny dvě listiny, ve kterých bylo ve prospěch špitálu na dokončení kaple zapsáno několik lánů polí a pastvin, patřících dvoru Světlík a vsi Hoslová (Úsilné). Přidán byl též mlýn Konráda Landauera před Svineckou branou. Kněz Filip byl roku 1331 jmenován rektorem špitálu. Přízeň českobudějovickému špitálu projevil i král Karel IV. Roku 1351 předal laiky špatně spravovaný špitál mistrovi Lvovi z konventu Řádu křížovníků s červenou hvězdou v Praze. Po osmi letech však křížovnický mistr Lev na správu ústavu rezignoval a ta byla přenesena dne 24. září 1359 na město.

Následovaly četné výměny rektorů špitálu: např. Konrád nebo kněz Jakub, řečený Béda, který po určitý čas dělal kaplana králi Václavu IV. Kolem roku 1406 je zaznamenán kněz Albert.

Českobudějovický špitál byl zřízen jako útulek pro chudé a nemocné. Nešlo však o nemocnici v pravém slova smyslu, ale o zařízení, kam byli přijímáni i lidé s tělesnou vadou nebo choromyslní. Počet chovanců lze podle městských účtů odhadnout na 10 – 12. Provoz špitálu byl hrazen nejenom z výnosů pozemků, ale i ze zbožných nadací českobudějovických občanů. Nejstarší nadace pocházela z 5. března 1373, kdy obuvník Hayndl dal ze svého domu a zahrady 1/2 kopy grošů pro špitál sv. Václava.

S hospodářským rozvojem města rostl také počet těch, kteří potřebovali pomoci. Problémy vzrostly také za husitských válek. Termíny jako „Seelbäder“ a „Seeltücher“

(duchovní koupel a duchovní plátno), kterých je v dokumentech používáno pro způsob podpory chudých, se časem změnily na pouhé podání chleba, vody, eventuálně piva. Počet špitálníků ani středověká podoba špitálu není známa, známe však jeho polohu. Byl umístěn na počátku Krajinské ulice vedle Pražské brány. Na podkladě různých pozdějších vyobrazení se můžeme domnívat, že kaple či kostel sv. Václava byla jednoduchá stavba s vysokou stanovou střechou, nižším presbytářem a se štíhlou zvoničkou nad východním štítem lodě. U kostela byl menší hřbitov.

V městských účtech z roku 1497 je pro špitál sv. Václava vyčleněna částka 25 – 35 kop grošů. Tato částka se zvyšovala jen pozvolna. V 16. století byly z peněz nakupovány zejména šaty pro chudé a nemocné. Peníze byly shromažďovány na tzv. „Fischamtu“. Ve stejném století město zřídilo nový fond, tzv. „chudinský“. Fond byl spravován špitálem sv. Václava, od roku 1771 měl vlastní správu. Tento fond byl ve městě po staletí až do roku 1911, kdy dosáhl konečné částky 20 017 korun a 80 haléřů.

Třicetiletá válka

Období třicetileté války a celkové zhoršení životních podmínek ve městě vedlo k podstatnému navýšení počtu nemocných a chudých. Jako reakci na tuto situaci začalo město odvádět ve prospěch špitálu část plateb, které získalo prodejem piva, vína a ryb. O zajišťování zdravotní péče ve městě v letech 1637 – 1641 se dovídáme ze strohých účetních záznamů budějovických „městských počtů“.

V této době byl městským lékařem Holanďan Joann de Meera, který bydlel v blízkosti Pražské brány. Lékař byl placen městskou radou s ročním příjmem 212 zlatých a 56 krejcarů. Jeho povinností bylo léčit zaměstnance města na radnici, faře, škole, obecních dvorech a mlýnech. Mimo to měl i rozsáhlou městskou klientelu. Podílel se také na likvidaci morové epidemie ve městě v roce 1640, kdy vyráběl „Remidium“, tehdy vyhlášený lék proti moru.

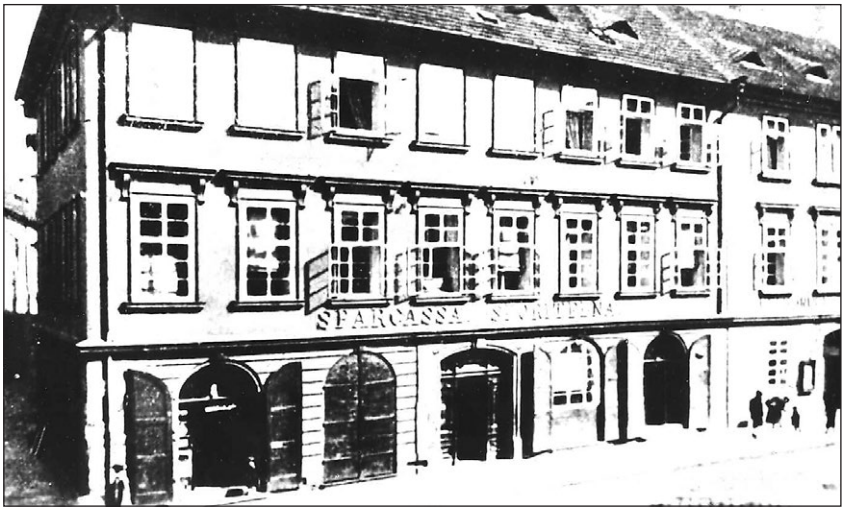

Městská spořitelna v Krajinské ulici v polovině 19. století. Na jejím místě dříve stával bývalý špitál.

V průběhu třicetileté války vznikl ve městě velký požár. Informuje nás o něm druhý městský kronikář, pekařský mistr Jonáš Katschner. Požár vypukl 24. července 1641 v domě dlaždiče Gregora (Řehoře) Millnera v Krajinské ulici číslo 20 v blízkosti Masných krámů. U něho bydlel v podnájmu městský lékař Johann Filip Haller, který přišel do města roku 1640, aby se podílel na likvidaci moru. Vlastní nerozvážností, snad v souvislosti s nadměrnou konzumací piva, však došlo k založení požáru. V krátké době byla v plamenech celá východní fronta ulice až k Pražské bráně. Za oběť mu padl také městský špitál s kostelem sv. Václava. Špitál shořel celý, se všemi byty chovanců, komorami, sýpkami a stájemi. Ze špitálního kostela shořela věž včetně dvou zvonů, které se žárem roztavily, a střecha. Krov při zřícení prorazil klenbu nad kůrem. Oheň pronikl do lodi a uvnitř zničil hlavní oltář. Po požáru byl jak špitál, tak kostel sv. Václava obnoven. Nešťastný lékař utekl do Vídně a ve městě zanechal veškeré své lékařské nástroje.

Špitál byl roku 1716 rozšířen. Žilo v něm 15 mužů a 15 žen. Nosili plášť z hnědého sukna s mosazným štítkem, na němž byl obraz sv. Václava a městský znak. Povinností chovanců bylo dodržovat domovní řád, pravidelně se zúčastňovat bohoslužeb, církevních slavností, procesí a modliteb za dobrodince ústavu. Kostel sv. Václava spravovali v 17. stol. kapucíni a v 18. stol. piaristé.

V roce 1796 byl špitál s kostelem zrušen. Budovy byly využívány jako dělostřelecká kasárna, kostel jako barvířská dílna, v roce 1840 zbourán, zbylé objekty špitálu přestavěny. V polovině 19. stol. byl na jejich místě postaven obytný dům a budova Městské spořitelny.

Morový špitál

V letech 1513 – 1515 byl před Pražskou bránou, daleko za hradbami města, postaven pozdně gotický morový špitál s kostelem Nejsvětější Trojice. Morový špitál poskytoval nejnutnější péči, nikoliv léčbu. Kostel byl jednolodní s valbovou střechou. Vstup umožňovaly původně dva samostatné vchody, z nichž jižní byl později zazděn. Z kostela bylo přímé spojení do objektu morového špitálu.

Morový špitál po roce 1515.

Akutní nebezpečí moru se s velkou silou projevilo ve městě České Budějovice v roce 1495, kdy podle odborného odhadu zemřelo kolem 500 osob. Přibližně stejný počet podlehl morové epidemii v roce 1521 a v srpnu 1640 (počet obyvatel města tehdy činil 4 500 osob).

V letech 1736 – 1779 byl morový špitál i kostel barokně přestaven a rozšířen. Nejprve byla postavena nová špitální dvoutraktová budova a později byl celý špitální areál rozšířen o přístavbu severního křídla. Interiér kostela vyzdobil roku 1763 významný malíř František Jakub Prokyš, mimo jiné majitel domu č. 35 na jižní straně nám. Přemysla Otakara II., v němž také zemřel.

Morový špitál v druhé polovině 18. století.

Lázně

Lázně udržovaly ve středověkém městě jistou úroveň hygieny. České Budějovice měly od svého založení asi troje lázně, které pro velkou spotřebu vody bývaly umístěny poblíž řeky.

Poprvé je uváděn v roce 1364 lazebník Kunz. Tyto lázně se nacházely pod věží Mandou v Kněžské ulici č. 2. Koncem 14. stol. je provozoval lazebník Rendl. Od roku 1433 asi 10 let patřily lazebnici Mandě (podle ní dostala věž jméno). V období 1548 – 1578 byli provozovateli členové rodiny Innichhoferů, 1682 – 1723 Umlaufů a po roce 1755 František Baumann.

Druhý lázeňský dům se nacházel mezi dominikánským klášterem a Rybářskou brankou (v Hroznové ulici č. 23). Ve 14. a 15. stol. nesl jméno podle lazebníka Spatla. Před rokem 1549 patřila polovina lázní ke kostelu sv. Mikuláše. Později lazebnice Uršula opět

obě části spojila v jeden celek. Majitelé se často střídali. Za zmínku stojí rodina Weissova (1644 – 1743). Posledním držitelem byl Florián Zachariáš Fetterle (1747 – 1764).

Třetí lázně stály za radnicí vedle Solné branky (Česká ulice č. 66). Do poloviny 15. stol. jsou uváděny jako lázně Šiklovy. V letech 1678 – 1680 byly na náklady obce přestavěny a zrenovovány.

Ve středověkých Českých Budějovicích nebyla zdravotní péče organizována. Drobné lékařské zákroky prováděli lazebníci, ranhojiči a bradýři, ze kterých se zřejmě později specializovali chirurgové. Menší chirurgické zákroky prováděl městský kat.

Přítomnost kvalifikovaných lékařů lze předpokládat koncem 14. stol. Rekvalifikace lazebníků na lékaře po roce 1750 vedla k zániku lazeben.

Městské veřejné lázně

Na břehu Mlýnské stoky, mezi ulicí Karla IV. a Kanovnickou, byly v provozu veřejné lázně, které v letech 1887 – 1888 přestavěl a moderně vybavil Ferdinand Hrbek. Od roku 1927, po jejich modernizaci, byl provozovatelem František Binder, dále od roku 1934 Václav Skála a od roku 1938 Hermann Drössler. Roku 1946 byly znárodněny. Sloužily až do roku 1978, kdy byla provedena jejich demolice.

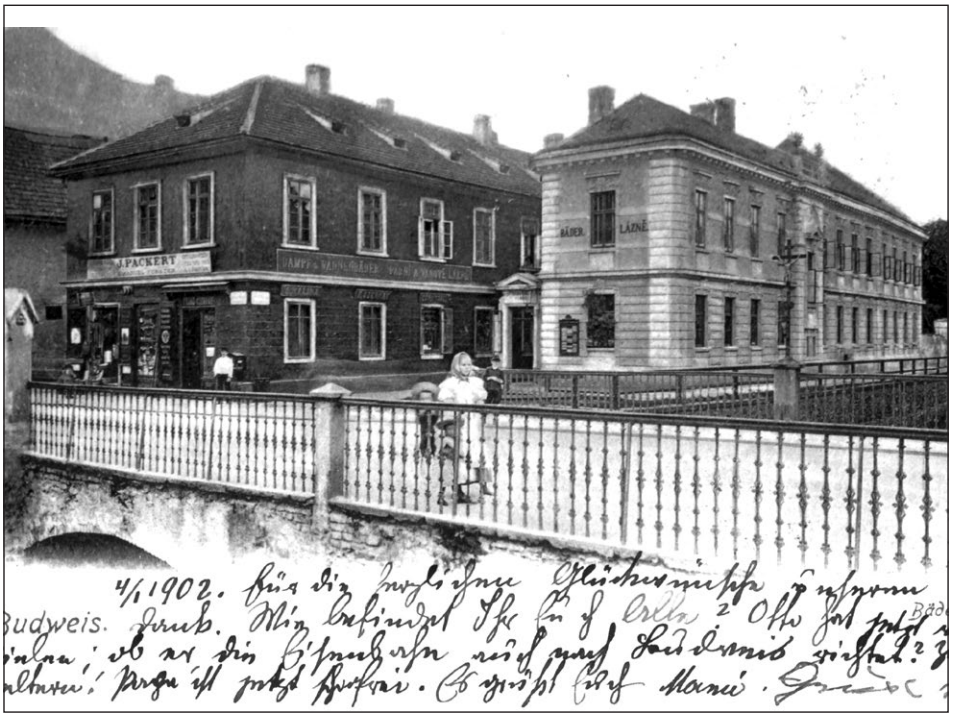

Ferdinandovy lázně (budova vpravo).

Významní lékaři

V letech 1565 – 1569 se v Českých Budějovicích objevuje městský lékař, český humanista a básník Matouš Cervus (* 1530 – † asi 1578), absolvent Lékařské fakulty UK v Praze. Tento lékař zde však musel pracovat již kolem roku 1559, neboť dne 17. 5. 1560 se městská rada usnesla, že „doktoru Cervovi přidává ročního platu". Jako luterán chtěl lékař z katolického města kolem roku 1570 odejít, což nakonec neudělal. Svoji praxi začal provozovat i mimo město, např. v Praze, Třeboni a jinde. Za svého působení v Českých Budějovicích zpracoval také spisek pojednávající o základních požadavcích kladených na lékaře a spisek o ochraně proti moru. Poslední zmínka o něm pochází z roku 1578.

Dalším významným lékařem té doby byl Filip Fauchelius de Paux. V Českých Budějovicích se objevil kolem roku 1580 jako nástupce Matouše Cerva. Své lékařské řemeslo mimo město nabízel zejména šlechticům (např. panu Adamu z Hradce a panu Jeronýmovi Hozlauerovi). Jeho lékařská praxe však byla ukončena v souvislosti s neúspěšnou léčbou Alžběty ze Žerotína, která po podání antimonových tablet od Fauchelia zemřela. Lékař bydlel v ulici U Černé věže číslo 222, ale v roce 1604 náhle zemřel.

Od poloviny 16. stol. je doložena souvislá řada městských lékařů, z nichž vynikli: Johann Matthias Löw von Erlsfeld (praxe 1690 – 1702), Johann Daniel Ferdinand O´Karin (irský původ, praxe 1720 – 1725), Ludwig Josef Benischko (praxe 1759 – 1780), Eugen Mac Mahon (irský původ, praxe 1757 – 1788, nastoupil do města po smrti českobudějovického lékaře Ignáce Dominika Hartla).

Městská lékařská péče, městský fyzikus a ranhojiči

Městská rada zřídila funkci městského fyzikuse, kterou směla vykonávat pouze osoba univerzitně vzdělaná. Fyzikus obstarával péči o nemocné ve městě, ale i v nemocnici a chudobinci, protože samostatný nemocniční lékař v té době ještě neexistoval. K dispozici mu byl jeden ranhojič, který vykonával veřejnou sanitární pomoc ve městě, přilehlých městských obcích, očkoval a rovněž ohledával mrtvé. Podle doložených zpráv byla v 17. století placena obcí také jedna porodní bába, ostatní vykonávaly praxi soukromě.

Jako ranhojiči v Českých Budějovicích působili Anton Plha, Michael Kraus, Augustin Kraus, Jakob Graf, Josef Reischl, Josef Hussa...

V nemocnici v Hradební ulici působil ve funkci fyzikuse med. Anton Janda z Krumlova. Od roku 1784 mu vypomáhali ještě dva městští lékaři, a to MUDr. Franz Eybl a lékař -chirurg Johannes Christofek. Po smrti lékaře Eybla nařízením magistrátu dne 19. 7. 1799 se místo městského fyzikuse rozdělilo (i platově) mezi dva zbývající lékaře. Vzhledem k nízkým příjmům lékařů bylo již 5. 12. 1799 rozhodnuto, že se MUDr. Janda stal opět jediným úřadujícím fyzikusem, a to až do své smrti 26. 11. 1842. Vzhledem k jeho zdravotnímu stavu mu vypomáhali od 7. 4. 1840 MUDr. Friedrich Klaudi (zemřel roku 1842) a od 18. 10. 1842 MUDr. Haas (roku 1851 se zřekl svého místa).

Pro velkou vytíženost lékařů byl 7. 2. 1843 jmenován druhý zastupující městský lékař Franz Pollak, magistr chirurgie a porodnictví (zemřel v dubnu 1900).

Od 16. 4. 1844 se dalším městským lékařem stal i MUDr. Fuhrmann, který byl pověřen dobrovolnou službou v nemocnici.

Po MUDr. Haasovi nastoupil 11. 9. 1851 chirurg MUDr. Josef Reischl. Po jeho smrti v roce 1867 byl na jeho místo jmenován MUDr. Wolfgang Feigel, c. k. lékař regimentu (zemřel v červenci 1884).

Dále se setkáváme od roku 1896 se jménem MUDr. Želíska ve funkci městského fyzikuse a MUDr. Mautnera ve funkci druhého městského lékaře. Oba se stali významnými lékaři nemocnice.

První chudinský ústav s nemocnicí

Zařízení pro chudé a přestárlé občany bylo založeno na soucitu bohatších, na jejich odkazech. Od poloviny 16. stol. byla tato forma nahodilých darů nahrazena úroky z nadací bohatých měšťanů.

Dalším špitálem města se stala roku 1787 budova v Krajinské ulici číslo 285 (naproti bývalému špitálu sv. Václava – roh Krajinské ulice a Hradební). Tento dům byl v majetku měšťana Josefa Stiftera od roku 1773. Daroval jej i s přilehlou zahradou řádu sester sv. Františka. Řád v domě zřídil roku 1781 ústav pro chudé občany, od roku 1787 ho rozšířil o nemocniční ošetřování. Nemajetné občany ošetřoval zdarma, ostatní proti přímé úhradě; na provoz přispívalo i město jeden zlatý týdně. Ústav pro chudé od roku 1784 dostával na provoz rovněž peněžní díl z dražeb, od roku 1785 díl z pokut a od roku 1787 díl z daní. Od roku 1789 ústav zapůjčoval pohřební smuteční kabáty a šátky za poplatek 3 krejcary.

Krajinská ulice, kde se nacházel chudinský ústav s nemocnicí.

Bohužel v souvislosti s rušením řádů Josefem II. sestry dům roku 1787 opustily. Správu ústavu na základě věnovací úřední listiny pro českobudějovické chudé převzalo město. Volný překlad: …*vlastnoručně podepsaní zástupci bývalého a na nejvyšší příkaz zrušeného třetího řádu světského bratrství …na městské chudé se všemi právy jako dar… od kterého lze ustoupit jen za nesplnění podmínek sepsaných dne 1. 7. 1783…* V rozpočtu města se nemocnice objevuje poprvé v roce 1793. V záznamech městských kronik jsou od tohoto roku udávány finanční rozpočty nemocnice, včetně použití pohřebního vozu. Budova měla hodnotu 400 zlatých, příjmy 760 zlatých a výdaje 92 zlatých. Roku 1796 byla provedena první malá přístavba. Od roku 1798 jsou příjmy nemocnice zvyšovány za zapůjčování pohřebního vozu. Roku 1808 byla rozšířena lůžková část o dvě místnosti. Dům pro svoji polohu a úzké dlouhé místnosti začínal být nevhodný pro své účely.

Mastičkáři a lékárníci

S lékařskou praxí se rozvíjelo i lékárnictví. První známý českobudějovický lékárník Jan († 1507) měl lékárnu ve svém domě na nám. Přemysla Otakara II. Následoval Petr († 1521), Jiří a Wolfgang († 1535).

Dalším lékárníkem s lékárnou na nám. Přemysla Otakara II. (dům č. 30) byl Jan Čankl († 1555). Po jeho smrti koupil lékárnu André Gast. V roce 1569 ji přestavěl a na budovu umístil znamení bílého anděla, podle nějž byla lékárna označována.

V letech 1602 – 1677 byla provozována lékárna „U zlatého jednorožce“ v ulici Dr. Stejskala č. 1. Zřídil ji Johann Hemmer. Po několika majitelích přešla lékárna do rukou Karla Franze Dietricha, který objekt prodal a v roce 1680 otevřel ve svém domě na nám. Přemysla Otakara II. novou lékárnu „U černého medvěda“. V roce 1885 byla zřízena ve městě další lékárna v ulici U Černé věže č. 21 s názvem „U Matky Boží“. Majitelem byl Gustav Sazyma.

Další lékárnu otevřel v roce 1910 Matěj Krásný na Rudolfovské třídě č. 35. Lékárnu na Pražské třídě s názvem „U svatého Huberta“ otevřel v roce 1914 Jaroslav Michl. V roce 1920 Ladislav Zelenka otevřel lékárnu na Lineckém předměstí (Lidická třída č. 18) a roku 1929 otevřel Jan Siegl lékárnu „U černého koníčka“. Později v letech 1938 – 1939 postavil Bedřich Vychodil novou lékárnu v Suchém Vrbném v Dobrovodské ulici č. 70.

Městský chudobinec

Všechny objekty sloužící jako chudobince nebo starobince postupem času nepostačovaly, a proto v období let 1896 – 1898 bylo na Lineckém předměstí (nyní ulice Boženy Němcové) přistoupeno k velkoryse pojaté výstavbě moderně vybavené třípodlažní budovy městského chudobince pro 150 chovanců. Jednalo se o rozsáhlou budovu s hodinami. Podle výpisu z pozemkové knihy se jednalo o dům číslo popisné 198. Notářským zápisem ze dne 1. 12. 1898 bylo poznamenáno a do knih vloženo, že tento dům *„na věčné časy bude používán a ponechán jako chudobinec pro příslušníky městské obce Budějovické“*.

Po 2. světové válce byl chudobinec zrušen a budova využita k jiným účelům. V roce 1951 je budova převedena z KNV na vojenskou stavební správu s podmínkou, že v ní po válce umístěné onkologické oddělení českobudějovické nemocnice tam zůstane neomezeně dlouho. Lidový soud v Českých Budějovicích dne 18. 4. 1956 vymazal doložku o chudobinci a objekt převedl na Ministerstvo národní obrany výhradně k nemocničním účelům.

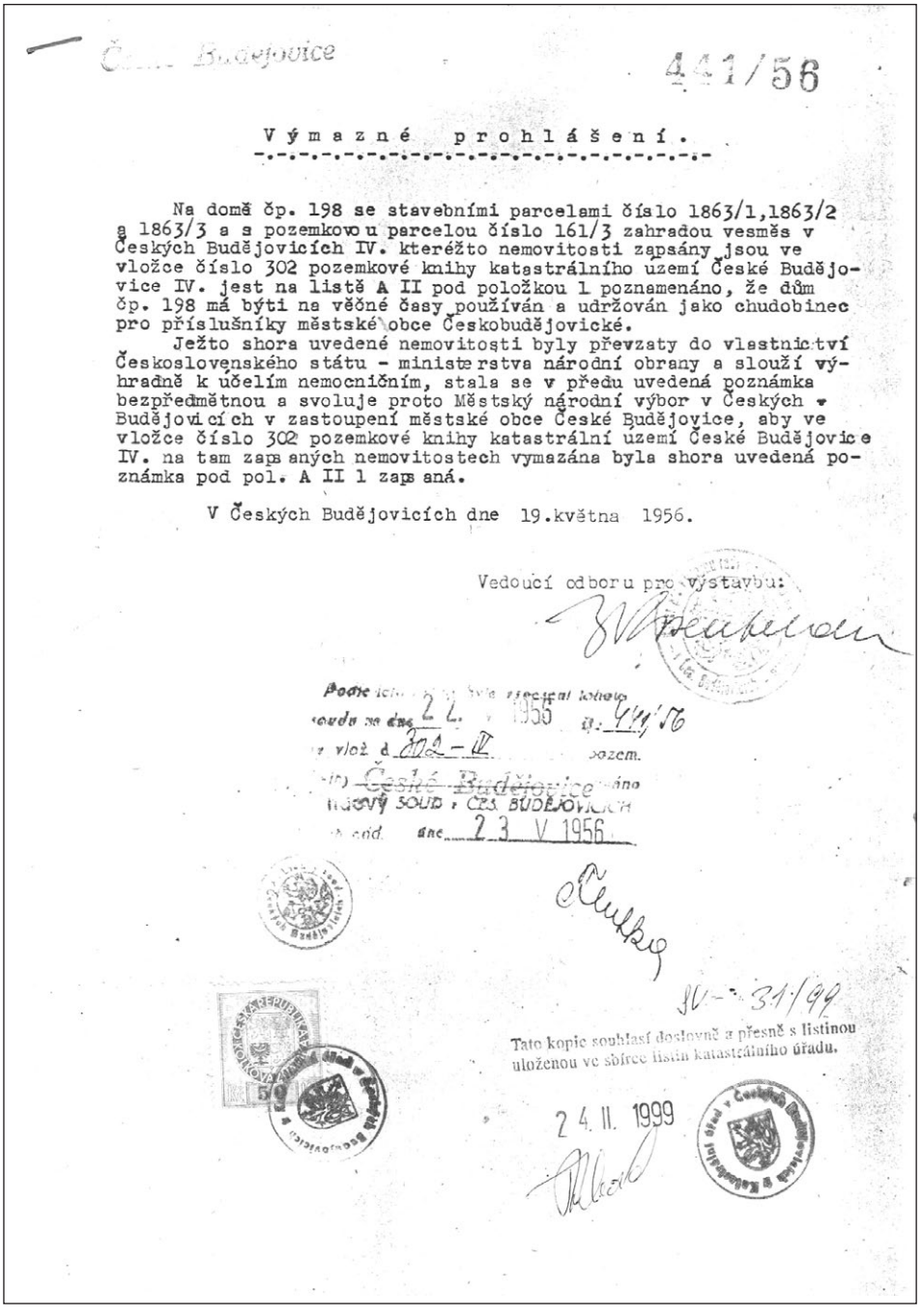

Č... Budějovice

441/56

Výmazné prohlášení.

Na domě čp. 198 se stavebními parcelami číslo 1863/1,1863/2 a 1863/3 a s pozemkovou parcelou číslo 161/3 zahradou vesměs v Českých Budějovicích IV. kteréžto nemovitosti zapsány jsou ve vložce číslo 302 pozemkové knihy katastrálního území České Budějovice IV. jest na listě A II pod položkou 1 poznamenáno, že dům čp. 198 má býti na věčné časy používán a udržován jako chudobinec pro příslušníky městské obce Českobudějovické.

Ježto shora uvedené nemovitosti byly převzaty do vlastnictví Československého státu - ministerstva národní obrany a slouží výhradně k účelím nemocničním, stala se v předu uvedená poznámka bezpředmětnou a svoluje proto Městský národní výbor v Českých Budějovicích v zastoupení městské obce České Budějovice, aby ve vložce číslo 302 pozemkové knihy katastrální území České Budějovice IV. na tam zapsaných nemovitostech vymazána byla shora uvedená poznámka pod pol. A II 1 zapsaná.

V Českých Budějovicích dne 19.května 1956.

Vedoucí odboru pro výstavbu:

Podle ... soudu ze dne 2 2. 1956 č. 441/56
... vlož. č. 302 - IV ... pozem.
... České Budějovice ...
LIDOVÝ SOUD v ČES. BUDĚJOVICÍCH
... dne 23 V 1956

SV-31/99

Tato kopie souhlasí doslovně a přesně s listinou uloženou ve sbírce listin katastrálního úřadu.

24. II. 1999

Výmazné prohlášení číslo 441/56 z 19. 5. 1956.

(Po „moderní vestavbě“ ji využívala armáda až do roku 1995 jako správní administrativní budovu a zároveň pro ambulantní ordinace vojenských nemocničních lékařů. Od roku 2005 je původní objekt chudobince po celkové rekonstrukci dle původní stavební dokumentace využíván pro administrativní potřeby krajského úřadu.)

Bývalý Městský chudobinec; současný pohled z ulice Boženy Němcové (foto z roku 2004).

V tzv. okresním domě, který byl v letech 1901 – 1902 postaven na Linecké třídě 2 (nyní Lidická ulice, budova bývalého KNV, v současnosti sídlo Krajského úřadu Jihočeského kraje), pracovalo okresní zastupitelstvo. V levém křídle byla zřízena zaopatřovací stanice pro 50 chudých okresu České Budějovice (tzv. okresní chudobinec). I tento chudobinec byl po roce 1945 zrušen.

Nemocnice pro vojsko

Pro potřeby zdravotní péče pro příslušníky armády v Českých Budějovicích byla v 70. letech 18. stol. zřízena v Divadelní ulici č. 15 (nyní ulice Dr. Stejskala) vojenská nemocnice.

Ve 20. letech 19. stol. se posádková nemocnice přemístila do objektu někdejšího hostince na Lidické třídě č. 20, kde působila sto let. K budově přiléhala rozsáhlá zahrada. V této budově vojenské nemocnice, pozdějším sídle vojenské prokuratury (dnes okresní soud), byl pověřen vedením štábní lékař MUDr. Josef Rabl. Pracovali zde plukovní lékaři I. třídy MUDr. Rudolf Straka od pěšího pluku č. 28, MUDr. Antonín Franz od dělostřeleckého pluku č. 24, MUDr. Eugen Kafka od doplňovacího pluku č. 91, štábní lékaři MUDr. Jaroslav Pečírka a MUDr. Jan Miessler od zeměbraneckého pluku č. 29.

Zeměbranecké kasárny arcivévody Rainera byly postaveny v ulici Schwarzenbergova (nyní ulice Boženy Němcové) v letech 1898 – 1899 staviteli Josefem Hauptvoglem a Josefem Prieslem nákladem 530 868 rakouských korun. Jejich hlavními stavbami byly dvoupatrová budova pro mužstvo podél dnešní ulice Boženy Němcové a dvoupatrová budova někdejšího štábu, která má na střeše hodinovou věž (pozn. nyní je v budově umístěno psychiatrické oddělení Nemocnice České Budějovice, a.s.).

Kasárny arcivévody Rainera, známé rovněž pod názvem Masarykovy kasárny (později Vojenská nemocnice).

Původně zde byl ubytován zeměbranecký pěší pluk. Za 1. světové války byly kasárny využívány pro „špitální potřeby". Vojenský lazaret rozšířil svou kapacitu. Na volné ploše za štábní budovou směrem ke kostelu sv. Jana Nepomuckého postavil na konci 1. světové války tzv. rehabilitační oddíl dva dřevěné „baráky" pro příjem raněných vojáků.

Po roce 1920 byl objekt již v převážné míře využíván k zdravotnickým potřebám armády a přejmenován na Divizní nemocnici č. 5.

Kromě toho ještě existovala c. k. záložní nemocnice v budově starých zeměbraneckých kasáren na Žižkově třídě č. 37.

Městská záchranná stanice

Záchrannou službu zajišťovali koncem 19. stol. speciálně vycvičení členové hasičských sborů, tzv. samaritáni.

V roce 1896 založil člen českobudějovického hasičského sboru Wenzel Bitzan sanitní oddíl. Od roku 1903 byl oddíl placen městem a označován jako „městská záchranná stanice". Sídlila v Radniční ulici č. 1 společně s hasičským sborem a po zbourání tohoto objektu se v roce 1928 přemístila do přízemí bočního traktu radnice (Radniční ulice).

Městská záchranná stanice disponovala vozem Landauer, lidově přezdívaným „chcípačka" a vozem s koňským potahem pro pacienty s infekčními chorobami.

Posádka záchranné služby města České Budějovice (nedatováno).

V roce 1924 město zakoupilo dva nově vyrobené sanitní automobily Laurin & Klement, které obsluhovali placení řidiči.

Před rokem 1930 zaměstnávala městská záchranná stanice 6 zdravotníků, převezla ročně kolem 1 500 osob z města a okolí. Pacient platil za převoz poplatek ve výši nejméně 20 korun. Za války stanice činnost neprovozovala. Po roce 1945 byla obnovena a působila ve spolupráci s Červeným křížem do roku 1948.

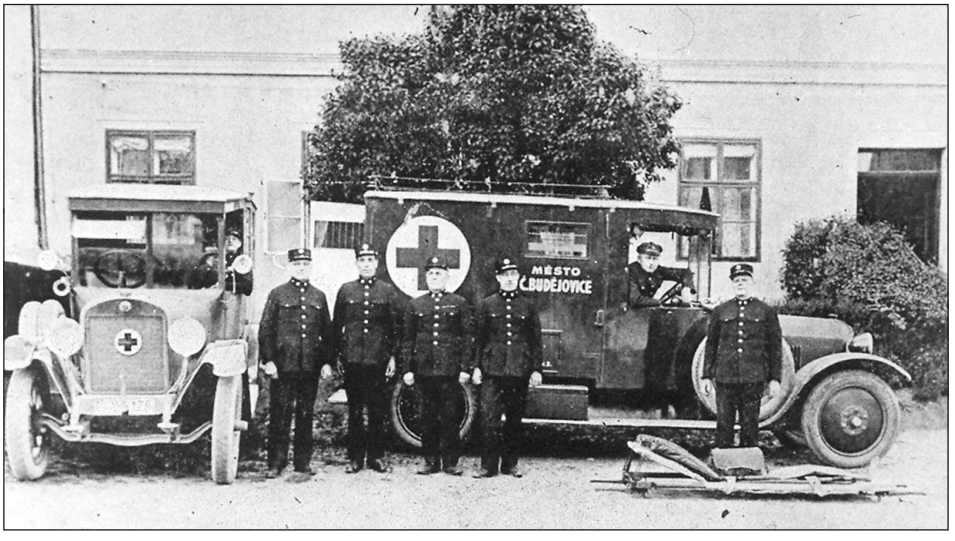

Posádka záchranné služby města České Budějovice (nedatováno).

Podpůrné spolky, nemocenské pokladny a pojišťovny

Koncem 19. století existovaly dobrovolné podpůrné spolky, které poskytovaly nemocenskou podporu. Jako první organizace tohoto druhu byl v Českých Budějovicích v roce 1872 založen česko-německý Spolek diecézního ústavu pro hluchoněmé.

Ještě před 1. světovou válkou byly založeny Starobní a invalidní podpůrný spolek českých mistrů a živnostníků, Deutsche Blindenfürsorge (místní skupina německého spolku pro péči o slepce) nebo pobočka Českého pomocného zemského spolku pro nemocné plicními chorobami.

Později zajišťovalo zdravotní pojištění množství pojišťoven a nemocenských pokladen. Nejvíce klientů měla Okresní nemocenská pojišťovna, Německá nemocenská a pohřební pokladna Selbsthilfe a Česká svépomoc.

Po 2. světové válce došlo v problematice nemocenského pojištění k zásadním změnám. V roce 1945 byla sloučena Zemědělská nemocenská pojišťovna na Zátkově nábřeží s Okresní nemocenskou pojišťovnou (ONP) v ulici Na sadech a První nemocenskou pojišťovnou volných povolání v ulici Švermova (nyní ulice Karla IV.). Od roku 1948 pojištění zabezpečoval centrálně stát prostřednictvím Okresní národní pojišťovny. Sdružení zdravotně postižených pomáhalo osobám s trvalou zdravotní vadou.

Ústřední jednota českých lékařů

Lékaři byli ve vztahu k pojišťovnám v pozici zaměstnanců a jejich zájmy hájila Ústřední jednota českých lékařů (po válce Ústřední jednota československých lékařů), která vznikla v 90. letech 19. století.

Bez vědomí lékařské organizace nesměl lékař přijímat žádné místo. Ústřední jednota vydávala čtrnáctideník „Věstník československých lékařů". Jestliže nějaká instituce sjednala s lékařem smlouvu, se kterou lékařská organizace nesouhlasila, uveřejnila ve věstníku na toto místo tzv. „cavete", což bylo upozornění, že přijetí tohoto místa neodpovídá zájmu lékařského stavu. Přestoupení tohoto „cavete" vedlo i k vyloučení lékaře z organizace, čímž se postižený stal mezi lékaři „společensky nemožným" a velmi těžko sháněl místo. Autorita organizace byla prakticky absolutní.

Lékařská záložna

Ústřední jednota zřídila ve 20. letech 20. století lékařskou záložnu, kam bylo možno ukládat honoráře, ale také předat nedobytné dlužníky ze soukromé praxe, na kterých záložna dluhy vymáhala.

Lékařská komora

Jak byl organizován lékařský stav? O společenskou prestiž se především starala lékařská komora, což byl polooficiální orgán v čele s voleným prezidentem a výborem. Povinně se do ní přihlašoval každý lékař, který přišel do styku s nemocnými, zpravidla hned po promoci.

Jestliže si lékař otevíral soukromou ordinaci, potřeboval k tomu souhlas lékařské komory. Ta udělovala rovněž tituly odborných lékařů. Aby se zabránilo nežádoucí konkurenci, nebyla lékařům povolena žádná inzerce – kromě dermatologů, kteří léčili pohlavní choroby.

Lékařská komora udělovala důtky, peněžité pokuty a mohla i zakázat vykonávání lékařské činnosti.

VII. Jihočeská župa lékařská

Pražské ústředí ustavilo v okresech tzv. lékařské župy, v nichž byli organizováni místní lékaři. Župy měly své výbory a svou vlastní organizační strukturu. Ustavující valná hromada VII. Jihočeské župy lékařské se konala 10. 7. 1896 za účasti 15 členů (Jihočeská župa lékařská naplno rozvinula svoji činnost až po vzniku Československé republiky).

Podle nových stanov z roku 1908 měla působnost ve městech České Budějovice, Týn nad Vltavou, Třeboň, Krumlov, Kaplice, Prachatice, Písek, Vodňany. O rok později bylo přijato usnesení o zřízení šesti odborných sekcí (později rozšířeno na deset). V roce 1924 se župa stala členem Spolku československých mediků, v roce 1928 členem Spolku hluchoněmých a v roce 1932 členem Okresní péče o mládež.

Od roku 1922 byly v nemocnici v Českých Budějovicích jedenkrát měsíčně pořádány přednáškové schůze a po třech letech dvakrát do měsíce vědecké schůze s demonstracemi a přednáškami.

Sanatoria

Ve 2. polovině 19. století přibývá v Českých Budějovicích lékařů provozujících soukromou praxi. Někteří z nich si založili vlastní sanatoria, např.: sanatorium Karla Haase (Na sadech č. 23 – dnešní Poliklinika Sever) později převzaté lékařem Bohumilem Růžičkou nebo sanatorium MUDr. Jindřicha Říhy otevřené v roce 1902 v ulici U tří lvů č. 4. (tzv. Říhárna) a zkonfiskované v roce 1945 mimo jiné pro potřebu krajské polikliniky.

Haasovo sanatorium.

Hořící Říhovo sanatorium.

Všeobecná veřejná nemocnice České Budějovice

Nová nemocnice

V roce 1812 předložil magistrátní úředník Matthäus Wenzl Claudi městské radě v čele s purkmistrem Franzem Daublebskym von Sterneck (úřad vykonával v letech 1788 – 1815) návrh na založení nového chudobince a nemocnice. Stavba byla odsouhlasena velkým guberniálním dekretem č. 59836 z 2. ledna 1820 za úřadování českobudějovického purkmistra Vinzenze Strandla (úřadoval v letech 1815 – 1842).

Finanční problémy spojené s výstavbou dle zmíněného návrhu vyřešil odkaz českobudějovického biskupa Johanna Prokopa hraběte Schaaffgotscheho z 8. března 1813, který částkou více než 10 000 zlatých umožnil koupi pozemku a vypracování plánů na stavbu nové nemocnice. Vyřízení pozůstalosti trvalo několik let. Podle podmínek závěti 1/3 jmění připadla na chudobinec a nemocnici, druhou třetinu věnoval prefektovi pro biskupský farní seminář a zbytek pro potřeby kostelů. Teprve roku 1820 mohl zplnomocněnec biskupa předat výše zmíněnou částku k předem určenému účelu. (Pan biskup se narodil 22. 5. 1748 v Praze, roku 1771 byl vysvěcen na kněze a 18. 4. 1784 obdržel nově založené biskupství v Českých Budějovicích, kde byl slavnostně 26. 2. 1786 ustanoven.)

V roce 1824 byly stavitelem Josefem Bednaříkem a zednickým mistrem Markusem Hoferem zpracovány plány. Dne 19. 12. 1824 mohla začít jednání s městskou radou a občany. Po několika poradách bylo vybráno vhodné místo. Nová nemocnice měla být postavena na pozemku magistrátního rady Karla Pattberga, který ho získal roku 1789. Pozemek se nacházel na břehu Mlýnské stoky v sousedství Svinenské brány přibližně v místech, kde dnes stojí budova hlavní pošty. V té době bylo místo částečně zastavěno. Dle protokolu o prohlídce z 12. 1. 1825 se jednalo o byty úředních posluhů a policejních revizorů. V přízemí byl průjezd s dřevěnou podlahou, vpravo komora, v 1. patře malá předsíň, vlevo malý pokoj s možností vytápění a cihlovou dlažbou, o kus dále malá komora, vpravo ulice a druhý pokoj s možností vytápění, cihlovou dlažbou a komorou. Do zahradní zdi byla vestavěna dřevěná kolna a koupelna. Magistrátní rada se zavázal „zdi restaurovat“ a v přední části proti městské zdi založit park (zahrada se stromy). Po jeho smrti přešel majetek na manželku Theklu, od které jej město vykoupilo zpět.

Vzhledem k vysoké hladině spodní vody bylo nutno pozemek před vlastní stavbou upravit. Dne 6. 1. 1826 obdržel magistrát požadavek: „zahajovací práce ihned zahájit“. Objekty byly demolovány a 26. 7. byly vypsány stavební práce. Do půdy bylo zapuštěno 259 pilotů z dubového dřeva. Teprve potom bylo možno začít stavět. Hlavní stavební dozor vedl okresní inženýr Anton Kratky. Z řad občanů bylo zvoleno 8 komisařů (Josef Schatzl, Bernhard Tiltach, Prokop Schnarcher, Franz Tobias Leeb, Johann Perner, Johann Zaunbauer, Ignatz Rotenary a Johann Kürner), kteří dohlíželi na stavbu, přebírali materiál, podepisovali peněžní příkazy apod. Stavební účty kontroloval pivovarský kontrolor Jakob Grotz. Dne 21. 5. 1827 byl položen základní rohový kámen a v něm byl uložen pamětní spis, pojednávající o důvodech stavby na tomto místě, končící slovy (volný překlad): *„…nechť dobrotivý Bůh tomuto ústavu dá své požehnání, aby se dařilo, ten samý nechť srdce majetných osob k prospěchu tohoto ústavu vedl a skutečně ku prospěchu lidstva jako útočiště pro chudé, místo záchrany pro nemocné a zlepšení pro pomatené skrze mohutné požehnání*

boží dlouho kvetlo…“ Slavnostního aktu se zúčastnil mimo jiné biskup Růžička, okresní guberniální rada Franz Höniger, starosta Vinzenz Strandl, úředníci města a magistrátu a velká část obyvatelstva.

Stavba trvala necelé tři roky (do roku 1829) a celkový náklad byl 18 918 zlatých a 32 krejcarů. Náklad byl z části uhrazen městem a z části odkazem výše uvedeného biskupa.

V protokolu o kolaudačním řízení ze 4. října 1829 je zaznamenán podrobný popis budovy: plocha budovy byla 560 sáhů, v přízemí byl byt správce (skládající se z dvou pokojů a dalšího s možností vytápění), sklad a kuchyně. V 1. patře se nacházela jedna místnost pro nemocné, mužská a ženská pracovna a dvě místnosti s možností vytápění. Ve 2. patře byt ošetřovatelek a 4 místnosti pro nemocné. V přístavku byla umístěna márnice (umrlčí komora) a souběžně s Mlýnskou stokou prostorná dřevěná kůlna. Poté byla nemocnice slavnostně otevřena. Obec českobudějovická novou nemocnici pojmenovala jako „Bürgerliches Armen – Kranken und Arbeitshaus“.

Všeobecná veřejná nemocnice na Vídeňském předměstí.

Dne 7. 10. 1829 byla provedena veřejná dražba budovy číslo popisné 285 se zahradou v Hradební ulici (bývalý špitál). Prodejem domu byl rozmnožen majetek nové nemocnice.

Správou nemocnice byl pověřen starosta města, jeden městský radní jako inspektor chudých, městský děkan jako místní duchovní, tři občanští reprezentanti, městský fyzikus, městský ranhojič a 12 komisařů chudých, kteří byli voleni občany. Vnitřní správu zajišťoval správce budovy. Jako první byl ustanoven občan Karl Heinrich Knapp. Nad nemocničními lékaři měli dohled MUDr. Franz Pollak a MUDr. Josef Reischl. Krajským lékařem byl MUDr. Franz Sazyma. Jako zdravotní sestry zde pracovaly členky řádu sv. Karla Boromejského.

Během epidemie cholery roku 1832 byla umrlčí komora rozšířena a část kolny upravena jako stáj pro jednoho koně. V době, kdy se upravené prostory staly již přebytečnými, byly přestavěny na koupelnu a prostor pro pomatené občany.

V červenci 1833 věnoval při své budějovické návštěvě císař František I. a jeho manželka Karolina Augusta nemocnici 200 zlatých, kterých mělo být použito pro pět sirotků

umístěných v nemocnici. Stejnou částku 200 zlatých věnoval nemocnici také Ferdinand I. a jeho manželka Maria Anna Pia při návštěvě 2. – 6. září 1835.

Teprve 5. 12. 1835 byl protokolárně ukončen soudní odhad stavby nemocnice, tzn. domu na Vídeňském předměstí číslo popisné 129, dvorního prostoru a zahrady (znalec a stavitel Josef Sandner a tesařský mistr Matthias Preissl). Na základě dekretu magistrátu ze dne 9. 8. 1836 bylo v pozemkové knize dodatečně zaznamenáno, že připojení tohoto odhadu se má stát základem zaknihovaného vlastnictví zdejšího ústavu pro chudé nemocné.

Všeobecná veřejná nemocnice

Roku 1850 bylo 24 lůžek v nemocnici vyčleněno pro potřeby souzených osob nebo pro pacienty se zvýšeným dohledem. Uvažovalo se o změně názvu měšťanské nemocnice.

Vnitřní správu zcela převzaly od 9. 1. 1850 řádové sestry Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, o čemž později podepsaly s nemocnicí řádnou smlouvu podle typového vzoru z roku 1856.

Roku 1859 byl nemocniční ústav reorganizován výhradně pro účely léčebné. Ministerstvo vnitra rozhodlo 16. 8. 1859 zrušit původní význam občanské městské nemocnice a léčebný ústav ve smyslu rozhodnutí z 6. 3. 1855 a 4. 12. 1856 přejmenovat na nemocnici všeobecnou a veřejnou. Pražským místodržitelstvím mu bylo uděleno „právo veřejnosti“ a dán titul „všeobecná veřejná nemocnice“.

Město bylo upozorňováno na nedostatečnou lůžkovou kapacitu nemocnice. Problém byl řešen například propuštěním sirotků z nemocnice nebo po dohodě mezi biskupem a milosrdnými sestrami jejich přemísťováním do Řep u Prahy. Počet obyvatel města se od roku 1829 navýšil o několik tisíc. Místo výstavby nové budovy nemocnice byla však podporována přístavba současné budovy.

V roce 1864 byla provedena ve směru ulice přístavba nového křídla – přízemí kuchyně, 1. patro kaple, 2. patro místnost pro nemocné. Rozhodnuto o ní bylo 13. 8. 1864 správou města. Stavitelem byl Josef Kneissl.

Ani ne za deset let (roku 1873) došlo k druhé přístavbě. Na straně Mlýnského příkopu bylo vytvořeno hlavní křídlo nemocnice. Přibylo tak šest místností s 25 až 30 lůžky, v přízemí místnost pro „nezvladatelné pacienty“, pravděpodobně duševně nemocné osoby. Místnosti pro nemocné byly vybaveny železnými postelemi. Celkem bylo k dispozici 80 lůžek. V nemocnici pracovalo 6 lékařů a bezplatně další sekundární lékař.

Nemocní byli zařazováni do dvou ošetřovatelských tříd: první třída za 1 zlatý na den a druhá třída za 56 krejcarů na den. K budově také přiléhala nemocniční zahrada.

Po úmrtí MUDr. Feigla dne 9. 7. 1884 byl MUDr. Johann Želísko ustanoven jako druhý městský lékař v nemocnici, v níž v letech 1872 – 1877 působil jako pomocný lékař a vykonával bezplatné služby. Od roku 1878 byla tato místa systemizována a stanoven plat. Dne 24. 1. 1896 byl MUDr. Želísko po odstoupení MUDr. Franze Pollaka ustanoven do funkce městského fyzikuse a zároveň do funkce vedoucího nemocnice. Tuto funkci vykonával až do své smrti, do 16. 2. 1901. Poté se vedoucím nemocnice stal MUDr. Wilhelm Mautner,

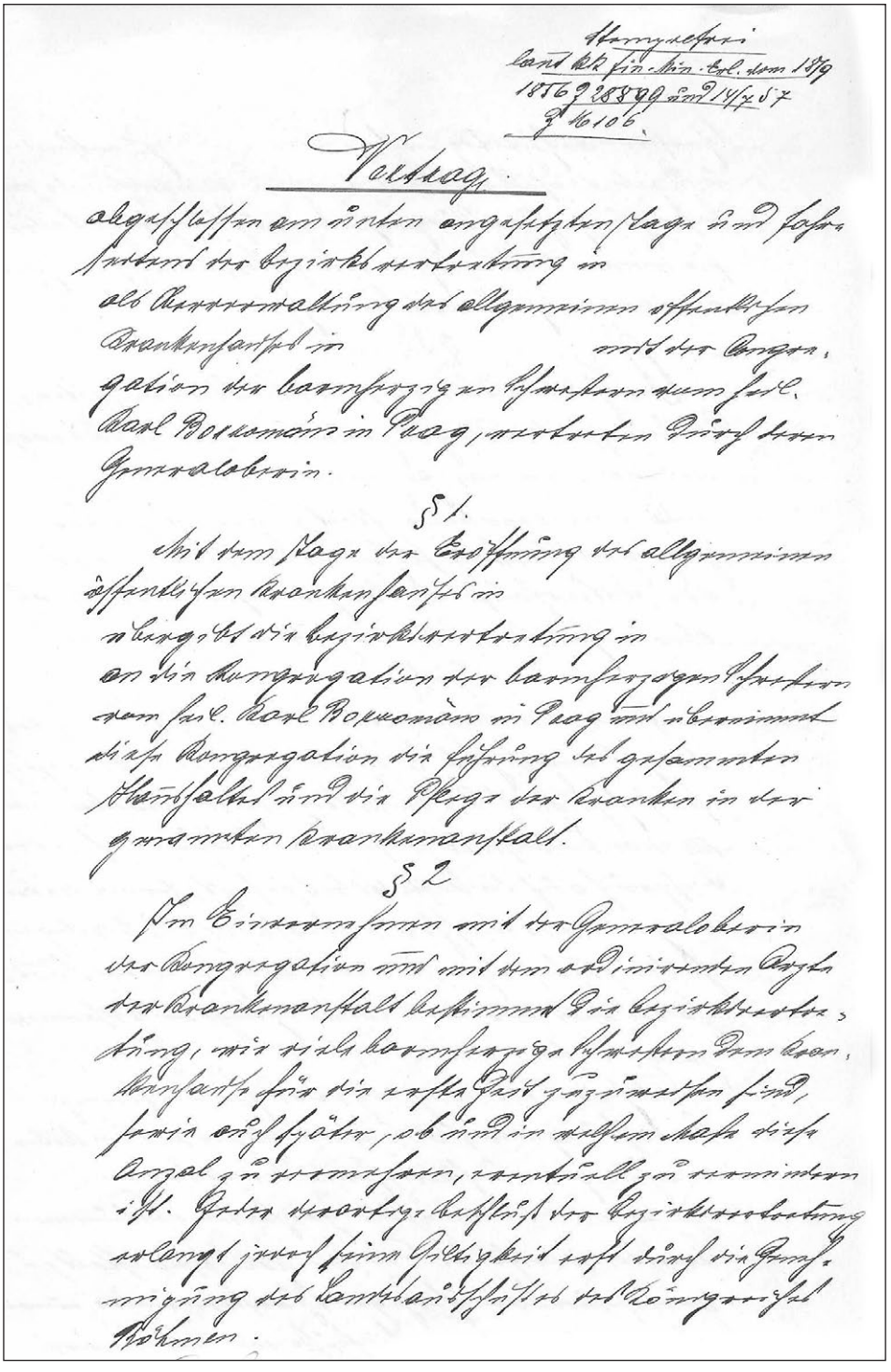

Vertrag.

abgeschlossen am unten angesetzten Tage und Jahre zwischen der Bezirksvertretung in als Vertreterin der allgemeinen öffentlichen Krankenanstalt in mit der Congregation der barmherzigen Schwestern vom heil. Karl Borromäo in Prag, vertreten durch deren Generaloberin.

§ 1.

Mit dem Tage der Eröffnung der allgemeinen öffentlichen Krankenanstalt in übergibt die Bezirksvertretung in an die Congregation der barmherzigen Schwestern vom heil. Karl Borromäo in Prag und übernimmt diese Congregation die Führung des gesammten Hauswesens und die Pflege der Kranken in der genannten Krankenanstalt.

§ 2

Im Einvernehmen mit der Generaloberin der Congregation und mit dem ordinirenden Arzte der Krankenanstalt bestimmt die Bezirksvertretung, wie viele barmherzige Schwestern dem Krankenhause für die erste Zeit zuzuweisen sind, sowie später, ob und in welchem Maße diese Anzahl zu vermehren, eventuell zu vermindern ist. Jeder diesfällige Beschluß der Bezirksvertretung erlangt jedoch seine Giltigkeit erst durch die Genehmigung des Landesausschusses des Königreichs Böhmen.

Titulní strana vzorové smlouvy s Kongregací řádových sester z roku 1856.

který působil od roku 1896 ve funkci druhého fyzikuse. Jako pomocný lékař v nemocnici působil MUDr. Ed. Arnstein (od 30. 7. 1901 do 15. 4. 1906), po kterém nastoupil MUDr. Karel Schneider. Od 23. 10. 1908 zde působil jako třetí lékař MUDr. Emil Haim.

Přehled přijatých pacientů se dle různých pramenů rozchází.
Např.:

rok 1859:	252 nebo 391 osob
rok 1868:	583 nebo 612 osob
rok 1890:	asi 1 411 osob

Avšak od roku 1874 se dochovaly nemocniční protokoly, kde je možné vyčíst již přesný počet hospitalizovaných pacientů:
Např.:

rok 1874:	539 osob
rok 1880:	814 osob
rok 1890:	835 osob
rok 1900:	1 046 osob
rok 1910:	1 611 osob

Neuskutečněná výstavba nové nemocnice

Zprvu bylo umístění všeobecné veřejné nemocnice v blízkosti hradeb pokládáno za velkou přednost. Když ale byly hradby zbourány a na jejich místě vznikly rozsáhlé parky, ocitla se budova nemocnice v samém centru čilého dopravního ruchu a uprostřed městských parků. Také pohřební vozy vypravované z nemocnice obtěžovaly sousedy i osoby na procházkách.

Počet ošetřovaných rok od roku narůstal, až přesáhl kapacitních možností všeobecné veřejné nemocnice. O povážlivém stavu nemocnice se dozvídáme z tehdejších Jihočeských listů: nemocní leželi na slamnících na zemi tak blízko vedle sebe, že ošetřovatelka mezi nimi sotva prošla. Těžce nemocní často leželi dva na jednom lůžku. Na vrub této neutěšené situace můžeme přičíst i příhodu, kdy v náhlém pominutí mysli vyskočila z 1. patra budovy dcera zdejšího obuvníka a jen zázrakem nedošlo k vážnému zranění.

Po zvážení všech nepříznivých aspektů nevyhovujícího stavu všeobecné nemocnice, ať již z provozních, kapacitních, ale i situačních důvodů, přistoupila městská rada k novému řešení.

Začíná se znovu uvažovat o výstavbě nové nemocniční budovy. Dne 26. 1. 1881 českobudějovický městský výbor vydává usnesení, jímž pověřuje městskou radu začít jednat s okresním hejtmanstvím o podpoře nové stavby. Na jaře 1881 bylo zahájeno jednání také s pražským místodržitelstvím.

Městský úřad si vyžádal odborný posudek městských lékařů MUDr. Johanna Želíska a MUDr. Franze Pollaka o poloze a vybavení současné nemocnice. Zároveň starosta města Eduard Claudi 8. června 1881 pověřil komisi pro obecní záležitosti, aby začala zprostřed-

kovávat výběr a následnou koupi vhodného pozemku. Posudek byl dokončen v červenci 1881 a vyzněl jednoznačně v neprospěch stávající budovy. Mimo již zmíněných důvodů byla zdůrazňována také hygienická závadnost vody, která byla čerpána z Mlýnské stoky přímo z míst, kam ústil odpad z protějších lázní.

Podstatnou skutečností také bylo, že v celých jižních Čechách se v té době nenacházela žádná další veřejná nemocnice ani špitál pro nevyléčitelně nemocné.

Na základě provedené expertizy byl vypracován investiční záměr, který počítal s vybudováním nemocničního pavilonu pro 130 pacientů a dále dvou izolovaných pavilonů s 24 lůžky na Pražském předměstí.

Podle plánů, které vyhotovil v březnu 1887 městský stavební úřad pod vedením ředitele úřadu Ludwiga Hacka, byl areál lichoběžníkového půdorysu o celkové délce 123 m a šířce až 93 m. Měl mít parkovou úpravu s komunikačním přístupem směrem k „Pillmannovu dvoru".

Areál měl obsahovat jednopatrovou administrativní budovu, dále jeden přízemní a jeden patrový pavilon pro pacienty, provozní místnosti, márnici a skladiště dřeva. Tato moderní nemocnice na Pražském předměstí byla projektována především pro pacienty s infekčními chorobami, takže se patrně počítalo se zachováním alespoň částečného provozu ve všeobecné veřejné nemocnici na Senovážném náměstí.

Realizace však narazila na značnou finanční náročnost a projekt, přestože byl předběžně zanesen do územního plánování města, nebyl realizován. Na místě, kde mělo toto zdravotnické zařízení vzniknout, vyrostl v letech 1894 – 1895 areál dělostřeleckých kasáren.

Infekční nemocnice

Infekční nemocnice byla zřízena kolem roku 1886 na Pražském předměstí č. p. 11/106 (později přečíslováno na č. p. 37/39) v objektu zvaném „Šmídovna" (v místech před bývalým Obchodním domem Družba) jako pomocný provizorní špitál. Pravděpodobně zde byly umísťovány i prostitutky nakažené syfilisem, které za hospitalizace v nemocnici na Senovážném náměstí budily pohoršení, neboť „sedaly v oknech pokojů ve druhém patře a živě diskutovaly s kolemjdoucími".

Snaha vyčlenit část specifických infekčních chorob ze středu města však narazila na tuhý odpor obyvatel Pražského předměstí, které bylo hustě obydleno převážně českou populací.

Několik let po jejím zřízení v této frekventované části města, kde byla například kasárna pro dělostřelectvo, jatky, nový akciový pivovar, mnoho „hospod" a rozličných obchůdků a naplánována výstavba nové kadetní školy, byla 19. září 1896 k rukám českého místodržitele hraběte Coudenhove zaslána stížnost s více než 80 podpisy proti existenci infekční nemocnice v této zóně. Hlavním důvodem stížnosti byla obava obyvatel, že vzhledem k záměru obecního úřadu vykoupit cestu vedoucí okolo zadní části „infekčního" domu se z původně provizorní nemocnice stane nemocnice stálá.

A tak byla v nevyhovující budově na Senovážném náměstí provedena již pátá přístavba. V 1. patře přibyla místnost pro nemocné a ve 2. patře operační sál.

klesnou, jakž nemůže jinak ani býti.
Kdož pak by se stěhovat k nemocnici
infekční! Že desinfekce ta nejlepší ne-
dovede rozšíření nákazy zameziti,
jest zkušeností dokázáno a proto
tím zhoubnější jest stavěti hnízdo,
ložisko vší nákazy ve středu nejlid-
natější části města!
Neočekávajíce odjinud pomoci, dovo-
lujeme se obrátiti na vysoký úřad,
který zejména o zdravotnictví všech
obyvatelů vždy byl starostliv a pro-
síme snažně:

Vysoké

c. k. místodržitelství,

račiž zakázati, aby nemocnice pro ne-
mocné infekční nemocí stížené v domě
čp 11/106 v Budějovicích, pražské před-
městí se zřídila, nýbrž nařiditi, aby
mimo město postavena byla.
V Budějovicích, dne 19. září 1896.

Petice občanů proti existenci infekční nemocnice ze září 1896 (poslední strana protestu).

Dne 27. 9. 1895 vydal okresní výbor v Českých Budějovicích v čele s okresním starostou dr. Wilhelmem Mieglem prohlášení, že „*…dosavadní nemocnice značné vady vykazuje, poněvadž v povodním obvodu se nalezá a pro obmezenou prostornost bezpečné osamotnění nemocných, nakažlivou nemocí stížených, v tomto ústavu možné není. Protože by zřízení nové okresní nemocnice v Budějovicích pro příslušníky okresu bylo velmi prospěšné, poukazuje se pan obecní starosta, aby jednal, za příčinou toho dobročinné sbírky učinil a k tomu působil, aby obecenstvo věnováním dobrodějným a odkazy k docílení tohoto účelu přispělo.*“ Zda se nějaké peníze podařilo vybrat a zda byly využity na stavbu příští nemocnice, nevíme.

Na základě předchozího rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 4. 12. 1908 byla původní všeobecná veřejná nemocnice na Senovážném náměstí usnesením okresního zastupitelstva ze dne 13. 7. 1909 slavnostně přejmenována na „Kaiser Franz Josef – Jubiläumskrankenhaus“, na počest výročí 60 letého panování císaře Františka Josefa I.

Řádové sestry Boromejky

Celý ošetřovatelský a služebný provoz v českobudějovické nemocnici zajišťovaly nepřetržitě od roku 1850 do 30. 6. 1956 řádové sestry Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Do nemocnice sestry povolal biskup J. O. Lindauer za svého episkopátu.

Sestry obstarávaly služby na základě smluv. Protokol z ledna 1850 přesně předepisoval činnost sester. Původní počet čtyř sester se postupně zvyšoval. První sestrou představenou byla jmenována S. M. Karolina Neumann. Řádové sestry vnitřním řádem podléhaly autoritě pražského arcibiskupa, ale jurisdikcí byly podřízeny ordinariátu v Českých Budějovicích. Pracovaly dle „Instrukce pro milosrdné sestry ve zdejší občanské nemocnici“.

Dne 14. 10. 1895 byla podepsána mezi zástupci města a řádu smlouva o převzetí celého zaopatření (tzn. hospodaření i péči o nemocné). Sestra představená měla dle smlouvy právo volby při výběru ošetřovatelek, které jí byly přímo podřízené. Každý příslušník kongregace obdržel roční odměnu 60 zlatých a stravu z nemocniční kuchyně. Denně musela být sloužena mše.

V říjnu 1912 sestra představená pražského mateřského domu S. M. Elektra Zaunmüller podepsala další dodatek ke smlouvě ohledně přijímání personálu. Odměna pro jeptišky byla stanovena na 192 korun.

Domácí představenou nemocnice, o níž máme první písemné zmínky, byla S. M. Evilasie Kymlová. Po ní nastoupila roku 1922 S. M. Gutberta Krista Mazáčová. V červenci 1928 je tato představená na krátkou dobu převedena jinam a dočasně ji zastupuje S. M. Hroznata Vyskočilová. Roku 1938 se představenou stává S. M. Digma Souhradová, ale již v červenci 1939 je zproštěna úřadu a na místo se vrací opět S. M. Gutberta Krista Mazáčová. V roce 1947 odchází na odpočinek (po 38 letech řeholní služby v budějovické nemocnici) a na jejím místě od roku 1949 působí představená S. M. Hermella Marie Motáčková. Ta dostává v listopadu 1952 od vedení nemocnice výpověď z důvodu vzetí do vazby. Zda byla odsouzena a odvolána rovněž hlavní představenou v Praze nebo zda ve funkci působila až do roku 1956, se nám nepodařilo zjistit.

V roce 1920 dochází ke krizovému jednání mezi nemocnicí a sestrami. Korespondenci vyřizuje generální sekretářka řádu S. M. Silvestrina Šímová. Správní výbor nemocnice chce odejmout sestrám 4 místnosti a část sakristie při nemocniční kapli. S tím nesouhlasí sestra představená Evilasie Kymlová, generální vikářka Chrysostama Kaschková, generální představená Adelg. Schramová, ale ani primář nemocnice MUDr. Mautner, který požaduje umístění většího počtu sester a umožnění jejich řádného odpočinku. Kongregace poukazuje na to, že za posledních 6 let zemřelo 7 sester následkem výkonu služby v českobudějovické nemocnici a že již v minulosti jim bylo odebráno 6 místností pro lékárnu, desky k rentgenovým přístrojům, pro ubytování civilních služebných apod. Generální představená uvažuje o zrušení smlouvy a odvolání všech sester. Bez zřetele k námitkám jsou 3 místnosti a část dvorany v 1. patře hospodářské budovy využity pro správcův byt. Sakristie je sestrám ponechána.

Nemocnice měla podle smlouvy s kongregací povinnost zajistit kněze, který by sloužil mši a konal zpovědi sester. Vše ostatní bylo věcí duchovní správy a pražského vedení řádu.

Kněze do roku 1927 dodával klášter redemptoristů. Za roční odměnu 600 korun (beze změny od roku 1919) vykonávali duchovní funkce v kapli jeptišek a u lůžka nemocných. Počátkem roku 1928 převzal tuto službu jeden ze dvou kněží farního kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí. Nový kněz Jan Schneid požadoval za služby 20 korun na den (částka 7 200 korun ročně), na což nemocnice nepřistoupila. Záležitost byla řešena s místní duchovní správou.

Od počátku působení řádových sester ve všeobecné veřejné nemocnici se jejich počet pohyboval mezi 15 až 20. V roce 1932 zde bylo 22 a v 1939 pak 28 sester. Na naléhavou žádost vedení nemocnice byl počet řádových sester v roce 1939 zvýšen na 40 (požadavek na 90 nemohla kongregace zajistit). Tento počet zůstal v podstatě nezměněn až do konce působení řádu.

V první polovině roku 1936 nemocnice dodává řádovým ošetřovatelkám každou neděli půl litru piva se zdůvodněním: „*…ježto při namáhavé službě si toho pilně zaslouží a náklad na toto pivo není tak velký…*“ Dále správní výbor nemocnice podotýká, že i v jiných nemocnicích dostávají ošetřovatelky pivo. Zemský úřad v Praze vzal toto rozhodnutí dne 14. 5. 1936 bez námitek na vědomí.

Ve smyslu výnosu Okresního úřadu v Českých Budějovicích ze dne 6. 3. 1937 musí být veškerý personál nemocnice očkován proti tyfu. Domácí představená S. M. Mazáčová je vyzvána, aby zařídila vyslat všechny řádové sestry, služebné i sluhy na vyšetření a očkování. Jako první měl očkování podstoupit personál gynekologického oddělení.

V roce 1950 dochází k ukončení činnosti církevních řádů, majetek je zestátněn. Dne 18. března 1953 byl vedení nemocnice doručen příkaz ÚV KSČ k likvidaci ženských řádů v nemocnicích s tím, že kádrové posudky a průzkum jejich loajality k režimu bude ukončen k 10. květnu 1953. Příkaz ukládal pořádat osvětové přednášky ostře namířené proti Vatikánu s argumenty zaměřenými proti řeholím. V té době pracovalo ve zdravotnických zařízeních jižních Čech 208 řeholnic a 28 chovanek.

Řádové sestry z nemocnice v Českých Budějovicích byly propuštěny až k 30. červnu 1956. Po jejich odchodu ještě jedna sestra zůstala pracovat, a to S. M. Methodis Jana Švehlová. Působila na očním oddělení od roku 1949 do 30. 6. 1960.

L o b k o v i t z o v á Gabriela JUDr.
diplomovaná ošetřovatelka

Kádrový závěr.

Sestra Lobkovitzová pracovala v Československém Červeném Kříži od 1.ledna 1950 do 1.září 1952. Je příslušnicí šlechtické rodiny, bývalých hrabat Lobkovitzů, sama se nazývala princeznou. Její příbuzný jsou vesměs v zahraničí a to v Německu, ve Francii v Amrice a jinde. Je právničkou původním povoláním a podle jejího osobního doznání z milosrdenství stala se později soukromou ošetřovatelkou řádu sv. Františka. V době, kdy se soukromá ošetřovatelská služba rušila, vstoupila do ČSČK a pracovala jako diplomovaná ošetřovatelka v Ošetřovatelské službě v rodinách. Tuto službu prováděla jako její bezprostřední nadřízená sestra Světlíková, stejně obětavě a nezištně jak sama říkala i když při tom přijímala různé dary od nemocných a jejich příbuzných. Je velmi nábožensky založená a snažila se vždycky působit na náboženské cítění pacientů jako její spolubydlící.

Několikrát byla dotazována proč jako studovaná právnička, která ovládá dokonale řízení automobilu umí velmi krásně zpívat, hrát na klavír a několik cizích řečí se nevěnuje úřednickému povolání. Namítala vždycky, že její povolání je dělati pomoc bližnímu a v tom, že setrvá.

Je jednou ze tří diplomovaných sester, které žijí společně na Děkanství v Českých Budějovicích a nikdy nedovolí, aby jedna z nich byla umístěna někde jinde.

Při roce stranického školení snažili jsme se tyto sestry zapojit a umožnili jsme jim návštěvu roku stranického školení. Výsledek však byl ten, že neměli nikdy čas na prostudování dané)látky a dokonce se zdálo že školení navštěvují jenom proto, aby maskovali svoji práci a aby učinili za dost přání vedení.

Němcová Marie
krajská tajemnice.

Kádrový závěr Československého červeného kříže – hodnocení G. Lobkowitzové (nedatováno).

Neobvyklou zajímavostí je přijetí JUDr. Gabriely Lobkowiczové (* 1919). Do zaměstnaneckého poměru byla přijata 1. 12. 1952 jako diplomovaná ošetřovatelka. Měla rozsáhlé vzdělání: ukončené gymnázium v Plzni, doktorát Právnické fakulty UK Praha, státní zkoušku z francouzského jazyka, ošetřovatelský kurz s diplomem a řidičský průkaz. Mimo to uměla skvěle zpívat a hrát na klavír. Dle jejích slov (životopis u dotazníku) smyslem jejího života bylo sloužit potřebným a nemocným lidem. Proto také vstoupila do ženského řeholního společenství „Sestry Apoštolátu III. řádu sv. Františka". Tento apoštolát založil roku 1927 pražský františkán Jan Evangelista Urban. V Českých Budějovicích pracovala stanice Apoštolátu od roku 1930, sestrám se říkalo „urbanky". V lednu 1950 byl tento řád zrušen a 2 urbanky mohly pracovat pouze pod hlavičkou Červeného kříže. Dne 15. 11. 1952 je paní Gabriela přeřazena jako zdravotní sestra do Opařan, kde se v léčebně starala o děti. Ale již v prosinci téhož roku je opět přeřazena z působnosti OÚNZ (Okresní ústav národního zdraví) do KÚNZ – KNsP (Krajský ústav národního zdraví – Krajská nemocnice s poliklinikou). Z nemocnice odchází k datu 15. 11. 1957 opět do působnosti OÚNZ. Pečovatelské službě zůstala dlouho věrna. Ještě ve svých 82 letech se starala o několik nemohoucích spoluobčanů.

Nadace

Významným prvkem zajišťujícím chod nemocnice byly nadace:

- Jana Matyáše Kaliny (nadační listina založena 7. 3. 1807), občerstvení nemocných ovocem; původní obnos nelze zjistit
- Františka Liebicha, českobudějovického měšťana (listina z 16. 4. 1819), na ošetřování nemocného čeledína; původní jmění 200 zlatých vídeňské měny = 84 zlatých rakouské měny = 168 K
- Veroniky Plankové, dcery českobudějovického měšťana (listina z 27. 2. 1829), na ošetřování nemocných; původní jmění 4 200 K, podmínkou bylo zřídit zvláštní účet o čerpání nadace
- Jana Geitha, probošta při hlavním chrámu v Českých Budějovicích (listina z 22. 11. 1843), na vydržování milosrdných sester; původní jmění 420 K
- dr. Bedřicha Claudiho, městského lékaře v Českých Budějovicích (listina z 22. 11. 1843), na vydržování milosrdných sester, jedné ošetřovatelky nebo na ošetřování nemocných vůbec; původní jmění 210 K
- pátera Karla Pelcetera, děkana v Doudlebech (listina z 22. 11. 1843), 3/10 obnosu sloužily k vydržování milosrdných sester, 3/10 na ošetřování chudých měšťanů a 4/10 k ošetřování chudých; původní jmění 4 200 K
- Veroniky Gröschlové (listina z 1843), na ošetřování chudých cestujících; původní jmění není známo
- Leopolda Lanze, penzionovaného berního úředníka (listina z roku 1843), na vydržování milosrdných sester; původní jmění není známo

- Matyáše Jungbauera, bývalého českobudějovického měšťana a později majitele továrny na sukna ve Zlaté Koruně (listina z 22. 11. 1844), pro ošetřování chudých cestujících soukenických pomocníků, případně jiných chudých cestujících osob; původní jmění 1 890 K
- českobudějovického biskupa Josefa Ondřeje Lindauera (listina z 25. 9. 1849), na vydržování milosrdných sester; původní jmění 4 200 zlatých rakouské měny
- českobudějovické měšťanky Kateřiny Schreiberové (listina z 1. 11. 1849), na vydržování milosrdných sester; původní jmění 599 zlatých 85 krejcarů rakouské měny
- stavitele a bývalého starosty (purkmistr) města Josefa Kneissla (stavitel zemřel 18. 8. 1910, nadační listina založena závětí ze dne 20. 3. 1906 s dodatečným nedatovaným ustanovením), na výstavbu a zařízení pavilonu pro děti zdejší nemocnice s patřičným nápisem „Kinderheilstätte gewidmet von Josef Kneissl"; původní jmění 50 000 K (rozhodnutím stavebního komitétu v roce 1911 byla složena jistina formou založení stavebního fondu uložena do doby, než bude stavba dětského pavilonu umožněna)
- Klotildy Scheinerové, českobudějovické soukromnice (nadační listina zřízena závětí 5. 6. 1915), na podporu chudých nemocných dětí propuštěných ze zdejší nemocnice; výši případných podpor ustanovuje primář dle svého uvážení; původní jmění 2 035 K.

Úroky z těchto nadací byly každoročně vydávány jak na úhradu běžných výdajů, tak pro kapitalizaci úroků. Tato kapitalizace počínaje 1. 1. 1919 nesměla být prováděna, s výjimkou Kneisslova stavebního fondu.

Jubilejní nemocnice císaře Františka Josefa

Usnesení o nové výstavbě

Po zvážení návrhů, poznatků a doporučení nového primáře všeobecné veřejné nemocnice MUDr. Wilhelma Mautnera se městské zastupitelstvo na svém jednání dne 20. 2. 1906 a následně okresní zastupitelstvo na svém jednání dne 11. 5. 1906 usnesly na stavbě nové nemocnice o 150 lůžkách s celkovým plánovaným nákladem 490 tisíc rakouských korun, včetně pozemků. Dne 19. března 1906 proběhlo jednání o výběru vhodného stavebního místa. Byly vyloučeny veškeré lokality, které ležely v blízkosti rušných ulic, dráhy nebo továren nebo kam by bylo složité nebo drahé zavést vodu, postavit kanalizaci. Poloha pozemku musí být vyvýšená a slunečná, musí nabídnout prostor pro případné rozšíření nemocnice.

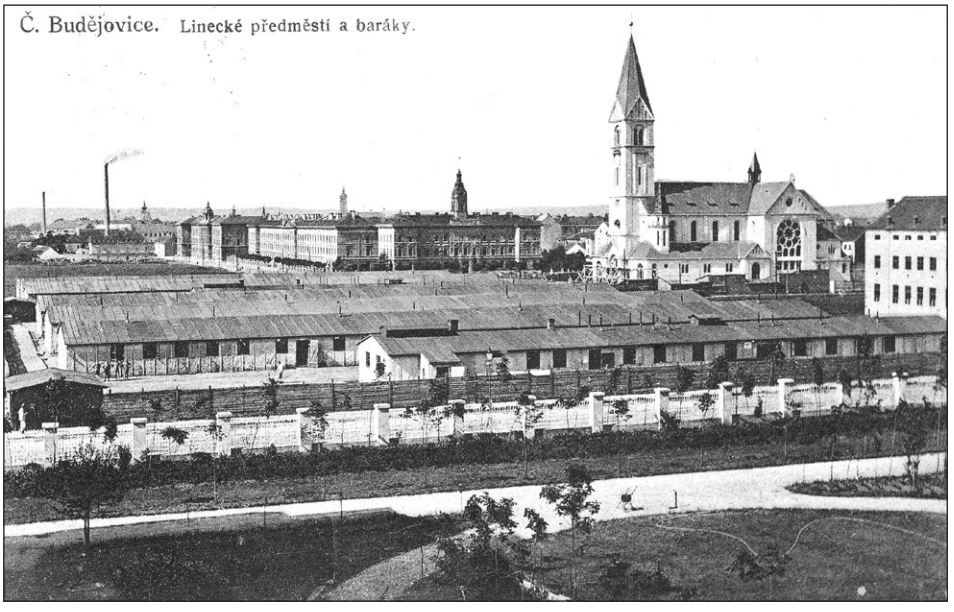

Linecké předměstí (záběr od hlavní budovy nemocnice). V pozadí Rainerovy kasárny a kostel sv. Jana Nepomuckého, v popředí Schneiderova ulice a její dočasná zástavba.

Okresní zastupitelstvo dalo souhlas ke stavbě s tím, že náklady na stavbu, jakož i správu nové všeobecné veřejné nemocnice, si rovnoměrně rozdělí město a okres. Byl jmenován šestičlenný stavební výbor, skládající se ze 3 zástupců obce a 3 zástupců okresu, v jehož předsednictví se střídal člen městského zastupitelstva se zástupcem okresu. Dne 7. 6. 1906 byl do funkce předsedy za okresní radu zvolen starosta Josef Taschek a za okresní zastupitelství dne 6. 7. 1906 dr. Wilhelm Miegl.

V době zadávání stavby byl stavební výbor (komitét) rozšířen na 14 členů. Později byl opět zredukován na původní počet. Jako experti byli přizváni primář MUDr. Wilhelm Mautner, zástupci městského stavebního úřadu Heinrich Neradt a stavební ředitel Josef Mrkvička.

První zasedání stavebního výboru bylo stanoveno na 24. dubna 1907 (do 7. 7. 1911 proběhlo 20 pravidelných schůzek). Konečné rozhodnutí o koupi pozemků bylo vydáno

na jednání u starosty dne 11. 9. 1907 za účasti referenta sanitárních záležitostí (dr. Ignatz Pelc) a vrchního okresního rady (dr. Wiktor Dvořák). Výkup potřebných pozemků započal po 14. 12. 1907 na základě dalšího usnesení okresního zastupitelstva ze dne 4. 12. 1907 a městského zastupitelstva ze dne 14. 12. 1907. Jednalo se o pozemky s katastrálními čísly 111/1, 111/2, 111/3, 112 s příslušnými mezemi a pěšinami, 113/1, 1544/5 a 1544/8 – o výměře 10 ha 48 arů 65 m^2 za celkovou sumu 90 998 K 29 haléřů. Pro vlastní výstavbu byly určeny 4 ha 8 arů 68 m^2. Z toho přes 88 arů připadlo na veřejné ulice a zbytek se za kupní cenu 54 269 K 29 haléřů stal volným majetkem obce a okresu pro případné rozšiřování nemocnice.

Původně bylo rozhodnuto stavět pavilónový objekt podle nemocnice v Meranu. V potaz byly brány zkušenosti z nemocnic v Teplicích, Karlových Varech, České Lípě. Jako vzor sloužila stavba nemocnice v Chebu a v Mostě.

Plány a návrhy

K vypracování podrobných plánů a návrhů vnitřního zařízení byl 25. 5. 1908 vypsán konkurz. Zúčastnili se: Max Loos von Losimfeld z Teplic, Adolf Schwarzer z Brna, Josef Pfeffermann z Českých Budějovic, Goldberger z Vídně, Jakob Stabernak z Českých Budějovic, Hauptvogl z Českých Budějovic, Josef Mrkvička a Stepan z Českých Budějovic. Termín na odevzdání dokončených plánů byl do 25. 1. 1911.

Dne 9. 6. 1911 výnosem číslo 22–A–1036/7 je schválena definitivní podoba stavby nemocnice dle plánů stavitele Josefa Mrkvičky. Stavební plány byly schváleny výnosem pražského místodržitelství dne 26. 6. 1911 ve shodě se Zemským výborem v Praze. Obecní (městské) zastupitelstvo dne 25. 10. 1911 a okresní zastupitelstvo dne 3. 11. 1911 se usnesly na provedení stavby dle schválených plánů. Usnesením širšího komitétu byla stavba zadána dne 16. 1. 1912.

Jednalo se o stavbu hlavní budovy a hospodářského stavení za paušální obnos 571 400 rak. korun a stavbu pavilonu infekčního, dezinfekčního a umrlčího za paušální obnos 101 217 rak. korun.

Stavbu prováděla od března 1912 do listopadu 1913 místní firma Josefa Hauptvogla. Byla realizována na Lineckém předměstí (Štefánikova ulice č. p. 300, později ulice Boženy Němcové č. 44) a konečné rozpočtové náklady byly stanoveny na 1 126 780 rak. korun.

Vlastní výstavba

Hlavní budova byla postavena jako blokový objekt s rozsáhlými sklepními prostorami, zvýšeným přízemím, dvěma patry a třemi trakty. Hlavní fronta s pokoji nemocných byla situována směrem k jihu. Na východ a západ byla směřována dvě zbývající křídla.

Uprostřed hlavní fronty byl vstup s příjezdem, na který navazovala hala a tříramenné hlavní schodiště. Mezi schodištěm byl zřízen elektrický výtah pro jednoho nemocného včetně postele a dvou sluhů. V pravé části zvýšeného přízemí se nacházel přijímací

Titulní strana obsáhlé zprávy stavebního komitétu z 5. 9. 1911, adresované okresnímu zastupitelství a obecnímu výboru.

1911. Zpráva stavebního komitétu ze dne 5. IX. 1911

K stanovisku

IX 1911

Bericht
des
Krankenhausbaukomitees
an die
Bezirksvertretung
und den
Gemeindeausschuss
in
Budweis.

Das aus Vertretern des Bezirkes und der Gemeinde bestehende Krankenhausbaukomitee erstattet hiemit über die bisher in Angelegenheit des Krankenhausbaues unternommenen Schritte nachstehenden Bericht:

I.

Die grundlegenden Beschlüsse.

Zunächst ist es nötig, behufs prinzipieller Orientierung das Wesentlichste aus den früheren Verhandlungen und Beschlüssen hervorzuheben.

Der Bau eines neuen Krankenhauses beschäftigt die Gemeindeverwaltung schon seit den achtziger Jahren. Der seinerzeitige Stadtphysikus Dr. Želisko legte mit Bericht vom 4. Juli 1892, Z. 5440 bereits ein ausführliches Bauprogramm

pokoj, vyšetřovna s čekárnou a v levé části byt správce budovy. Z chodeb oddělených od haly skleněnými stěnami byl přístup do pokojů nemocných (7 pokojů pro nemocné muže, celkem 29 lůžek), kanceláře i ostatních prostor budovy (dva denní prostory, dvě čajové kuchyně, dvě čekárny, místnost pro prádlo, dvě koupelny, dvě umývárny s klozety, jeden výtah na prádlo a dva výtahy na stravu). V prvním i druhém patře bylo umístěno vždy vpravo od haly 6 pokojů pro muže (21 lůžek) a vlevo 4 pokoje pro ženy (17 lůžek). V každém patře byla jedna čajová místnost, čekárna, umývárna, koupelna, lékárna.

Ve východním křídle byl operační sál s místností pro sterilizaci a rentgen (přístroj byl zakoupen roku 1913 od firmy Odelga Praha). Zvláštní místnost pak byla pro narkózu a pro převazy. Ve zvýšeném přízemí tohoto křídla měl dvě místnosti přidělen primář nemocnice, dále zde byly dvě laboratoře, lázeň, vanové koupelny, teplovzdušné a parní komory a v jedné místnosti sprchy s bazénem pro teplou a studenou vodu.

„Převazárna“ na chirurgickém oddělení.

Nařízením městské správy musely být operační sály pro septické a aseptické operace a zákroky od sebe odděleny a přemístěny do dvou různých pater.

Ve sklepních prostorách západního křídla se nacházely 4 místnosti pro duševně nemocné a zvláštní vchod se samostatným schodištěm pro nemocné s kožními chorobami a nemocné syfilisem. V přízemí a 1. patře západního křídla bylo vždy po 10 lůžkách pro muže a pro ženy. Ve druhém patře byl nemocniční sál o 13 lůžkách a několika vedlejších místnostech.

Na půdě byla umístěna velká šatna pro uložení oděvů hospitalizovaných pacientů.

Celá budova byla vytápěna nízkotlakými kotli (byly umístěny ve vedlejší hospodářské budově). Radiátory ohřívaly vzduch, který přiváděl teplo podlahou do nemocničních sálů. Čerstvý vzduch byl přiváděn větracími kanály a odčerpávání špatného vzduchu zajišťovaly komínové otvory (s letními a zimními klapkami) umístěné ve zdech a vedoucí na střechu.

Věžní hodiny na hlavní budovu vyrobila firma Zink v červenci 1913 za 1 650 rak. korun. V lednu 1915 prošly generální údržbou.

Ve vzdálenosti 24 metrů od hlavní budovy byla postavena dvoupatrová hospodářská budova s kuchyní ve zvýšeném přízemí (dovybavena v lednu 1915), prádelnou (ve sklepních prostorách), administrativou a ubytovnou pro personál. Hospodářská budova byla s hlavní budovou spojena krytou chodbou.

Byty (pracovní pokoje) řádových sester byly umístěny v jejím prvním patře, kde byla rovněž kaple a dva pokoje s příslušenstvím pro matku představenou. V druhém patře byly další dvě ložnice, dále tři pokoje pro nemocné řádové sestry, koupelna a ostatní vedlejší prostory. Celkem v nemocnici pracovalo 17 sester. Dvě v přízemí, po čtyřech v 1. a 2. poschodí, na infekci dvě, v hospodářství a kuchyni dvě, jedna narkotizérka, jedna v lékárně a vrchní sestra (matka představená).

Situační plánek areálu nemocnice, vypracovaný v červenci 1914 stavebním ředitelem Josefem Mrkvičkou. Zleva – márnice, kaple, infekční pavilon a hlavní budova nemocnice s chodbou navazující na budovu hospodářskou.

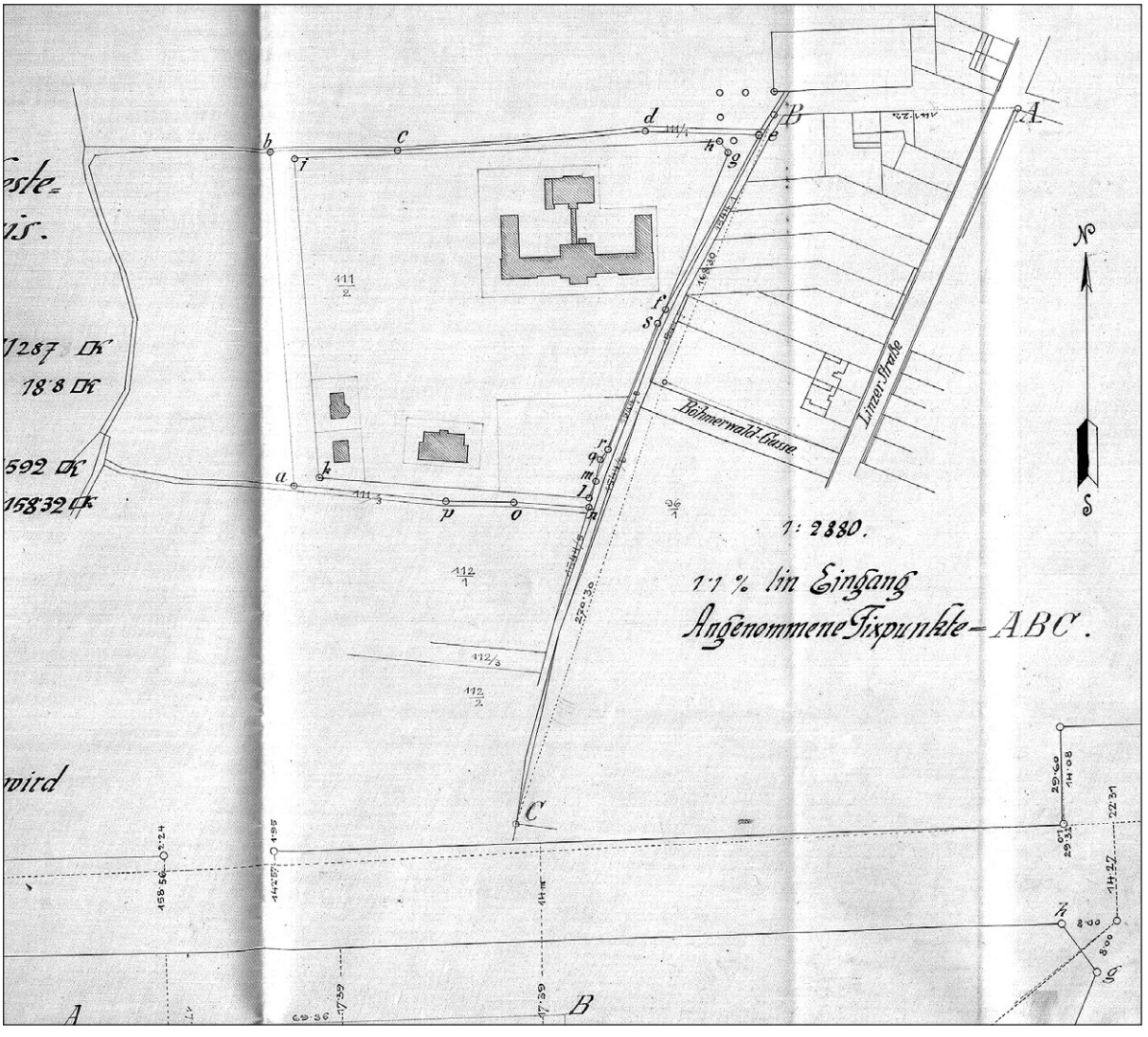

Součástí nemocničního areálu byla jednopatrová budova infekčního pavilonu s třemi odděleními po 7 lůžkách (celkem tedy 21 lůžek rozmístěných do 9 pokojů), operačním pokojem, čekárnou, čajovou kuchyní, koupelnou apod. Špinavé prádlo bylo z každého oddělení velkými hadicemi přemísťováno do desinfekční místnosti ve sklepě. Pavilon byl vybaven topením, teplou i studenou vodou a veškeré odpadní vody musely před vypuštěním do kanalizace projít čisticím zařízením.

Dále se v areálu nacházela zvláštní budova márnice (umrlčí komora na parcele 2472 byla roku 1936 při další výstavbě zbourána), kaple a objekt dezinfekce (ten byl stavěn od listopadu 1913 do února 1915).

Bylo založeno domácí hospodářství – postaveno malé hospodářské stavení s chlívky na drůbež a zděný chlév na vepře. Děvečka měla k dispozici pokoj v prvním patře hospodářské budovy. Stáje pro ústavní koně byly dokončeny roku 1918.

Nemocnice měla zelinářskou, ovocnou i okrasnou zahradu, která pacientům poskytovala slunná i stinná místa. Vzhledem k vyživovacím potížím za 1. světové války bylo povoleno přeměnit sady z velké části na osevní plochy.

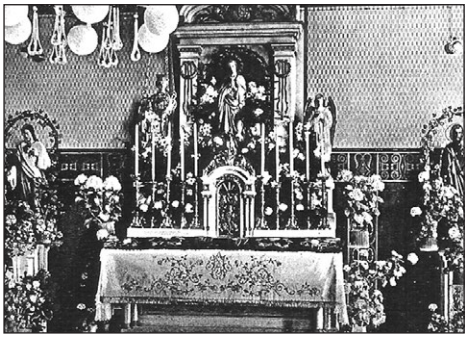

Nemocniční kaple.

Kolaudace

Dne 18. 11. 1913 bylo provedeno kolaudační řízení za účasti kolaudační komise složené ze 3 členů zemské správní komise, 2 členů místodržitelství, 1 člena okresního výboru a 4 členů místního představenstva. Jmenovitě se zúčastnilo těchto 10 členů: dr. Miroslav Čelakovský, Ing. Heindrich Janota (zemský stavební rada), Method Tille (zemský sekretář pro sanitární záležitosti), Josef Taschek (starosta), Johann Jakob von Herminenthal (městský radní), Jakob Stabernak (městský radní), Josef Arnstein (vrchní okresní lékař), Anton Müller (inženýr), dr. Wilhelm Miegl (okresní starosta), Johann Stegmann (člen okresního výboru).

Komise nařídila do 4 týdnů odstranit zjištěné nedostatky a do 15. 1. 1914 zaslat potřebné plány, které jsou důležité k doplnění dokumentace. Po odstranění menších závad (připomínky ke kotelně, kabinám rentgenů, aseptickému operačnímu sálu, vhodnému zařízení pro laryngoskopii a umístění nemocničních šaten v půdních prostorách) byl ústav dne 5. 3. 1914 slavnostně otevřen. Již 9. 3. 1914 žádá Zemský výbor Království českého znovu zaslat plány, zkoušky topení za mrazu, předložit inventář a užívací náklady. V červenci 1914 bylo nutno vyřešit návrh věnovacího prohlášení týkajícího se pozemků, na kterých stojí nová nemocnice a které byly získány ve dnech 4. až 14. 12. 1907, aby vše právním následkem odpovídalo návrhu nemocničního zákona zemského číslo 19 ze dne 5. 3. 1888.

Stěhování nemocnice

Za jízdy povozem při svěcení budovy dne 4. 3. 1914 nemocnice zaplatila 112 korun. Vysvěcení provedl tehdejší biskup A. J. Hůlka, veškeré proslovy se pronášely latinsky. Od 7. do 14. března 1914 za převoz nemocných ze staré do nové budovy nemocnice zaplatila 242 korun. Šlo o 46 hospitalizovaných pacientů. Dalších 3 460 korun bylo zaplaceno firmě Ferus za přestěhování zbytku nemocnice a za přesídlení v době od 16. 7. 1913 do 21. 4. 1915.

Nemocnice měla obložnost 21 lůžek v infekčním pavilonu a 138 lůžek v hlavní budově. Tam bylo umístěno 9 jednolůžkových pokojů, 2 dvojlůžkové pokoje, 8 třílůžkových pokojů, 2 pokoje čtyřlůžkové, 8 pokojů po deseti lůžkách a 1 pokoj se třinácti lůžky. Celkem tedy měla nově postavená nemocnice při svém vzniku 159 lůžek a byla pořízena celkovým skutečným nákladem 1 466 808 korun a 77 haléřů.

V březnu 1914 bylo rozhodnuto o stržení staré budovy nemocnice na Senovážném náměstí. Bourání bylo zahájeno v květnu a dokončeno v červenci 1914. Stavební místo o rozloze 1 600 m^2 za cenu 88 000 korun splatných ve třech bezúročných splátkách bylo již 7. 9. 1909 nabídnuto ke koupi Ministerstvu obchodu, které chtělo v dané lokalitě postavit hlavní budovu poštovního úřadu. Jedinou podmínkou prodeje bylo předat pozemek teprve po postavení a otevření nové nemocnice, nejpozději však do 1. 11. 1915. Výtěžek z prodeje byl využit na úhradu stavebních vydání nemocnice. (Původní základy nemocnice lze nalézt pod chodníkem na jižní straně této poštovní budovy – dnešní hlavní pošty.)

Dne 21. 11. 1916 byl od firmy F. Lohner a spol. Vídeň, zakoupen za 2 550 korun vůz pro převážení infekčních nemocných.

Právo veřejnosti

Dne 11. 7. 1914 žádá starostenský úřad v Českých Budějovicích Zemský správní výbor Království českého v Praze o přenesení práva veřejnosti. Žádost obsahuje i předběžný rozpočet na první půlrok působení nemocnice. (Dle paragrafu 7 zákona č. 19 ze dne 5. 3. 1888 o veřejně právních poměrech všeobecných veřejných nemocnic v Čechách byl ústav při svém založení opatřen na půl roku napřed peněžními prostředky.) Rezervní fond nového ústavu byl ustanoven jako zbytek rezervního fondu staré nemocnice ve výši 40 366 K 67 haléřů. Jednalo se o výtěžek z rozličných sbírek, odkazů a darů.

V žádosti je dále řešen problém, kam ukládat oděvy nemocných, a popis, jak bude fungovat topení a jak se má používat plyn, včetně instrukcí o větrání v místnostech.

Výnosem místodržitelství v Praze č. 343 113 ze dne 4. 2. 1915 a zemské správní komise č. 45 565 ze dne 28. 5. 1915 bylo ze staré nemocnice přeneseno na nemocnici novou „právo veřejnosti“ s platností od 5. 3. 1914 jako její zahajovací den. Tím ústav přebral práva i povinnosti starého ústavu. Správu nemocnice povede město tak dlouho, dokud nebudou schváleny stanovy nového ústavu. Ústav byl ustanoven k tomu, aby: *„bez rozdílu příslušnosti a vyznání poskytoval přiměřenou pomoc lékařskou a léky, dále potřebnou stravu, ošetřování, obsluhu a též možnost k vykonávání náboženských povinností a v případě úmrtí pohřeb“.*

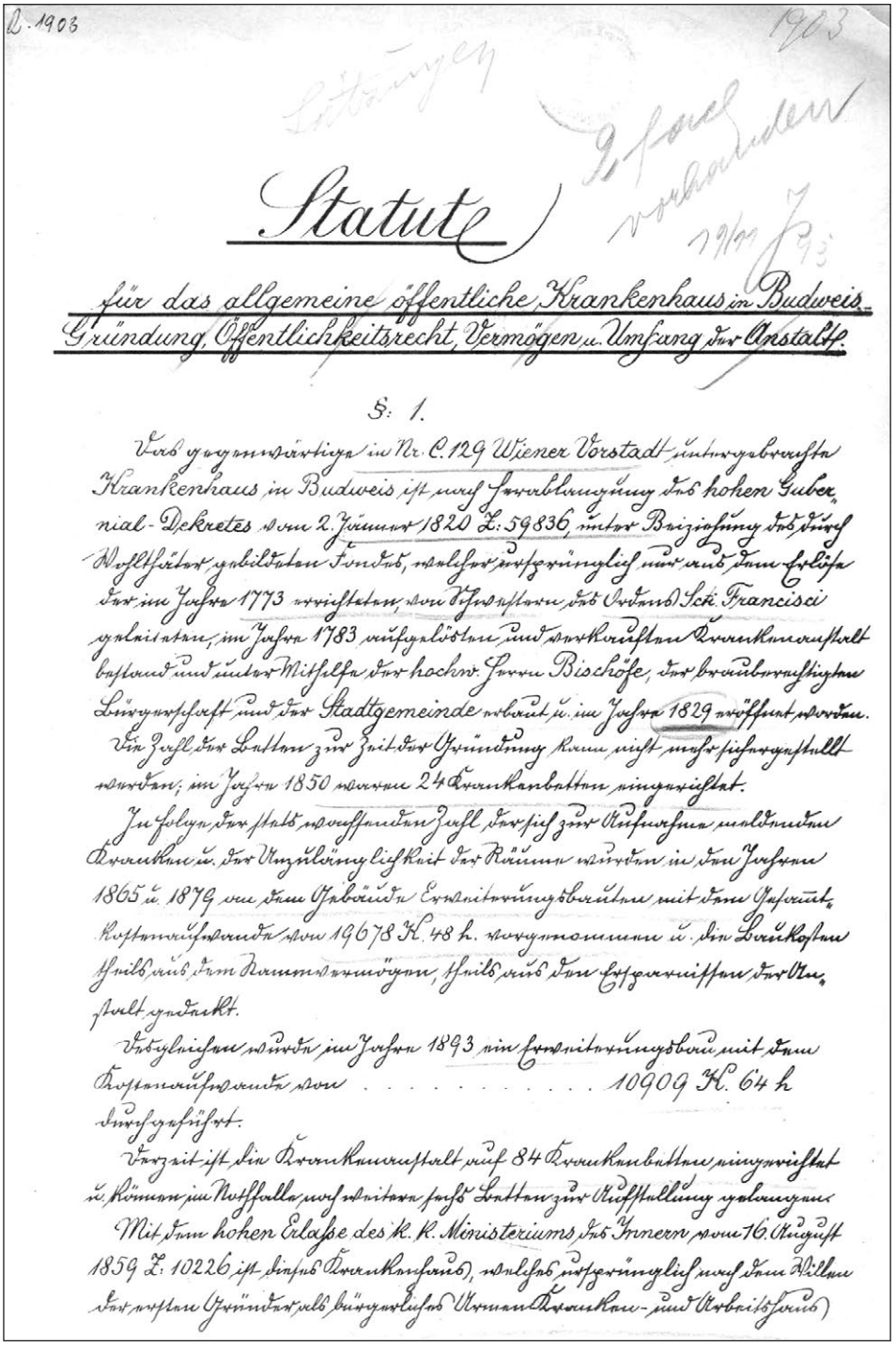

D. 1903

1903

Statute

für das allgemeine öffentliche Krankenhaus in Budweis.

Gründung, Öffentlichkeitsrecht, Vermögen u. Umfang der Anstalt.

§. 1.

Das gegenwärtige in Nr. C. 129 Wiener Vorstadt untergebrachte Krankenhaus in Budweis ist nach Genehmigung des hohen Gubernial-Dekretes vom 2. Januar 1820 Z. 59836, unter Beziehung des durch Wohlthäter gebildeten Fondes, welcher ursprünglich nur aus dem Erlöse der im Jahre 1773 errichteten, von Schwestern des Ordens Sct. Francisci geleiteten, im Jahre 1783 aufgelösten und verkauften Krankenanstalt bestand und unter Mithilfe der hochw. Herrn Bischöfe, der bräuberechtigten Bürgerschaft und der Stadtgemeinde erbaut u. im Jahre 1829 eröffnet worden.

Die Zahl der Betten zur Zeit der Gründung kann nicht mehr festgestellt werden; im Jahre 1850 waren 24 Krankenbetten eingerichtet.

In Folge der stets wachsenden Zahl der sich zur Aufnahme meldenden Kranken u. der Unzulänglichkeit der Räume wurden in den Jahren 1865 u. 1879 von dem Ziberäude Erweiterungsbauten mit dem Gesammt-Kostenaufwande von 19678 K. 48 h. vorgenommen u. die Baukosten theils aus dem Baumsammeln, theils aus den Ersparnissen der Anstalt gedeckt.

Vorgleichen wurde im Jahre 1893 ein Erweiterungsbau mit dem Kostenaufwande von . . . . . 10909 K. 64 h durchgeführt.

Derzeit ist die Krankenanstalt auf 84 Krankenbetten eingerichtet u. können im Nothfalle noch weitere sechs Betten zur Aufstellung gelangen.

Mit dem hohen Erlasse des K. K. Ministeriums des Innern vom 16. August 1859 Z. 10226 ist dieses Krankenhaus, welches ursprünglich nach dem Willen der ersten Gründer als bürgerliches Armen-Kranken- und Arbeitshaus

Titulní strana stanov nemocnice z 30. 10. 1903 (roku 1915 dosud platných).

Lékařské zázemí

V čele nemocnice stál do konce roku 1914 jediný primář, a to MUDr. Wilhelm Mautner, který v nemocnici působil od 1. 11. 1886. Byl zvolen do funkce vedoucí ředitel – primář po smrti řídícího lékaře ústavu a soukromého továrního lékaře v továrně na tabákovou výrobu MUDr. Johanna Želíska († 16. 2. 1901, jeho žena Albertine Franziska Želísková začala pobírat vdovskou penzi od 1. 3. 1901).

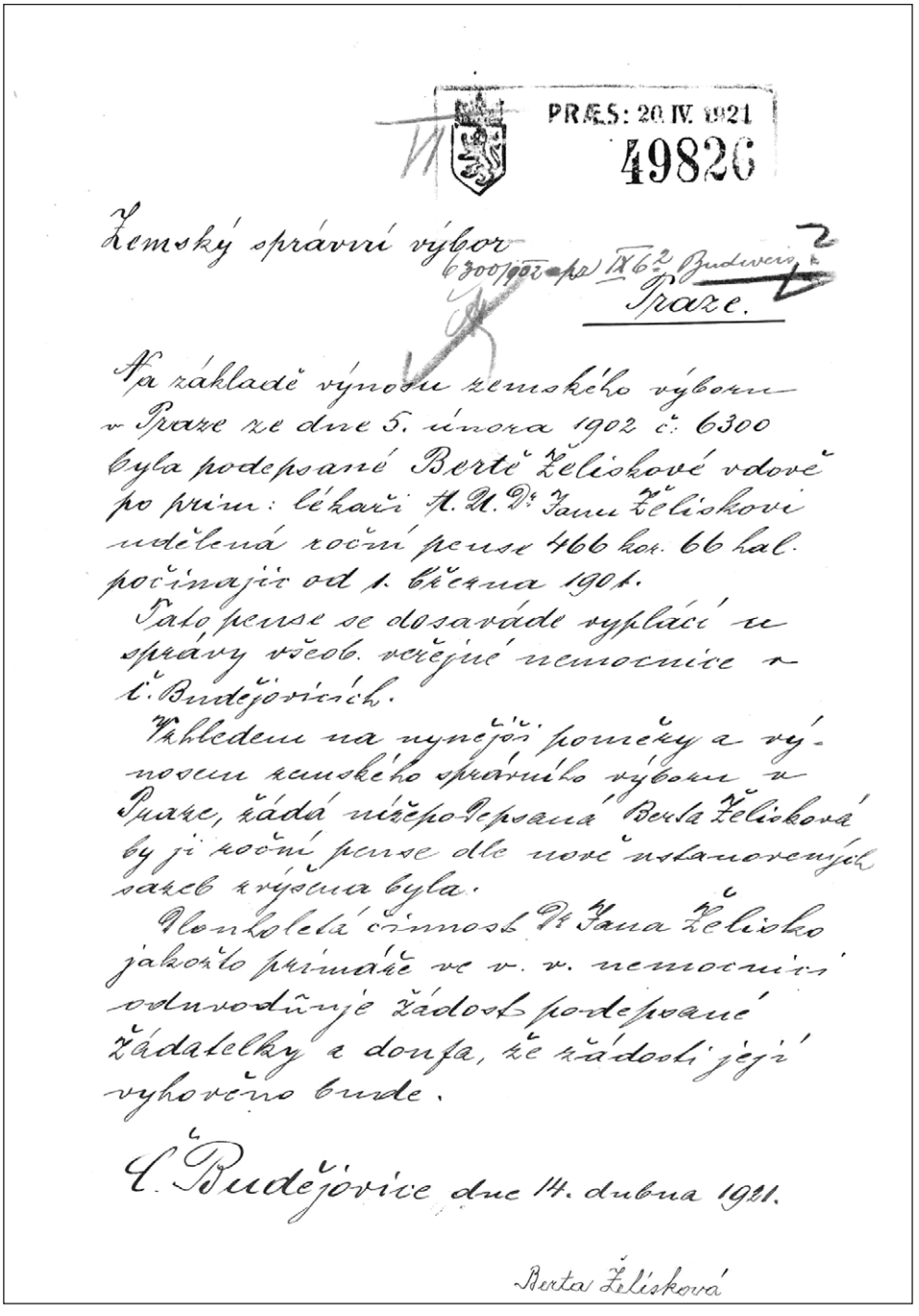

PRÆS: 20. IV. 1921
49826

Zemský správní výbor
6300/1902 ex IX 62 Budweis
Praze.

Na základě výnosu zemského výboru v Praze ze dne 5. února 1902 č. 6300 byla podepsané Berthě Želiskové vdově po prim: lékaři M. D. Janu Želiskovi udělená roční pense 466 kor. 66 hal. počínajíc od 1. března 1901.

Tato pense se dosavade vyplácí u správy všeob. veřejné nemocnice v Č. Budějovicích.

Vzhledem na nynější poměry a výnosem zemského správního výboru v Praze, žádá níže podepsaná Berta Želisková by jí roční pense dle nově ustanovených sazeb zvýšena byla.

Dlouholetá činnost Dr Jana Želisko jakožto primáře ve v. v. nemocnici odůvodňuje žádost podepsané žádatelky a doufá, že žádosti její vyhověno bude.

Č. Budějovice dne 14. dubna 1921.

Berta Želisková

Žádost vdovy Berty Želískové z dubna 1921 o zvýšení vdovské penze.

Dne 5. 1. 1915 získala nemocnice souhlas s rozdělením monoprimariátu na samostatný primariát interní (dekretem ustanoven na místo primáře MUDr. Wilhelm Mautner, který i nadále zůstal v čele ústavu) a samostatný primariát chirurgicko-gynekologický (dekretem ustanoven na místo primáře MUDr. Emil Haim). K 1. 7. 1921 byl primář Mautner penzionován s termínem pro penzi od 1. 11. 1886 (35 let služby). Jako emeritní primář vedl nemocnici i interní oddělení až do 11. 12. 1922 († 13. 3. 1925), kdy ji oficiálně převzal MUDr. Jan Michl.

Ten přišel do českobudějovické nemocnice z Havlíčkova Brodu, kde od roku 1920 působil jako praktický lékař. Původně měl nastoupit na místo řídícího primáře a internisty v Lučenci, což odmítl a dal přednost umístění v jižních Čechách.

Od počátku působili v nemocnici následující lékaři: Ladislav Jäsch, Stanislav Roubal, Miloš Zahradník, Johann Stanko, Emanuel Pták. Řídicím orgánem byl 10členný správní výbor.

MUDr. Jan Michl.

1. světová válka

Počet přijatých nemocných velmi rychle stoupal z 2 315 pacientů v roce 1914 na 3 613 v roce 1918. Proto byla v areálu nemocnice během 1. světové války zřízena provizorní lůžka. V roce 1918 bylo v provozu 200 lůžek oficiálních a 200 provizorních. Další kapacity pro špitální potřeby byly k dispozici v Zeměbraneckých kasárnách arcivévody Rainera (bývalá vojenská nemocnice).

Bylo zřízeno další místo sekundárního lékaře. S odkazem na dostatek řádových sester nemocnice odmítla sestru Červeného kříže se specializací instrumentářky.

V lednu 1915 zemská správní komise obesílá dotazem správní výbory nemocnic, zda vystačí se stanovenou ošetřovací sazbou na rok 1915 a připomíná, že *„při tom budiž vzat zřetel na drahotní poměry tamního kraje, jakož i k jiným okolnostem, jež pro hospodářství a správu všeobecné veřejné nemocnice jsou směrodatné“*.

Na další příkaz zemské správní komise musela nemocnice v listopadu 1915 zvýšit poplatky za I. ošetřovací třídu na trojnásobek, za II. třídu na dvojnásobek, III. třída se neměnila. A tak se v *„zájmu řádného finančního hospodářství všeobecných veřejných nemocnic ukládá“* upravit sazby v I. třídě na 10 korun na den, ve II. třídě na 7,20 korun na den a III. třídu ponechat na 2,60 koruny na den. Od 1. 1. 1917 nemocnice přistupují na vybírání sazeb v poměru 14 – 9 – 2,60 koruny.

Válečné příplatky

Vzhledem k mimořádné situaci válečných let, která kladla jak na lékaře, tak na správní úředníky všeobecných veřejných nemocnic zvýšené nároky, rozhodla 7. ledna 1916 Zemská správní komise Království českého svým přípisem číslo 45426/15 ve věci mimořádné výpomoci válečné funkcionářům nemocničním o vyplácení mimořádného služebního příplatku z nemocničního fondu na rok 1916 za přesně stanovených podmínek. Lékařům, kteří jsou ustanoveni do funkce primářů nebo jako sekundáři a nestravují se v ústavní kuchyni, válečnou výpomoc až do výše 300 korun. Správcům, správním úředníkům a pomocným kancelářským silám výpomoc ve výši 10 % základního platu, avšak celková výše nesměla překročit částku 200 korun u správců, 150 korun u úředníků a 100 korun u kancelářských sil. O výši výpomoci rozhodoval správní výbor nemocnice, konečný souhlas s příplatkem potvrdila opět zemská správní komise. Příspěvky se mohly vyplácet pouze čtvrtletně.

Jako zdravotní sestry působily v nemocnici i nadále řádové sestry „boromejky“. Na ně se tyto příplatky nevztahovaly, řídily se jinými předpisy.

Vznik Československé republiky

Státním převratem v roce 1918 nastala i pro nemocnici nová doba. Lékařská pomoc v nemocnici byla stále více vyhledávána a počet přijatých pacientů stoupal. Usnesením Obecní správní komise v Českých Budějovicích byl 10. prosince 1918 vydán příkaz k odstranění názvu „Jubilejní nemocnice císaře Františka Josefa“ ze jména nemocnice i městského chudobince. Od toho dne názvy obou budějovických ústavů zněly „Všeobecná veřejná nemocnice“ a „Městský chudobinec“. Tzv. „Přípis o češtině“ zaslaný Zemským správním výborem v Praze 11. 3. 1920 obnovil používání češtiny jako výhradního úředního jazyka.

V roce 1920 došlo ke změnám v organizaci zdravotní péče – převzal ji stát. Při městském úřadě působil zdravotní úřad, město bylo rozděleno na 4 zdravotní obvody spravované obvodními lékaři. Počet lékařů (soukromých i městských) stoupl z 23 (rok 1904) na 40 (rok 1923). V roce 1933 již bylo registrováno 54 lékařů.

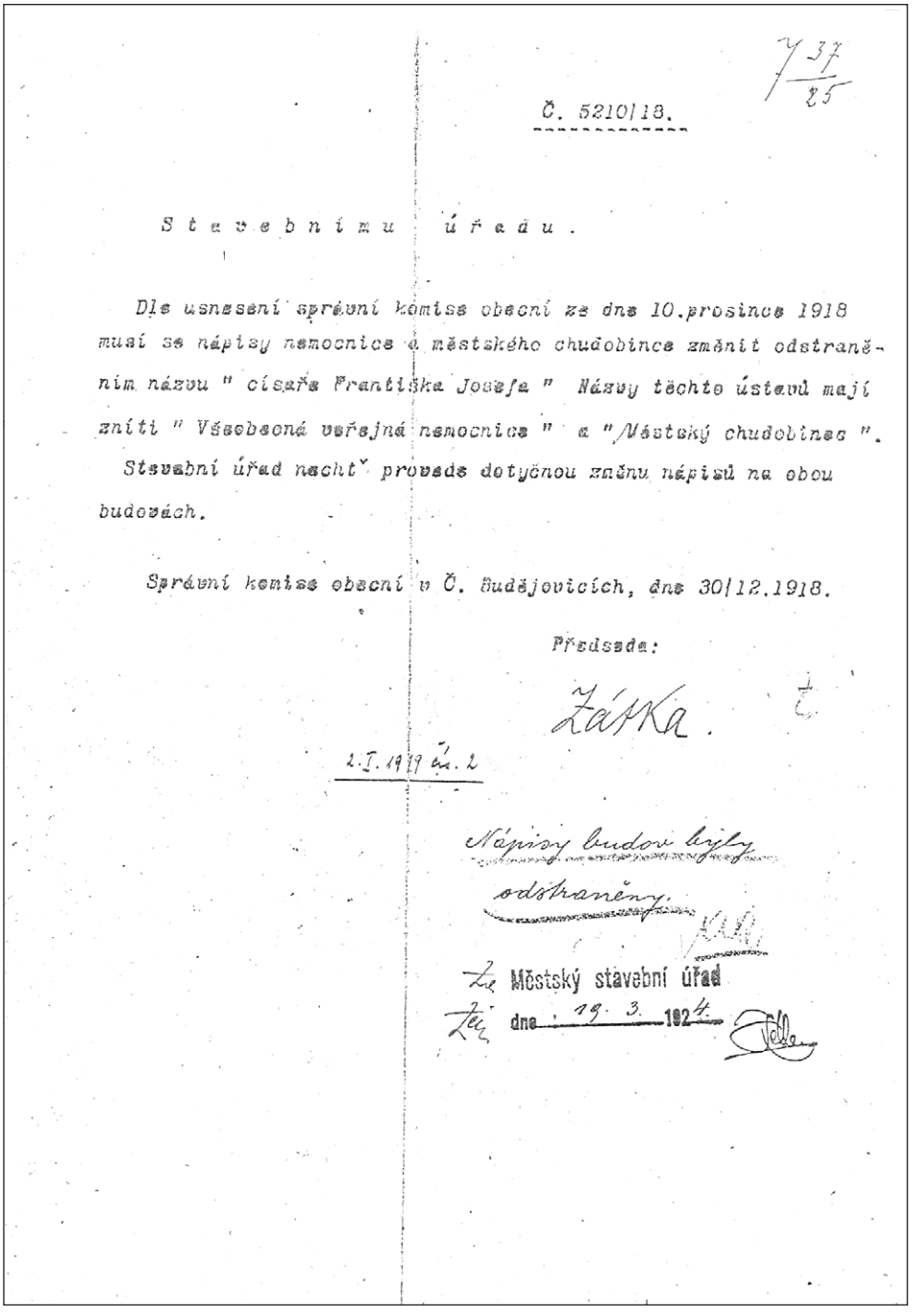

Č. 5210/18.

Stavebnímu úřadu.

Dle usnesení správní komise obecní ze dne 10. prosince 1918 musí se nápisy nemocnice a městského chudobince změnit odstraněním názvu " císaře Františka Josefa " Názvy těchto ústavů mají zníti " Všeobecná veřejná nemocnice " a " Městský chudobinec ". Stavební úřad nechť provede dotyčnou změnu nápisů na obou budovách.

Správní komise obecní v Č. Budějovicích, dne 30/12.1918.

Předseda:

Žáčka.

2.I.1919 čís. 2

Nápisy budov byly odstraněny.

Městský stavební úřad
dne 19. 3. 1924

Dopis z 30. 12. 1918 s příkazem odstranit názvy na budovách.

Nová vrchní správa

První ustavující schůze nové vrchní správy Všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějovicích se konala dne 15. 10. 1921. Předsedou byl zvolen starosta města Otakar Svoboda, dále bylo přítomno 5 zástupců okresu a 4 zástupci města.

Již 13. 3. 1923 (č. j. 57/1923) sděluje nový řídící primář MUDr. Jan Michl správnímu výboru nemocnice, že poměry v nemocnici jsou neudržitelné. Pro nedostatek lůžek musí být odmítáni pacienti, a to zvláště nemocní tuberkulózou. Hlavní budova nemocnice má 138 lůžek, obložnost je však 218 lůžek. Průměr pacientů je o 100 nemocných vyšší, než se při stavbě očekávalo. Jsou zde umístěna oddělení interní a chirurgické. Součástí interního oddělení jsou nemoci tuberkulózní, kožní a pohlavní.

V červnu 1923 primář MUDr. Michl propůjčuje umrlčí komoru a pitevnu vojenské divizní nemocnici č. 5, dokud u nich nebude zřízena nová umrlčí komora, nejdéle však na dobu 1 roku.

Od firmy Siemens a Halske byl zakoupen nový rentgenový přístroj s motorovým komutátorem.

Dne 15. 10. 1923 se k problému veřejné nemocnice vyjadřují i noviny Jihočech. V článku se uvádí, že nová budova postavená na Lineckém předměstí těsně před válkou má velké nedostatky. Za období leden – září 1923 má o 690 ošetřených a hospitalizovaných osob více oproti roku loňskému. Článek dále informuje, že v pátek 12. 10. se z nařízení Ministerstva zdravotnictví sešla informativní vícečlenná komise zemského správního výboru a zemské politické správy, která podrobila nemocnici důkladnému celodennímu studiu. Komise doporučila vykoupit pozemky směrem k Vltavě, postavit novou administrativní budovu, dořešit dostavbu dětské nemocnice a hlavně tuberkulózního pavilonu. Jednání se zúčastnil za vrchní správní výbor nemocnice referent ústavu poslanec Kříž, dále Otakar Svoboda a dr. Němec.

Po dobu skoro 30 let se výstavba nového tuberkulózního pavilonu (uskutečněná až v letech 1951 – 1953) stala závažným problémem. Vypracování projektu s rozpočtem bylo zadáno firmě Ing. František Troníček v Praze. Stavební rozpočet činil 1 856 406,22 korun. Velká finanční náročnost stavby, v té době nedostupná, připravila na jednací stůl variantu jinou. Provést adaptaci současného infekčního pavilonu na pavilon plicní. Došlo by tedy ke stavbě nového infekčního pavilonu s poměrně menším stavebním nákladem do 1 milionu korun.

Na základě dekretu číslo 8220/24 ze dne 23. 5. 1924 dochází k výměně obligací Ústřední banky německých spořitelen ve Vídni za nové obligace Ústřední banky německých spořitelen v Praze patřící rozličným fondům. Nemocnice proto požaduje na Fondovním úřadu města České Budějovice vyplacení zadržovaných úroků z částky 45 000 korun (Kneisslův stavební fond). Správa městského fondovního úřadu sděluje správě nemocnice, že výměna 4,5% úrokových komunálních dluhopisů byla již provedena a částka 7 368,75 korun byla uložena na vkladní knížku.

K lednu 1925 je v nemocnici umístěno 260 lůžek, zaměstnáno 8 lékařů a 20 ošetřovatelských sil. K 31. 12. 1924 bylo do nemocnice přijato 4 627 osob, z toho 161 mužů a 148 žen zemřelo.

Ve smyslu usnesení vrchní správy Všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějo-

vicích ze dne 6. 11. 1925 byla městským fondovním úřadem předána správě nemocnice dne 22. 1. 1926 nemocniční pokladna, tj. pokladní hotovost (92 458 korun) a cenné papíry kmenového, rezervního a nadačního jmění nemocničního fondu s příslušnými doklady. Dne 17. 3. 1926 převzala správa nemocnice výplatní listiny na úroky z dluhopisů papírových a korunových rent s kupony (tyto půjčky byly uloženy u zemského finančního ředitelství). Dlužní úpisy centrální banky německých spořitelen v hodnotě 45 000 korun a vkladní knížka folio 5213 v hodnotě 31 784 korun (patřící ke stavební nadaci Kneisslově) byly ponechány pokladně a správě městského fondovního úřadu, neboť dle zřizovací listiny správu tohoto jmění vede městská obec českobudějovická.

Dne 25. 11. 1926 je v novinách Jihočech uveřejněn informativní článek dr. Heina o nemocnici: *„S pokrokem lékařské vědy, jmenovitě s rozmachem techniky operativní v 2/2 století 19., po slavném objevu antisepce a asepce… stávají se nemocnice stále více ústavy léčebnými. Zdejší nemocnice prodělala zatěžkávající zkoušku při vracení se nemocných a raněných vojáků z fronty. Počet lůžek musel být rozšířen ze 150 na 340 lůžek, byly rušeny všechny odpočinkové pokoje a prostory. Počet pacientů v roce 1913 byl 1 734, v roce 1914 již 2 313. Ani koncem války počet pacientů neklesal. V čele ústavu jsou nyní (1926) 2 primáři s 1 ordinářem a 6 subalterními lékaři. Nemocniční inventář byl rozšířen, starý opraven. Na operační sál dány nové osvětlovací tělesa, zakoupen přístroj na diathermii a nejnovější Rtg. přístroj.“*

[Poznámka autorů: Přestože je v novinách jako autor článku uveden dr. Hein, s určitostí zde došlo k záměně jmen HEIN a HAIM. Článek musel sepsat lékař MUDr. Emil Haim, protože provizorní správce nemocnice a úředník města Julius Hein, který navíc neměl lékařský titul, byl roku 1919 suspendován a propuštěn ze služeb nemocnice.]

V září 1928 podal správní výbor nemocnice dotaz, zda by Schwarzenberská mlékárna v Českých Budějovicích neprodala nemocnici svůj nepoužívaný přístroj ke zkoušení kvality mléka. Odpověď mlékárny nebyla nalezena.

Dne 12. 12. 1929 Jihočech informuje obyvatelstvo o „období před rozšířením nemocnice“. Dle článku obec českobudějovická i okres jako vlastníci nemocnice zařazují do rozpočtu na rok 1930 potřebné položky úhradové a projekt infekčního pavilonu je nyní u zemského úřadu v meritorním řízení. Byl vyhlášen konkurz na zpracování dokumentace na stavbu nové administrativní budovy a do něho přihlášeny 4 projekty s pracovními názvy:

1. „Známka“ – stavitel Ing. dr. Chochola
2. „Osa“ – stavitel Teverný
3. „Světlo“ – stavitel Štěpán
4. „Otazník“ – stavitel Kubíček

Porota (starosta Dr. Dlouhý, senátor Kříž, ředitel Švec, primář MUDr. Michl, vrchní správce Kaiser, Ing. Pallas, vrchní stavební rada Ing. Müller a Ing. dr. Keller) doporučila vypracovat detailní projekt dle návrhu „Známka“.

Článek obsahuje sdělení, že jestliže schválí dozorčí úřady položky v rozpočtu obce a okresu, bude možno na jaře započít se stavbou.

Memoranda

Vytrvalost primářů a správní rady všeobecné veřejné nemocnice, se kterou následovalo jedno memorandum za druhým, přineslo časem své ovoce.

První memorandum, odeslané 14. 2. 1928 správní radou k rukám ministru veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy dr. Josefu Tisovi, se minulo účinkem. Hlavním námětem tohoto memoranda byl problém výstavby plicního pavilonu. K výstavbě nedošlo, přestože projekt byl již schválen zemskou správou politickou dne 5. 1. 1927 včetně poskytnutí subvence ve výši 50 000 korun.

Požadavky na zlepšení podmínek a dostavbu všeobecné veřejné nemocnice byly podrobně specifikovány v memorandu ústavních primářů a vrchních sester, které bylo zasláno 22. prosince 1930 vrchní správě na městský úřad se žádostí o projednání. V memorandu se mimo jiné uvádí: *„Ve vrchní správě V. v. nemocnice bylo jednáno od roku 1922 o stavbě pavilonu tuberkulózního, pak o stavbě pavilonu infekčního, pak administrační i obytné budovy. Bohužel žádný z těchto projektů nedostal se přes přípravné stádium“.*

Počet nemocných stoupal daleko rychleji než stanovený počet lůžek. Takže např. v pokoji původně určeném pro 12 lůžek bylo umístěno 20 hospitalizovaných osob, nelze provést rozdělení pacientů podle závažnosti choroby, umírající leží s lehce nemocnými. Opět se opakuje praxe ze staré nemocnice na Senovážném náměstí: dva nemocní na jednom lůžku, slamníky na zemi, předčasné propouštění starších pacientů. Lékařské přístroje jsou nevyhovující, jakož i byty lékařů. Personál je ubytován ve sklepních prostorách, 7 lékařů nemocnice má společnou pracovnu o rozměrech 3 × 5 m pro vyřizování písemností.

K memorandu byla připojena tato tabulka:

Rok	1914	1919	1929	1930 (30. 11.)
Počet lůžek	150	200	340	350
Počet přijatých nemocných	2 313	3 586	5 550	5 570
Průměrný denní stav	126	196	263	282
Počet operací	neuvedeno	700	1 900	2 000

[Poznámka autorů: ve skutečnosti byl počet operací dle nemocničních operačních knih uložených v archivu Nemocnice České Budějovice, a.s. vyšší. Operační knihy formou velkých knih se dochovaly z rozmezí let 1901 (kdy bylo 155 operací) až 1930. Mezi prvními operatéry se objevují jména: Mautner, Arnstein, Krása, Popper, po roce 1905 pak Haim, Schneider, Raše.

Na jejich základě byly upřesněny tyto číselné údaje:

rok 1914 – operací 614
rok 1919 – operací 1 125
rok 1929 – operací 2 003
rok 1930 – operací 2 061 (k 31. 12.)]

Oplocený areál nemocnice.

Jediné, co bylo úspěšně vyřízeno, bylo zděné oplocení s mřížemi kolem celého areálu všeobecné veřejné nemocnice.

Třetí memorandum – primářské z 9. 3. 1932 – konečně našlo podporu jak u veřejnosti, tak v politických kruzích a konečně pohnulo stojatými vodami a přešlapováním na místě okolo výstavby dalších potřebných objektů pro kvalitní provoz nemocnice. Účinnou podporu tomuto memorandu poskytla řada poslanců a senátorů (Antonín Jiráček, Josef Tůma, Josef Hubka, Alois Kříž) včetně Rudolfa Berana, poslance NS, tajemníka Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu nebo místopředsedy poslanecké sněmovny NS J. Roudnického. Na základě mnoha intervencí na memoranda lékařů byla ve dnech 27. – 28. dubna 1932 provedena „komisionelní" prohlídka nemocnice.

Dle statistických údajů Ministerstva sociální a zdravotní správy v Praze se v českobudějovické nemocnici roku 1930 léčilo 85,6 % pacientů české národnosti a 13,9 % pacientů národnosti německé (přepočítáno na 100 obyvatel města).

V březnu 1930 proběhla v nemocnici kolaudace nového rentgenového zařízení s příslušenstvím typu PANDOROS v ceně 183 000 korun bez montáže a přístroje MEKAPION pro měření rentgenových dávek v ceně 22 628,90 korun.

V dubnu 1930 věnovala českobudějovická záložna (při příležitosti uctění narozenin T. G. Masaryka) nemocnici 50 000 korun na zakoupení přístrojů pro interní a chirurgické oddělení.

Nelze přehlédnout smutnou událost v „životě" nemocnice. Dne 1. 7. 1930, rok po odchodu do důchodu ze zdravotních důvodů, zemřel ve věku 53 let zasloužilý lékař a ordinář MUDr. Karel Schneider, jenž sloužil v českobudějovické nemocnici 24 let.

Primář chirurgie MUDr. Haim byl dne 1. 10. 1930 jmenován zdravotním radou jako uznání jeho činnosti a zásluh ve zdejší českobudějovické nemocnici.

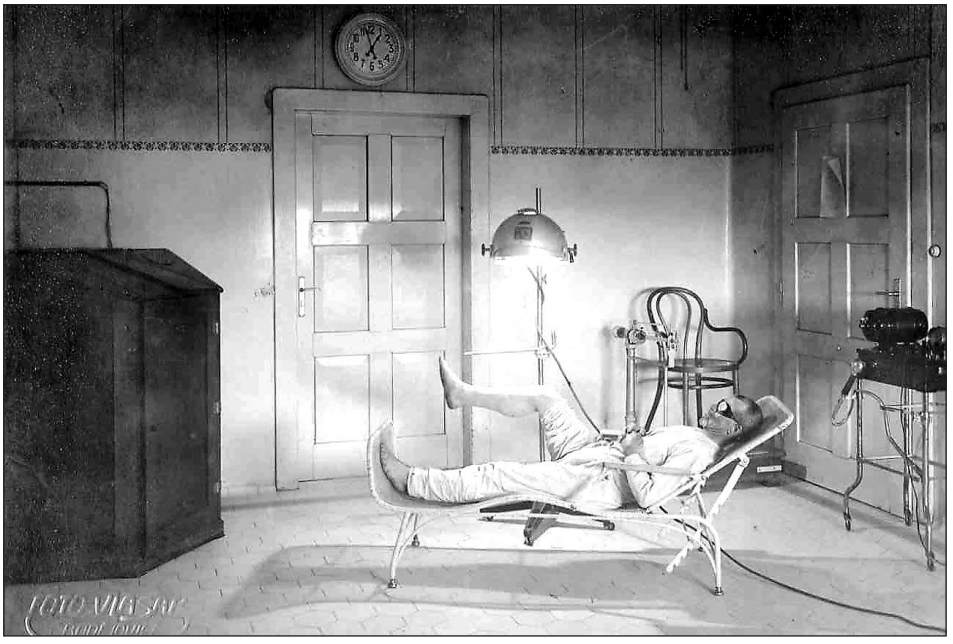

Sál pro fyzikální léčbu, pacient při léčebné terapii.

Dodávky léků pro nemocnici

Nemocnice nedisponovala vlastním lékárnickým zařízením, a tak tuto nezbytnou službu zajišťovaly lékárny městské. Rozpis odsouhlasil Svaz lékárníků a 4. 12. 1928 stvrdil svým podpisem starosta grémia lékárníků PhMr. Jaroslav Michl. Harmonogram dodávek léčiv byl stanoven takto:

1929 lékárna U bílého anděla
1930 lékárna U černého medvěda
1931 lékárna U Matky Boží
1932 lékárna U bílého orla
1933 lékárna U sv. Huberta
1934 lékárna na Lineckém předměstí
1935 lékárna J. Siegla

Podmínkou pro zadání dodávky léčiv pro rok 1935 lékárně PhMr. Jana Siegla bylo dokončení a zprovoznění jeho nové lékárny umístěné v novostavbě Schwarzenberského paláce v Jeronýmově ulici č. 1 do 1. 1. 1929. Lékárník, který se do Budějovic přistěhoval, daný termín dodržel. Již roku 1933 se stal i přes výše uvedený schválený harmonogram hlavním a výhradním dodavatelem léčiv pro nemocnici. Od roku 1934 se podělil o tuto licenci s lékárníkem Michlem, jistě k lítosti ostatních lékárníků. V roce 1935 však dodala nemocnici léky rovněž místní lékárna pana Zelenky.

Stanovy a statut nemocnice

Zemský správní výbor schválil 1. 12. 1920 novou osnovu stanov vypracovaných vedením nemocnice (24. 6. 1919) s připomínkami. Jejich realizace se protáhla, takže nové stanovy nabyly platnosti až v roce 1932. Definitivní podoba stanov Všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějovicích byla schválena 1. září 1932. Na 17 stranách v pěti oddílech byly podrobně rozvedeny podmínky provozování nemocnice. (Se všemi dostupnými stanovami pracoval 19. 11. 1943 rovněž správce nemocnice Franz Just.)

První nemocniční sanitka

Dne 16. září 1931 kupuje město pro nemocnici první sanitní automobil Praga, model 104 se 2 nosítky za 75 000 Kč. Byla provedena zkušební jízda od radnice k nemocnici a zpět. I nadále však byla většina nemocných přivážena do nemocnice na jednoduchých vozech tažených koňmi. Strava byla rozvážena po areálu nemocnice vozíkem taženým psem.

Nová vlna výstavby a rozšíření primariátů

Dne 17. 7. 1930 Zemský úřad v Praze zasílá správnímu výboru nemocnice stanovisko ohledně předložených plánů novostavby infekčního pavilonu. Plány vrací neschválené s podmínkou jejich přepracování dle uvedených připomínek. Mimo jiné je nemocnici vytýkáno, že: *„…vlastní půdorys vykazuje mnoho risalitů a hlubokých koutů a při svoji roztříštěnosti nevykazuje tak účelného řešení jak by bylo žádoucno…“* nebo *„…po stránce zdravotnické nevyhovuje projekt zásadám o tlumení a ošetřování nákaz, je příliš a zbytečně bez účelnosti komplikován a tudíž drahý pro realisaci. Umístění služebného personálu v podstřeší nelze pak vůbec ze stanoviska lékařského v daném případě schvalovati…“*

Dne 4. 8. 1930 správní výbor nemocnice zasílá zamítavé stanovisko zemského úřadu na vědomí Ing. Dr. J. Kellerovi, řediteli Městského stavebního úřadu v Českých Budějovicích, který byl rovněž projektantem zmiňované novostavby. Ten teprve 22. 11. 1930 překvapeně reaguje několikastránkovým dopisem, v němž obhajuje projekt a nesouhlasí s písemnými připomínkami zemského úřadu a odvolává se na jednání s pražským úřadem z 3. 5. 1928. Mimo jiné uvádí: *„Rozhodl-li zemský úřad o jednom a témže projektu poprvé kladně a po druhé záporně, jest to nejen blamáží zemského úřadu ale i vyhazováním peněz správního výboru v.v. nemocnice a nelze opravdu ani do budoucna při takovémto úřadování vědět co se stane bude-li vypracován projekt podle posledně stanovených směrnic a jest velmi pravděpodobno, že po provedení všech příprav bude žádáno zase něco jiného zejména bude-li o věci rozhodovati jiný referent a sledovat cíle, o nichž nám jest dobře známo, kam tyto směřují.“* Dále nemocnici doporučil trvat na původně vypracovaném projektu.

Na základě podrobného šetření bylo v roce 1932 přistoupeno k přebudování a rozšíření nemocnice z dosavadních 230 na 750 lůžek s přibližným nákladem 20 milionů korun ve třech etapách. O pomoc je požádán architekt Bedřich Adámek. Ten souhlasí a 17. 12. 1932 odpovídá správě nemocnice: *„Možno říci, že byla-li nemocnice před válkou*

Dopis z 15. 5. 1934 o organizaci vnitřní služby v nemocnici.

OKRESNÍ ÚŘAD V ČES. BUDĚJOVICÍCH.

Číslo 31.205/Ku.

V Čes. Budějovicích, dne 15. května 1934.

Při odpovědi jest vždy uvésti toto číslo.

Věc: Všeobecná veřejná nemocnice v Čes. Budějovicích. Organisace vnitřní služby, zřízení nových oddělení.-

Vrchní správě všeobecné veřejné nemocnice

v

Čes. Budějovicích.

Podle výnosu zemského úřadu ze dne 9. května 1934 číslo 6343/2-odd. 18 ai 1934 usnesl se zemský výbor ve své schůzi, konané dne 9. května 1934, aby na základě §§ 9 a 12 zákona z 5. března 1888 č. 19. z.z. pro Čechy bylo schváleno usnesení vrchní správy tamní v.v. nemocnice ze dne 20. dubna 1934, kterým bylo rozdělením dosavadních dvou primariátů a to interního a chirurgického zřízeno nové samostatné oddělení gynaekologicko interního a chirurgicko - urologického.-

Dále se zemský výbor usnesl schváliti také usnesení vrchní správy nemocniční z téhož dne, aby bylo nově systemisováno místo primáře prosektora pro oddělení infekční s prosekturou a primáře gynaekologa pro oddělení gynaekologicko-porodnické.-

Posléze se zemský výbor usnesl, aby bylo schváleno i usnesení vrchní správy nemocniční, kterým byl ustanoven dosavadní řídící primář MUDr. Jan Michl, ředitelem v.v. nemocnice po stránce lékařsko-administrativní.-

Místa nově zřízených primářů a to prosektora a gynaekologa jest obsaditi uchazeči pro tento úřad náležitě způsobilými se specielní kvalifikací.-

postrachem, jest po válce útočištěm. Proto nestačí zkušenosti z ústavu předválečného, nýbrž je nutno viděti i to, co bylo po válce vybudováno, co jest v zájmu zdraví lidského ještě udělati a jakých omylů se vyvarovati.“

Následující léta byla ve znamení budování. Areál nemocnice se začal rozšiřovat. Usnesením městského zastupitelstva ze dne 12. 5. 1934 a okresního zastupitelstva ze dne 28. 3. 1934 se správa nemocnice spolu s právem vlastnickým předává okresu budějovickému. Ten se stává jediným majitelem budov a pozemků s veškerým příslušenstvím, veškerými právy a povinnostmi a veškerými ve prospěch nemocnice znějícími fondy, bez náhrady.

Pro zajímavost: roku 1934 zažádal pan Karel Kubaška, aby mohl zřídit v prostorách nemocnice bufet. Z důvodů lékařských to nebylo doporučeno. Pacienti by nedodržovali dietní režim a nemocniční léčení by se tak prodlužovalo. O rok později nemocnice žádá nepovolit v Šumavské ulici proti hlavnímu vchodu do nemocnice stavbu kiosků.

Dochází k přípravě rozdělení primariátů na samostatné interní oddělení s rentgenovým provozem (primářem ustanoven MUDr. Michl), samostatné chirurgické oddělení (primářem ustanoven MUDr. Haim) a samostatné gynekologicko-porodnické oddělení.

Gynekologicko-porodnické oddělení bylo umístěno ve druhém patře hlavní budovy a slavnostně otevřeno za účasti významných hostů dne 1. 10. 1934. Předcházelo tomu schválení vrchní správy nemocnice a výnos Zemského úřadu v Praze ze dne 9. 5. 1934. Primářem byl ustanoven MUDr. Jan Příbrský.

Pro pacientky bylo oddělení prozatímně otevřeno 15. 10. 1934 se 41 lůžky. Z toho kapacita 28 lůžek byla získána redukcí části mužských pokojů aseptického chirurgického oddělení. Ženské oddělení disponovalo místností pro sléhárnu (kde bylo mimo jiné i 1 porodní lůžko) a místností pro sterilizaci. Vyšetřovny byly umístěny na chodbě při aseptickém operačním sálu.

MUDr. Jan Příbrský.

V dubnu 1935 dochází k místnímu „komisionelnímu“ šetření ve věci stavebního povolení oplocení celého areálu nemocnice za účasti zástupců okresního úřadu, města České Budějovice, správního výboru nemocnice, sousedů a „zájemníků“ (sourozenci Wimmerovi, Adolf Springer, Ing. Otto Pollak – ředitel továrny firma Gellert a spol. papírna, právní zástupci Anna Weberová a Dr. Benisch). Stavba byla po povolení Zemského úřadu v Praze ze dne 18 4. 1935 zadána firmě Novotný, Tomka – Krč dle zadávacího zápisu a schváleného rozpočtu 102 770 korun dne 9. 6. 1935.

V letech 1935 – 1939 byla postavena nákladem 6 259 000 korun nová hospodářská a administrativní budova mimo jiné s prádelnou, kotelnou a moderní kuchyní. Stavební deník je datován od pondělí 15. 4. 1935, práce začínají výkopem kotelny. Na základě výnosu číslo 12/39 ai 35 z 11. 4. 1935 byl stavebním dozorem pověřen stavitel Josef Brada, technický adjunkt zemského úřadu. Dle téhož výnosu byl občasným dozorem pověřen Ing. architekt Vladimír Wallenfels, vrchní technický komisař zemského úřadu.

V kuchyni se vaří v parních kotlích, na plynovém sporáku a v pecích. Je dodržena naprostá čistota, neboť již není do kuchyně donášeno dříví a uhlí.

V administrativní budově byly zřízeny byty sekundárních lékařů a klausura řádových ošetřovatelek, kterých bylo v nemocnici 42. V suterénu byla umístěna lednice, která vyráběla led pro lékařské potřeby. Vedením hospodářské správní agendy byl pověřen vrchní správce Josef Hoffner s 11 správními silami.

Dne 9. 9. 1935 bylo předáno staveniště s dispozičním plánem pro tovární komín; 14. 9. bylo započato s pracemi (komín byl dostavěn v průběhu ledna 1936).

Kuchyně.

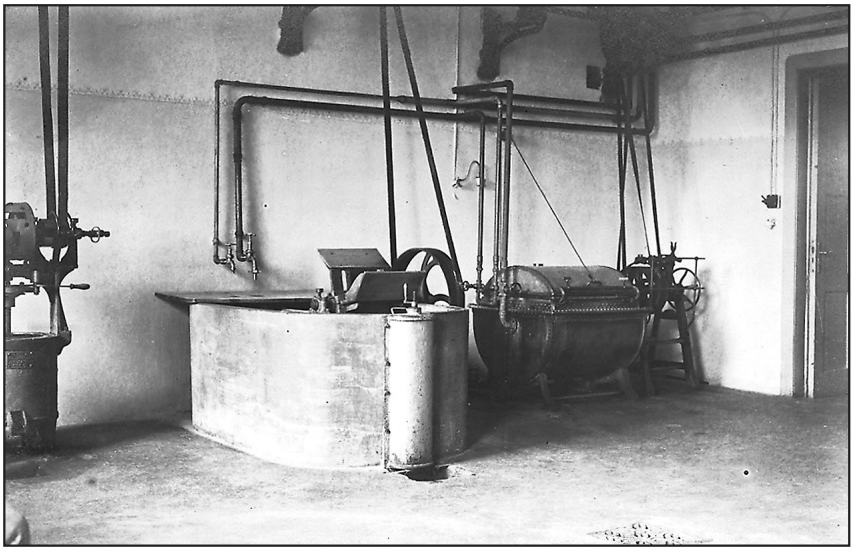

Prádelna

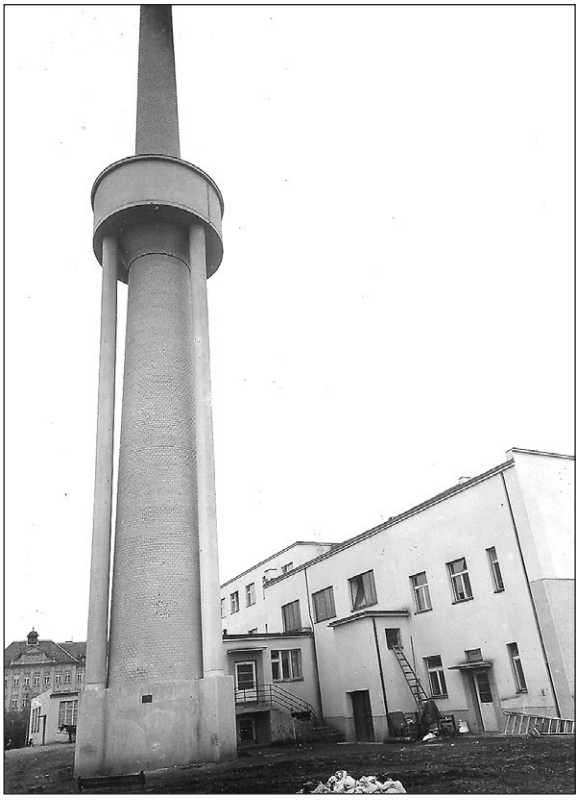

Hospodářsko-administrativní budova s komínem. Foto z roku 1940.

Ke konci roku 1935 začala pražská firma Stavitelství Krč – Novotný a Tomka podle projektu Bedřicha Adámka z Prahy budovat nový infekční pavilon. Jednání o stavbě se vedla od roku 1926, kdy správní výbor nemocnice žádal o udělení státní subvence na projektovanou novostavbu infekčního pavilonu při nemocnici. Firma získala zakázku na základě ofertního řízení ze dne 9. 10. 1934. Protokol o zajištění provedení veškerých prací a stanovení rozpočtu na 358 718,50 korun byl sepsán v kanceláři státní správy stavby v Českých Budějovicích dne 1. 10. 1935 (na razítkách je použito označení *v. v. okresní nemocnice*).

V roce 1936 byla zbourána umrlčí komora (přízemní cihelná stavba postavená roku 1914 na pozemku katastrální číslo 2472), neboť musela uvolnit místo stavbě gynekologického pavilonu.

Od 1. 2. 1936 je zřízen společný primariát pro oddělení patologie a infekce pod vedením primáře MUDr. Františka Bartáka. Pro provoz oddělení byl ustanoven jeden chemik a jedna laborantka.

Úředním listem Republiky Československé z 4. 4. 1936 č. j. 97/36 byla vypsána veřejná soutěž na stavbu a zařízení prosektury ve Všeobecné veřejné nemocnici České Budějovice, výstavbu ústředního topení prosektury, dodávku a instalaci výtahů (jeden pro zemřelé, dva nákladní a jeden lůžkový). Uzávěrka nabídek byla stanovena na 30. 4. 1936 do 12 hodin. Stavba byla zadána 18. 5. 1936 firmě Novotný – Tomka, Praha - Krč. Dne 19. 5. 1936

Pohled na původní infekční pavilon a kapli směrem od hlavní budovy nemocnice.

započaly výkopové práce pro suterén budovy. Jednopatrová, zcela podsklepená budova, postavená nákladem 1 200 000 korun, byla v té době nejmoderněji a nejúčelněji vybavena chladírnou mrtvol, výpravnou a 2 mramorovými pitevními stoly. Dle stavebních plánů byl v prvním patře budovy umístěn pokoj a pracovna primáře, 3 laboratoře (histologická, serologická a bakteriologická), operační sálek (fotokomora), bakteriologická kuchyň s umývárnou skla a příslušenství. Kolaudace pro práce zednické, dělnické a všechny řemeslné práce stavební proběhla 31. 3. 1939.

Dne 18. 8. 1936 byla zkolaudována přečerpávací desinfekční stanice. Přípravné práce započaly v závěru roku 1935. Systém 2 jímek a 2 přečerpávacích komor byl vybudován proto, aby docházelo k přečerpávání splašků z infekce a prosektury a jejich dezinfekci chlorem před odvedením do městské stoky. (Po zřízení nové čisticí stanice a samostatné splaškové kanalizace byl objekt k 31. 12. 1965 povolen k demolici. Rozhodujícím faktorem bylo, že původní desinfekční stanici na parcele číslo 4822 nelze pro její samoúčelnost zadaptovat.)

Nemocnice má svou vlastní studnu, takže má zdravotně naprosto nezávadnou vodu. Vrt artézské studně je 97 metrů hluboký s celkovou měsíční vydatností až 5 000 kubických metrů.

Primář Jan Michl prosadil celkovou rekonstrukci rentgenové laboratoře.

Pro nedostatek místa i lůžek Ing. arch. Adámek připravil projekt pro stavbu samostatného třípatrového gynekologického pavilonu. Ve stávajících prostorách hlavní budovy jsou ložnice rodiček, nedělek i nemocných přeplněny, chybí ložnice pro kojence, místnost pro praní a sušení plen, účelná laboratoř a dostatek lázní.

Staví se samostatný třípatrový chirurgický pavilon, jehož plány byly schváleny Zemským úřadem v Praze 1. 10. 1936.

Ve stejném roce (1936) získala nemocnice darem pozemek 111/3 – polní cestu, aby mohla být přeložena ústavní zelinářská zahrada.

Pokoj pacientek gynekologicko-porodnického oddělení v hlavní budově nemocnice.

V roce 1937 byl nový infekční pavilon pro 75 lůžek dostavěn s konečným rozpočtem téměř 850 000 korun (jedná se o budovu, kde je v současnosti umístěna Dětská klinika Nemocnice České Budějovice, a.s.). Jednopatrová budova v jižní části nemocniční zahrady byla oddělena drátěným plotem od ostatních prostor (zakázku na stavební práce na podezdívku plotu kolem infekčního pavilonu a prosektury v částce 4 886 korun získala při ofertě firma Antonín J. Kubíček – stavitel z Českých Budějovic a zakázku na stavbu drátěného plotu firma Hynek Marek, zámečník).

V přízemí budovy bylo umístěno oddělení pro dětskou obrnu, difterii a střevní tyfus, v prvním poschodí místnosti pro jiné nakažlivé choroby a spálu a v suterénu místnosti pro choroby zažívacího traktu.

Firma Kubíček rovněž získala zakázku na stavbu podzemního skladiště brambor (sklep) v hospodářské budově v částce téměř 34 670 korun.

Rok 1937 se stal mezníkem ve výstavbě nemocnice. Výstavbou nových pavilonů došlo k uvolnění místa a adaptaci staré hlavní budovy. Tam zřídila vrchní správa nemocnice další léčebné interní oddělení a elektroléčbu. Dále se začínala zřizovat oddělení nervové, tuberkulózní, oční a krční – avšak jejich provoz byl pozastaven nástupem říšskoněmecké správy.

S výstavbou nových budov souvisí nutnost rozšířit stávající telefonní stanice. Státní správa stavby v. v. okresní nemocnice dne 25. 1. 1937 pověřuje firmu Mikrofona – bratří Knotkové, Praha, aby nákladem 27 362 korun rozšířila stávající automatickou ústřednu pro domácí telefonní styk o další skupinu pro 60 poboček a 6 spojnic. Nová část ústředny byla stejného provedení jako část předchozí; byla montovaná na železném stojanu v dubové zasklené skříni, včetně příslušných skupinářů pro přechod z dvoumístného číslování na třímístné. Okresní hejtman však záhy práce pozastavil na dobu neurčitou.

V nemocnici fungovala již léta diagnostická stanice nemocenských pojišťoven. V rámci rozšíření lékařské péče byla od 1. 2. 1938 pro nemajetné pacienty zřízena poradna pro nemoci srdeční a revmatické.

Správní výbor
Všeobecné veřejné okresní nemocnice v Českých Budějovicích.

Čís. j. 74 / 1938. Dne 14.března 1938.

Rozšíření nemocnice.
Systemisace oddělení
a lékařských míst.

Váženému panu

Aloisu K ř í ž o v i,
senátorovi NS a místopředsedovi
jihočes.národohospodářského
sboru

v Českých Budějovicích.

Ve smyslu usnesení vrchní správy nemocnice ze dne 20. prosince 1937 bylo dne 10.března 1938 čj.74/38 zemskému úřadu v Praze učiněno podání,týkající se povolení nových oddělení s vlastními primariáty a sice: nervové,plicní,oční,ušní-krční-nosní.

Zřízení nových oddělení spadá do rámce celkového rozšiřování nemocnice,která stává se velkou krajovou nemocnicí pro celé jižní Čechy.

Připojujeme opis tohoto podání s prosbou za laskavé intervenování u zemského úřadu v Praze /u p.vicepresidenta Bienerta, u p.přísedícího Smejkala,p.přednosty odd.18.Dra Grosse a pp.přednostů odd.15.vl.rady Dra Ostrčila a Dra Nováka./,aby uvedená oddělení s vlastními samostatnými primariáty byla povolena.

Děkujeme Vám za Vaši laskavou ochotu a pomoc.

Referent: Předseda:

Dopis z 14. 3. 1938 adresovaný senátorovi Křížovi ve věci systemizace oddělení.

Ema Destinnová

Nejvýznamnější pacientkou Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice na přelomu 20. a 30. let 20. století byla operní pěvkyně světového jména Ema Destinnová, jejíž význam pro české a světové operní umění je nesporný a dostatečně známý.

Narodila se 26. února 1878 v bohaté pražské rodině jako Emilie Kittlová. Zdravotní problémy ji provázely zhruba od jejích 40 let jak ve Spojených státech, tak v Německu. Problémy zřejmě pramenily z vysokého krevního tlaku i nesprávné životosprávy.

Po návratu z Ameriky do Čech v roce 1916 se usídlila na zámku ve Stráži nad Nežárkou, neboť jí rakouské úřady až do rozpadu monarchie roku 1918 již nevydaly vízum k vycestování. Po pražské chirurgické operaci oka v březnu 1921 pravidelně dojížděla na lékařské prohlídky do Českých Budějovic. V cizině se léčit odmítala. Od 20. ledna 1930 se u ní projevovalo výrazné zhoršení zraku. Své přítelkyni napsala: *„Mám už týden ohavný oční katar, že nevidím skoro ani na psaní, vydám se asi do Budějovic k proslulému očnímu lékaři.“* Měla na mysli MUDr. Klaubera. Plna optimismu napsala přítelkyni 5 dnů před svou smrtí: *„Uslyšíš-li nějaké poplašné zprávy o mé nemoci, nepřikládej tomu víry, nic mi není.“* Při dalším zhoršení stavu ji však manžel odvezl na kontrolu do Českých Budějovic. Při odborném vyšetření bylo zjištěno krvácení do sítnice a přímo při vyšetřování byla náhle stižena mozkovým krvácením s bezvědomím a pravostranným ochrnutím. Byla převezena do nemocnice a v 16.30 hodin hospitalizována na interním oddělení, kde (aniž by se probrala k vědomí) zemřela. Bylo to 28. ledna 1930 po 22. hodině.

Dle pamětníků byla památkou na Emu Destinnovou smuteční vrba, pod níž stála v tehdejším parku lavička. Na ní „božská“ Ema sedávala při svých návštěvách českobudějovické nemocnice. (Ještě v roce 2004 byl před budovou chirurgie k vidění rašící pařez.)

Ema Destinnová za svého pobytu v New Yorku.

Vlivy nacistické okupace

Těsně před vypuknutím 2. světové války měla nemocnice 535 lůžek. Během války byly v areálu postaveny dva provizorní pavilony pro rozšíření lůžkového fondu, který se pohyboval od 665 lůžek v roce 1940 do 1 040 lůžek na počátku roku 1945. Počet přijatých pacientů se v letech 1935 až 1939 pohyboval od 7 do 9 tisíc za rok. Ke konci války se zvýšil na 13 tisíc za rok.

V případě leteckých náletů na budovu vojenských kasáren a v nich zřízené vojenské nemocnice bylo počítáno s evakuací lidí do podzemních bunkrů vybudovaných naproti přes ulici Boženy Němcové.

Židovská otázka

Konec 30. let 20. stol. znamenal výraznou změnu pro celou naši republiku, natož pro zdravotnictví. Všechny vlivy nacistické okupace se projevily i na chodu Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice. Jedním z bolestivých problémů byla arizace a odchod lékařů a personálu židovského původu. Když byl projednáván nástupce řídícího primáře MUDr. Mautnera, bylo v souvislosti s možným jmenováním MUDr. Haima do této funkce v zápise uvedeno: „Aktivní proněmecká orientace (Žid)“. To bylo poprvé, kdy se písemně objevila tato xenofóbní poznámka.

Již na počátku roku 1939 (dne 27. 1.) se vláda Česko-Slovenské republiky na své schůzi usnesla, aby v činné státní službě nebyli ponecháni zaměstnanci židovského původu. Termín „židovský původ“ byl vymezen tím, že oba rodiče nebo nemanželská matka (třeba jen po určitou dobu) příslušeli k židovskému náboženství nebo k židovské národnosti. Doporučený postup:

1. Učinit pokus, zda dotčení zaměstnanci neodejdou dobrovolně z nemocničních služeb nebo zda dobrovolně nepodají žádost o penzionování.
2. Nestane-li se tak, bude přikročeno k přeložení zaměstnance na dovolenou s tzv. „čekatelným“ dle § 73 služební pragmatiky.

Žádost o vynětí z dosahu vládního nařízení č. 136/1940 o právním postavení Židů ve veřejném životě podali českobudějovičtí lékaři: Gustav Freund (dětský lékař), Karel Fleischmann (kožní l.), Julius König (zubní l.) a Ervin Klauber (oční l.). Dne 1. 8. 1940 obdrželi zamítavé stanovisko. Dne 30. 6. 1940 byla zamítnuta žádost zubního lékaře Lva Herze o povolení soukromé praxe. Jiná žádost podána nebyla.

Židovští lékaři

Odhlédneme-li od protižidovské předpojatosti, je třeba říci, že právě židovští lékaři sehráli ve městě jak ve své odbornosti, tak v angažovanosti ve veřejném životě významnou roli. Byly mezi nimi pozoruhodné osobnosti, např. MUDr. Ervin Klauber, MUDr. Karel Fleischmann, MUDr. Emil Flusser, MUDr. Karel Vůjtěch.

MUDr. KLAUBER ERVIN

Narozen 4. 12. 1882 v Praze.

Významný českobudějovický oční lékař, německo-židovského původu. Vystudoval na pražské lékařské fakultě. Po promoci, ještě v době rakousko-uherské monarchie, nastoupil do Českých Budějovic a stal se tak prvním očním lékařem ve městě.

Byl velmi zručný a dle pamětníků také značně ctižádostivý, což na druhé straně vedlo k pocitu nepostradatelnosti. Proto jej velmi rozladila jakákoli konkurence v oboru. Pravou pohromou byl příchod českého očního lékaře MUDr. Vůjtěcha do města, krátce po roce 1920.

Klauber vlastnil na tehdejší dobu velmi moderně zařízenou ordinaci na Lannově třídě, zde pracoval a přijímal klienty, kteří patřili ke smetánce města. Vzhledem k tomu, že jeho ordinace byla výhodně umístěna na cestě od vlakového nádraží, najímal si několik lidí z řad nezaměstnaných, kteří hlídkovali u nádraží a eventuální pacienty přiváděli přímo do ordinace. A tak na MUDr. Vůjtěcha připadalo jen pár starších, méně zámožných nebo žebrajících pacientů.

Operativu prováděl doktor Klauber společně se svým personálem v českobudějovické nemocnici na chirurgickém oddělení, odkud si „půjčoval“ mimo nástrojů i některé pomocníky, včetně lékařů. Převazy svých pacientů prováděl osobně za přispění řádových sester.

Jeho život se však začal vyvíjet špatným směrem nástupem fašismu. Ustavičný strach o život uzavíral MUDr. Klaubera do schránky mlčení a nevraživosti. Byl odvezen v jednom z prvních židovských transportů do koncentračního tábora, odkud se již nevrátil.

MUDr. FLEISCHMANN KAREL

Narodil se 22. února 1897 v Klatovech, ale jeho studia, která ukončil s výborným prospěchem, probíhala již na gymnáziu v Českých Budějovicích.

Na přání svých rodičů zamířil pak do Prahy, kde vystudoval Lékařskou fakultu na Karlově univerzitě. V průběhu studií se věnoval také malířské tvorbě. Po studiích a čtyřleté praxi se vrátil do Českých Budějovic, kde získal místo kožního lékaře (1926). Praxi dermatovenerologickou si otevřel v Krajinské ulici a provozoval ji až do roku 1939.

Jeho život zcela zaplňovaly veřejné aktivity. Byl jedním ze zakladatelů avantgardního sdružení Linie a ve třicátých letech byl i pracovníkem redakce kulturní revue Linie. Jeho články a krátké fejetony se objevovaly i na stránkách Jihočeských listů.

Patřil i k významným budějovickým fotografům, organizoval přednášky, výstavy a výlety. V roce 1938 se aktivně jako dobrovolník účastnil mobilizace vojska.

Po nástupu fašismu mu byla znemožněna a uzavřena praxe. Opravdovou lidskost prokázal tím, že vlastní vystěhovalecký pas, který získal v roce 1939 a který mu zaručoval záchranu před smrtí, daroval mladšímu kamarádovi a sám pak byl 18. dubna 1942 zařazen do židovského transportu „Akb" do Terezína. Zde v letech 1942 – 1944 pracoval jako lékař, stále kreslil (600 kreseb) a psal. V roce 1944 nastoupil na svou poslední cestu, tentokráte do Osvětimi.

V meziválečné době vydal autobiografický román Návrat (1933) a pět sbírek esejů a poezie, grafická alba.

MUDr. FLUSSER EMIL

Významný českobudějovický dětský lékař. Narodil se 4. 5. 1888 v Křivoklátě.

V němčině vydal dvě lékařské knihy s filozofickým zaměřením. Knihy byly inspirovány zážitky z praxe vojenského lékaře za 1. světové války. Jeho první kniha byla pojmenována Der schreiende Säugling (Křičící kojenec, 1928). Ke druhé knize Krieg als Krankheit (Válka jako nemoc, 1932) napsal předmluvu Albert Einstein a její obálku navrhl MUDr. K. Fleischmann.

V důsledku Aktion Gitter (Akce Mříž) byl 1. 9. 1939 zatčen a 18. 4. 1942 byl s celou rodinou deportován v transportu „Akb" do Terezína a odtud do Zamošče, kde všichni zahynuli. („Akce Mříž" probíhala v období od 15. 3. do 23. 5. 1939. Po nastolení tvrdého okupačního režimu nastalo preventivní zatýkání převážně českých komunistů a německých antifašistických emigrantů nacistickými bezpečnostními složkami. Následovala „Akce Mříž II", což bylo perzekuční opatření gestapa po nezdařeném atentátu na Adolfa Hitlera v období od 22. 8. 1944 do 3. 9. 1944).

MUDr. VŮJTĚCH KAREL

Významný českobudějovický oční lékař, jehož kariéra je spjata s obdobím První republiky. Tento český lékař patřil mezi průkopníky české oftalmologie v jižních Čechách. Studia na pražské Karlově univerzitě jej přivedla jako asistenta na oční kliniku profesora Kadlického.

Ordinace doktora Vůjtěcha byla umístěna v rohu náměstí u radnice v paláci Fenix. Zpočátku mu spolupráce s několika českými lékaři zabezpečovala klientelu. To však mu nebránilo spolupracovat přímo s MUDr. Klauberem, díky nemuž byly prováděny v českobudějovické nemocnici četné oční operace na chirurgii, a to i operace komplikované. Doktor Vůjtěch měl asistenta, se kterým drobnou operativu prováděl přímo ve své ordinaci a pooperační péči obstarával společně se svou ženou Jarmilou.

Krátce po transportu MUDr. Klaubera do koncentračního tábora převzal i jeho pacienty. Bohužel se i on dostal do problémů. Za podporu pozůstalých a členů rodin interno-

vaných českých vlastenců byl transportován do koncentračního tábora Terezín a odtud do Osvětimi. Z těchto táborů se po válce vrátil s podlomeným zdravím jako úplně jiný člověk, člověk zlomený, bez pracovního elánu.

V průběhu jeho internace v koncentračním táboře byla jeho ordinace předána novému očnímu lékaři v Českých Budějovicích MUDr. Pitterovi, který mu ji po válce vrátil.

Později se MUDr. Vůjtěch věnoval zdravotnické problematice a do důchodu odešel jako přednosta krajského odboru zdravotnické osvěty. Sám byl aktivním hráčem ledního hokeje, stal se předsedou sportovního klubu ve městě a velkým podporovatelem sportu.

Pro úplnost uveďme českobudějovické lékaře židovského původu, kteří zahynuli v období nacizmu v koncentračních táborech:

ERBERT Josef, obvodní lékař
FLEISCHMANN Karel, kožní lékař
FLUSSER Emil, dětský lékař
FREUND Gustav, dětský lékař
HERZ Lev, zubní lékař
HRDLIČKA Jaroslav, chirurg
KLAUBER Ervín, oční lékař
KODÍČEK Samuel, praktický lékař
KÖNIG Julius, zubní lékař
MORAVEC Adolf, městský a soudní lékař
REICHOVÁ–WEINBERGEROVÁ Marie, zubní lékař
STEIN Moric, praktický a zubní lékař
STEINER Arnošt, kožní lékař

Zdravotní okrsky

Město České Budějovice bylo rozděleno na pět zdravotních okrsků:

I. o rozloze 1,9 km^2 s počtem 6 000 obyvatel, lékař MUDr. Emil Vácha
II. o rozloze 3,7 km^2 s počtem 10 500 obyvatel, lékař MUDr. Otto Kolář
III. o rozloze 3,0 km^2 s počtem 10 500 obyvatel, lékař MUDr. Jindřich Wicpalek
IV. o rozloze 3,2 km^2 s počtem 10 500 obyvatel, lékař MUDr. Johann Stanko
V. o rozloze 3,6 km^2 s počtem 7 000 obyvatel, lékař MUDr. Anton Kerschner

Protektorát

Počet lůžek se do roku 1938 zvýšil na 535, nemocnice přijímala ročně okolo 10.000 pacientů. Od 1. února 1938 byla pro nemajetné pacienty zřízena poradna pro nemoci srdeční a revmatické. V nemocnici sloužilo 35 řádových ošetřovatelek, dále 7 lékařských pomocných zřízenců, 42 služebných a 11 osob jako ostatní personál.

Počet primariátů na počátku války:

Interní a rentgenové oddělení
- primář MUDr. Jan Michl (ředitel) + 5 sekundárních lékařů

Chirurgické oddělení
- primář MUDr. Emil Haim + 4 sekundární lékaři

Infekční a prosektura
- primář MUDr. František Barták + 2 sekundární lékaři

Gynekologicko–porodnické oddělení
- primář MUDr. Jan Příbrský + 3 sekundární lékaři

MUDr. Karel Domanský.

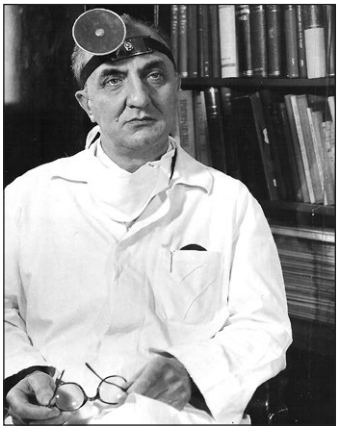

MUDr. Hynek Venclík.

V červenci 1938 je provedena náhlá prohlídka správy a hospodaření nemocnice. Dochází k úbytku pracovních sil, ale i změně primářů. MUDr. Emil Haim odchází k 1. 1. 1938 oficiálně do penze, ale jako emeritní primář vede oddělení až do 16. 11. 1938, kdy je na jeho místo jmenován MUDr. Karel Domanský. Lékař, který působil od roku 1930 na pražské 1. chirurgické klinice dr. Jiráska.

Dne 3. 12. 1938 vyhlašuje nemocnice konkurz na místo primáře ORL oddělení. Podmínkou je věk lékaře do 42 let s nejméně čtyřletou praxí v oboru. Přihlásili se: MUDr. Hynek Venclík (asistent ORL oddělení nemocnice Praha Bulovka), MUDr. Gustav Ludwig (konsiliární lékař v Českých Budějovicích od roku 1921 a smluvní lékař od roku 1931), MUDr. František Koryta (1. asistent ORL kliniky Univerzity Karlovy) a MUDr. Zdeněk Jaroš (asistent ORL kliniky profesora dr. Ningera v Brně). Vybraný primář MUDr. Venclík je jmenován výnosem Zemského úřadu v Praze č. j. 469/1 – 1939 dne 10. 5. 1939. Oddělení bylo umístěno v hlavním interním pavilonu a s 30 lůžky, operačním sálem a ambulancí uvedeno do provozu 15. 7. 1939.

V průběhu roku 1939 dochází k dalším stavebním akcím. Dne 22. 5. 1939 bylo započato s bouráním původní staré hospodářské budovy včetně stájí a drůbežárny. Dosavadní hospodářské budovy se nacházely mezi hlavní budovou a právě dokončovaným novým chirurgickým pavilonem. Budovy musely být odstraněny z důvodu stavby nové komunikace a blízkosti chlévů k operačním sálům. Demoliční práce zajišťovali českobudějovičtí stavitelé Josef Trobl a Karel Svoboda. K 17. 7. je započato s bouráním krovu na starém vepříně. Za deštivého počasí byly jako první sneseny střešní tašky a následující den i krov,

který byl i s taškami převezen na nové staveniště. Byly zbourány štíty. Záměrem bylo vybudovat na původních základech novou drůbežárnu. Dne 21. 7. bylo přistoupeno ke stavbě zdí z původních cihel a již 3. 8. byl postaven krov. Zároveň se má dostavět nová hospodářská budova (včetně stáje, kuchyně, lázně, líhně, vepřína, úpravy dvorku a ohradní zdi). Tyto stavební práce byly zahájeny již počátkem roku 1935. Obytná budova včetně sklepů a kotelny je již dostavěna.

Dne 13. 10. 1939 byly veškeré stavební práce včetně úklidu místností dokončeny a stavitelé žádají o kolaudaci a převzetí budov. Zároveň upozorňují na to, že bez jejich vědomí je v jedné místnosti obytné budovy uskladněno vlhké hlávkové zelí a dochází k poničení dřevěné podlahy.

S nástupem nacizmu byl v roce 1939 odvolán MUDr. Jan Michl a do funkce řídícího primáře interního oddělení byl dosazen nařízením říšského protektora ze dne 24. 8. 1939 německý lékař MUDr. Walter Neumann (* 22. 9. 1907 v Jablonci nad Nisou). Jednalo se o tzv. „Správu z příkazu říše" (Reichsauftragsverwaltung – používaná zkratka RAV). Nový primář nastoupil do nemocnice 1. 9. 1939 (promoval 29. 1. 1932). Jeho předchozí praxe: 1932 – německý patologický ústav prof. Ghona v Praze, 1932 – 1939 – asistent na klinice prof. Schmidta v Praze.

Dne 22. září 1939 předseda správního výboru potvrdil Zemskému úřadu v Praze, že MUDr. Neumann opravdu 1. 9. 1939 nastoupil a jako komisař převzal primariát pro vnitřní choroby a úřad vedoucího nemocnice.

S osobou MUDr. Waltera Neumanna, v souvislosti s jeho jmenováním do funkce ředitele českobudějovické nemocnice, je spojeno mnoho záhad.

Z dochovaných pramenů vyplývá, že mimo německé národnosti a lékařské erudice nesplňoval snad ani jeden předpoklad, který nacisté s touto funkcí spojovali. Byl pod přísným dohledem gestapa. V hlášení SS – sturmbannführera ze služebny Sicherheitdienst Budweis z 5. 2. 1940, tedy necelý rok po jeho jmenování, je uvedeno, že (volný překlad): *„V době jeho činnosti na Schmidtově klinice v Praze, kde bylo 98 % Židů, velmi silně sympatizoval s Židy. V průběhu zářijových událostí roku 1938 byl zatčen gestapem, ale během několika hodin opět propuštěn."* Z pramenů je známo, že i za vykonávání funkce ředitele několikrát intervenoval za své podřízené z řad židovských a českých lékařů. Byl zasnouben s Češkou. Za působení v českobudějovické nemocnici zůstal svobodným.

Ve výše uvedeném hlášení se dále uvádí (volný překlad): *„O jeho činnosti v Českých Budějovicích můžeme říci následující: Bylo stanoveno, že MUDr. Neumann bude mít kolem sebe 5 německých lékařů jako „úderný oddíl" v jeho oddělení, aby tam udržovali pořádek. Neumann je ale rozdělil tak, že spolu nemohli být ve spojení. Jako zpravodajský zdroj informací sloužil MUDr. Ehrenberger, který se hlásil k Čechům a všeobecně byl označen jako „temný charakter". Neumann se dále pokusil německé lékaře mezi sebou rozeštvat. Němečtí lékaři považují za těchto okolností svou prospěšnou práci pro říši za znemožněnou, neboť Neumann neskýtá záruku pro to, aby ústav přetvořil ve smyslu národně-socialistickém. Příslušný vedoucí NSDAP je také mínění, že Neumann je ve svém postavení neudržitelný."* (Tento spis je uložen v SÚA Praha, fond ÚŘP /Úřad říšského protektora/, karton č. 445 a v kopii je k dispozici v archivu Nemocnice České Budějovice, a.s.)

Zemský úřad v Praze.

Toto označení spisu uvésti jest při každém dalším podání a odpovědi.

Č. 1.395/2 z r. 1939. odd. 18.

V Praze dne 31. října 1939.

Věc : V.v. nemocnice v Českých Budějovicích. Ustanovení MUDra Waltera Neumanna, primářem inter. odděl. a lékařským ředitelem.

K čís. 463 z r. 1939.

Přílohy : 56 g.

Správnímu výboru

všeobecné veřejné nemocnice

v Českých Budějovicích.

Zemský výbor vzal ve schůzi dne 31. října 1939 konané na vědomí, že z nařízení pana Říšského Protektora v Čechách a Moravě ze dne 24. srpna 1939 nastoupil dne 1. září 1939 MUDr.Walter Neumann, asistent kliniky prof. Schmidta, jako komisařský primář oddělení interního a vedoucí všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějovicích .

Zároveň se usnesl, aby schváleno bylo usnesení vrchní správy všeobecné veřejné nemocnice v Českém Brodě ze dne 28. srpna 1939, kterým MUDr. Neumannovi přiznány byly služební požitky 6. plat. stupnice stupeň služ. a, I b služeb. třídy podle zák. č. 103/26 Sb.z. a n. ve skupině míst B .

Úřadující zemský vicepresident:

Členzemského výboru :

Správní výbor všeob. veř. nemocnice v Čes. Budějovicích
Došlo dne: 6. listp. 1939
Čj.: 512/39 Příl.: 56 g

Dopis z 31.10.1939 o ustanovení MUDr. Neumanna.

Podle údajů MUDr. Pilného se Neumann zdráhal mluvit německy i s německými sestrami. Zmiňovaný MUDr. Friedrich Pilný (* 1912) ke dni 1. 9. 1939 přešel z 1. německé kliniky v Praze do českobudějovické nemocnice, kde jako sekundární lékař působil na interně a vypomáhal rovněž na gynekologii.

V březnu 1940 si ředitel Neumann stěžuje vrchnímu zemskému radovi Dr. Plato na chování právě MUDr. Pilného (dopis je sepsán 19. 3. 1940). V něm sděluje (volný překlad): *„Před několika měsíci mi byl krajským vedením NSDAP a okresním úřadem přidělen pan ředitel Harlass, odborník na nemocnice a nemocenské pokladny, jako poradce ve všech správních záležitostech nemocnice. Ten mi doporučil po pohovoru s krajským vedoucím jako naléhavý národní požadavek dosadit na gynekologické oddělení alespoň jednoho německého lékaře-asistenta. Rozhodl jsem se po zralé úvaze na toto místo jmenovat 16. tohoto měsíce sekundáře MUDr. Pilného, kterého mohu na interně snadno postrádat. Tento se do dneška zdráhá nastoupit se zdůvodněním, že není mým podřízeným, nýbrž podléhá lékařské komoře a že svou politickou misi může plnit pouze na interně. Dovoluji si proto zdvořilý dotaz, zda MUDr. Pilný byl skutečně pověřen politickou misí nebo zda si ji sám přisvojuje. Buď mne považují za politicky spolehlivého a odborně vhodného, abych zodpovědně zastával úřad, který mi byl svěřen panem říšským protektorem, nebo mě neměli svěřovat takové místo. Poručníkování a dozor v politickém ohledu jedním z mých lékařů-sekundářů, který je zde podle mého názoru, aby se ode mne učil, je pro mě neúnosné. Dále se jmenovaný lékař choval zcela bezdůvodně netaktním a urážlivým způsobem k již zmíněnému řediteli Harlassovi, že jsem byl donucen udělat konec rozhovoru s oběma muži. Není možné, aby si mladý lékař se svou nezkušeností přisvojoval pozici moci. Vysvětluji, že další spolupráce mezi mnou a MUDr. Pilným je vyloučena a žádám o rychlé odvolání jmenovaného sekundárního lékaře, aby bylo zabráněno dalším nepříjemnostem a poškozování mé autority vůči všem lékařům nemocnice bez rozdílu jejich národní příslušnosti.“* MUDr. Pilný odešel ke dni 31. 3. 1940 do nemocnice v Brně.

Na místo primáře ORL MUDr. Hynka Venclíka byl německou okupační správou dosazen dne 1. 9. 1939 německý lékař MUDr. Gustav Ludwig (* 21. 1. 1892 v Josefově, † 5. 5. 1945 – sebevražda). Promoval 23. 6. 1917, jeho předchozí praxe: 1918 – 1921 asistent LF Německé univerzity v Praze, 1921 – 1931 konsiliář V. v. nemocnice České Budějovice, od 1. 7. 1931 do 1. 9. 1939 smluvní lékař. Činnost krčního oddělení byla od té doby velmi omezena. Byly odevzdány lékařské nástroje, pracovní náplň se omezila na nepravidelnou konsiliární službu.

Přesto, že za období vzniku očního primariátu je obecně považován rok 1945 (spojen s příchodem jeho prvního primáře MUDr. Jaroslava Pittera v 1943), není tomu tak. V SÚA Praha je v knize pohybu spisů inv. č. 3088 zaveden spis 690/1938 adresovaný očnímu primariátu budějovické nemocnice. Z dalších pramenů (SÚA Praha, fond ÚŘP, karton č. 445, č. j. 3531–5/9 z 5. 9. 1939) vyplývá (volný překlad): *„Na nové systemizované místo primáře očního oddělení Všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějovicích, jehož místo bylo schváleno výnosem Zemské správy v Praze ze dne 9. 11. 1938, č. j. 1440/38/18, byl vrchní správou nemocnice vypsán veřejný konkurz s lhůtou do 31. 12. 1938. Celkem došly 4 žádosti, a sice pánů MUDr. Theodora Vlčka, MUDr. Karla Vůjtěcha, MUDr. Jiřího Jirsy a MUDr. M. Ptáka. Poslední uchazeč svou žádost vzal dne 14. 1. 1939 zpátky.“* Podmínkou účasti v konkurzu byl věk do 42 let a nejméně čtyřletá práce v oboru. Na zasedání 10. 2. 1939 byl vrchní správou nemocnice vybrán jako primář očního oddělení MUDr. Jirsa, dosavadní

und MUDr.M.Pták,welcher letzterer jedoch sein Ansuchem am 14.Jänner 1939 zurückgenommen hat.

Die Oberverwaltung des Krankenhauses hat in ihrer Sitzung am 10.Feber 1939 zum Primararzt der Augenabteilung Herrn MUDr.Georg Jirsa,Sekundararzt / Assistenten / der Augenabteilung des Staatskrankenhauses auf den Königl.Weinbergen in Prag gewählt.

Das Ministerium für soziale und gesundheitliche Verwaltung hat im Einvernehmen mit dem Innern - und Finanzministerium mit Erlass vom 6.Juni 1939,G.Z.P 1583 - 31/5 im Sinne der Bestimmung des § 25, Abs. 6 der Regierungsverordnung Zahl 379/38 S.d. G.u. V. eine Abweichung zu dem Zwecke bewilligt, dass MUDr Georg Jirsa zum Primararzt des allgemeinen öffentlichen Krankenhauses in Budweis bestellt werde.

Die Landesbehörde in Prag hat den Beschluss der Oberverwaltung des Krankenhauses mit Zuschrift vom 1.8.1939, Z.468/2/39/18 genehmigt und MUDr Georg Jirsa ist aufgefordert worden,die Stelle des Primararztes am 1. September 1939 anzutreten.

Obzwar diese Bestellung rechtsgiltig ist und schon vor der Abmachung vom 12.7.1939 durchgeführt worden ist, teilt das Ministerium für soziale und Gesundheitsverwaltung die Besetzung der Stelle des Primararztes der Augenabteilung im allgemeinen öffentlichen Krankenhause in Budweis mit MUDr Georg Jirsa zur gefl.Kenntnisnahme mit dem höfl.Ersuchen um Zustimmung mit.

Für den Minister :

SÚA Praha
fond: ÚRP
kartón: č. 455 (2 strany text)

Druhá strana přípisu ze září 1939 o vyhlášení konkurzu a jmenování MUDr. Jirsy primářem očního oddělení.

sekundář-asistent Státní nemocnice na Královských Vinohradech v Praze. Jeho jmenování potvrdilo dne 6. 6. 1939 Ministerstvo pro sociální a zdravotní záležitosti i Ministerstvo vnitra a financí. MUDr. Jirsa začal funkci primáře vykonávat od 12. 7. 1939, i když oficiálně byl Zemskou správou v Praze vyzván k nástupu až od 1. 9. 1939. Příchodem Němců a převzetím nemocnice pod německé vedení byl primariát pravděpodobně pozastaven (zrušen). O dalším osudu MUDr. Jirsy nejsou žádné další informace k dispozici.

Dne 28. 11. 1939 v Jihočeské jednotě vychází článek s podpisem „am" pojednávající o „další výstavbě naší krajové nemocnice" a popisující prohlídku provozu nemocnice. V úvodu je napsáno: *„Na nemocnici se dříve pohlíželo a někde ještě pohlíží jako na budovu, kam se chodí zemřít. To je názor velmi mylný a zastaralý. Mohutný rozvoj lékařské vědy přetvořil v posledních letech nemocnici na moderní a nepostrádatelné zařízení veřejné léčebné a zdravotní péče. …Můžeme to směle říci po nedělní návštěvě nemocnice, kde shlédli jsme další nové dvě budovy, vystavené na rozsáhlém komplexu nemocničním a sice pavilon porodnicko-gynaekologický a pavilon chirurgický. …sami jsme mimoděk se o činnosti této přesvědčili (rozuměj prospěšnou činnost gynekologického oddělení), vidouce průvod kmoter a kmotrů, nesoucích novorozeňata, vycházeti z východu a jíti do kostela ke křtu."* Popisované prohlídky nemocnice se zúčastnili pražský zemský prezident Bienert, vládní rada a okresní hejtman dr. Jarolim, ředitel nemocnice MUDr. Neumann, primáři nemocnice MUDr. Příbrský, MUDr. Domanský a MUDr. Barták, vrchní správce nemocnice p. Hoffner, ředitel okresního úřadu dr. Kudrnáč a členové okresního výboru pánové Franěk, Vančura, Šašek a Dvořák, dále státní dozorce staveb pan Brada, projektant stavby arch. Adámek, stavitelé budov Krč – Novotný a Tomka, zástupci výrobce rentgenového a operativního zařízení Ingen – pánové Vacek a Šikola z Prahy a zdejší redaktoři. Při prohlídce třípatrového chirurgického pavilonu byl vysloven závěr, že: *„Mimo Prahu nikde v Čechách není tak pečlivého a dokonalého chirurgického zařízení jako právě zde. Veškeré zařízení jak lékařské, tak nábytkové, je domácího původu."*

Dne 1. 12. 1939 byl předán k užívání veřejnosti nový gynekologický pavilon s 98 lůžky. Ve třetím patře bylo umístěno 34 lůžek pro porody, ve druhém patře 32 lůžek pro aseptickou operační gynekologii. Později byly na patrech uvolněny dva pokoje pro novorozence. K porodnici bylo připojeno i 13 lůžek septického tzv. „Semmelweisova oddělení" pro rodičky s běžnou infekcí, chorobami venerickými, TBC nebo pro rodičky s „prudkou chorobou sdělnou" (tyfus, paratyfus, spála, záškrt apod.). Pacientky měly k dispozici rozhlasové zařízení, které bylo nainstalováno firmou Brunnhofeer z Českých Budějovic.

V roce 1939 na 4 primariátech nemocnice pracovalo celkem 18 lékařů, 35 řádových ošetřovatelek, 7 lékařských pomocných zřízenců, 42 služebných a 11 správních zaměstnanců. Později byl přijat 1 chemik a 1 laborantka pro prosekturu. Počet řádových ošetřovatelek se měnil. Nemocnice žádala o přidělení až 55 sester, ale vzhledem ke kapacitě ubikací se počet sester pohyboval okolo 47. Vypomáhala rovněž 1 civilní ošetřovatelka.

Od 1. 1. 1940 jsou v plném provozu pavilony chirurgie a gynekologie; v celé nemocnici je k dispozici celkem 580 lůžek. V nemocnici pracuje 5 primářů, 22 lékařů-sekundářů (1 na prosektuře, 5 na gynekologii, 7 na chirurgii, 1 na infekci, 8 na interně, z nich jeden má na starost vodoléčbu a jeden rentgeny), 3 bezplatní lékaři-externisté, 15 úředníků, 19 lékařských zřízenců, 50 řádových sester, 1 sestra civilní, 6 zámečníků a topičů, 5 dělníků, 1 zahradník, 2 vrátní, 77 služebných a 5 ostatních sil.

Foto z roku 1940. Zleva – hlavní budova označená křížem na střeše, chirurgický pavilon, patologie, infekční pavilon, v zákrytu za ním gynekologie a administrativní budova s komínem.

Dle Úředního listu pro politický okres České Budějovice bylo 6. 6. 1940 navrženo odprodat část pozemkové parcely číslo 112/1 patřící nemocnici o výměře 751 m^2 za cenu 35 korun/m^2, a to paní Matildě Lamezánové-Salinsové. Zda nemocnice nebo někdo jiný využil 15denní lhůty na odvolání, nevíme.

Úředním listem z 11. července 1940 Úřad říšského protektora v Praze nařídil nadále používat místo slova „stát“ a „státní“ slovo „protektorát“ a „protektorátní“. Byla zpřísněna evidence opiátů jak u lékařů, tak v lékárnách. Dále změněna a zpřesněna evidence veškerých statistických hlášení a výkazů, vymezen pojem „oddělení“ a zavedeny noční služby lékařů.

Výnosem Okresního úřadu v Českých Budějovicích číslo 49332 ze dne 15. 7. 1941 se museli všichni zaměstnanci nemocnice nechat vyšetřit kvůli vyloučení bacilonosičství. Odběrem krve byl pověřen MUDr. Barták.

Ministerstvo sociální a zdravotní správy svým oběžníkem ze dne 10. 11. 1941 nařídilo zřídit pomocné nemocnice (Hilfskrankenhäuser). Při výběru objektů pro pomocnou nemocnici musel být brán ohled na to, že v ní budou umísťováni jen nemocní, u nichž nepřipadá v úvahu potřeba operačních zákroků a dále nemocní, kteří netrpí přenosnou nakažlivou nemocí. Z filiální povahy pomocné nemocnice vyplynulo, že provoz zajistí personál hlavní nemocnice. Dne 1. 12. 1941 primář nemocnice sdělil, že v Českých Budějovicích není nutno zřídit tuto pomocnou nemocnici, neboť v areálu se staví dva provizorní dřevěné „baráky“ pro infekční oddělení.

Oběžníkem Zemského úřadu v Praze ze 14. 4. 1942 byl nařízen odběr krve všem zaměstnancům nemocnice na základě Pokynu pro zřízení správy dárcovství krve (pokyn

vydaný oběžníkem Ministerstva vnitra dne 14. 4. 1942, výměrem číslo M–1500–20/1–1942). Pro hladký příjem a rozvoz krve získal Českomoravský svaz dárců krve v Praze speciální motorové vozidlo. Sledované krevní skupiny: 0, A, B, AB. Následně byly o rok později vydány další pokyny pro zřízení správy dárcovství krve (výměr číslo Vb–5–1500–24/2–1943 ze dne 12. 3. 1943). Vrchní správce nemocnice sděluje Zemskému úřadu v Praze dne 13. 4. 1943, že byly objednány příslušné formuláře a jako dárci krve přicházejí v úvahu někteří zaměstnanci nemocnice a příbuzní pacientů. Krevní banka byla centrálně zřízena v Praze.

Dne 30. 6. 1942 ředitel nemocnice MUDr. Neumann písemně reaguje na telefonický rozhovor s Dr. Stroblem týkající se pracovní náplně krčního oddělení (dopis je adresován vrchnímu vládnímu radovi). V něm ředitel sděluje, že primář krčního oddělení MUDr. Ludwig provádí běžnou operativu na chirurgickém oddělení (převážně odstraňování nosních a krčních mandlí), ale operace většího rozsahu provádí pouze pětkrát až šestkrát ročně. Nemoci hrtanu (radikální operace) v nemocnici léčeny nejsou. V poslední době je zaznamenán velký odchod pacientů k panu MUDr. Mathiasovi do Tábora, o kterém si ředitel myslí, že „zřejmě také disponuje při zacházení s pacienty větší zručností a štěstím než MUDr. Ludwig". Dále porovnává počet pacientů za MUDr. Ludwiga (denní stav 5 až 7 pacientů) a za jeho předchůdce MUDr. Venclíka (denní stav okolo 30 pacientů). Dopis je zakončen výtkou, že MUDr. Ludwig má na způsob průběhu záškrtu u dítěte i dospělých svůj vlastní názor, a proto je s ním diskuse o této záležitosti bezúčelná.

Dne 11. 9. 1942 žádá vrchní správce nemocnice J. Hoffner svého kolegu v Plzni, zda by mu zaslal potřebné informace o postupu a nákladu na zřízení ošetřovatelské školy, neboť dle sdělení ředitele nemocnice MUDr. Neumanna má být ošetřovatelská škola zřízena i při českobudějovické nemocnici. Následuje další složitá korespondence s různými nemocnicemi (převážně pražskými), zemským úřadem, správním výborem i ředitelstvím Zemské ošetřovatelské školy v Praze, v Ječné ulici 4. (Veškeré úsilí je završeno až v roce 1945.)

V září 1942 ředitel nemocnice urguje na technickém oddělení okresního úřadu dokončení výstavby dvou nouzových infekčních dřevěných „baráků" vzhledem ke stoupajícímu množství infekčních onemocnění mezi obyvatelstvem i mezi příslušníky Wehrmachtu. Nábytek se začíná zhotovovat v lednu 1943. Tyto „baráky" však byly uvedeny do provozu až ke konci 2. světové války a sloužily k doléčení nemocných skvrnitým tyfem.

Vládní nařízení č. 100 Sb. z 20. 4. 1944 odebralo právní subjektivitu v rozhodování jak stávajícím v. v. nemocnicím (§ 5), tak nově zřizovaným nemocnicím (§ 8). Nemocnice byla podřízeným ústavem okresu, eventuálně města, se zvláštním statutem. Vrchním správcem byl jmenován Franz Just, který tuto funkci vykonával již od 1. 11. 1943. Vystřídal předchozí správce Josefa Hoffnera a Antona Scheichera.

K 16. 1. 1945 dosáhly zápůjčky nemocnice u 6 bankovních ústavů celkem částky 401 323,80 koruny, tzn. že původních 13 zápůjček u 8 bankovních ústavů ve výši 22 684 603 koruny (k červnu 1941) bylo již téměř uhrazeno.

Cesty obnovy

Konec druhé světové války

Bezprostředně po porážce nacistického Německa bylo započato s nápravou situace ve zdravotnictví. Dne 19. 5. 1945 vydal Zemský národní výbor v Praze příkaz k zajištění nerušeného chodu zdravotnictví. Lékaři byli vyzváni, aby se urychleně přihlásili u příslušné lékařské komory a dle potřebnosti nastoupili na určená místa. Lékařská praxe byla zastavena čtyřem praktickým lékařům (Anton Kerschner, Johann Grimm, Rolf Peter, Heinrich Wicpalek), dvěma lékařům internistům (Walter Neumann, Otto Hahn), jednomu pro choroby ženské (Jindřich Říha), ušní (Gustav Ludwig), dětské (Ludmila Peterová) a jednomu zubaři (Karl Fink). Dále byla zastavena činnost čtyřem porodním asistentkám. Do dvou lékáren, dosud vedených Němci, byli dosazeni čeští odborníci. Třetí německá lékárna „U černého koníčka" na Lannově třídě byla koncem války bombardována a zcela zdemolována. Zachráněné léky byly předány příslušnému grémiu k dalšímu rozdělení.

Pokud šlo o provoz nemocnice, revoluční radou byl 5. května 1945 pro německou národnost okamžitě odvolán z funkce ředitele primář MUDr. Neumann a propuštěn. Ředitelem nemocnice byl jmenován MUDr. Barták. S okamžitou platností od 8. 5. 1945 pověřuje okresní hejtman dr. Mareš českobudějovického odborného lékaře MUDr. Karla Bureše (do roku 1939 interní sekundární lékař v nemocnici) řízením vnitřního oddělení nemocnice – interny. Lékař vedl oddělení do 30. 9. 1945.

MUDr. Ludwig, primář ORL, spáchal 5. 5. 1945 sebevraždu aplikací injekce jedu. Dne 9. 5. 1945 se na své místo primáře vrací MUDr. Venclík, který po dobu války ordinoval v Českých Budějovicích pro nemocenské pojišťovny (rovnocenné místo v nemocnicích v Čechách mu zemským výborem nebylo po roce 1939 nabídnuto).

Dne 5. 5. 1945 je na základě konkurzu jmenován MUDr. Jaroslav Pitter primářem očního oddělení. Lékař od roku 1943 do konce války pracoval jako bezplatný konziliární lékař v Českých Budějovicích (za zatčeného lékaře Karla Vůjtěcha).

MUDr. Jaroslav Pitter.

Některé výkony spojené s odběrem krve i laboratorní práce zajišťovala „pomocná nemocnice“ v Týně nad Vltavou, kterou vedl tamní praktický lékař MUDr. Jan Pícha. Lékař pocházející ze Sedlčan se přistěhoval do Týna jako starý mládenec, ale u místních obyvatel získal velký obdiv a respekt. Nemocnice začala fungovat až za války, nepracovala nikdy jako samostatná. V revoluční době až do její likvidace (období od 8. 5. 1945 do července 1945) ji MUDr. Pícha vedl bezplatně a za úhrady mu vypomáhal Jan Kuliš, který byl do nemocnice dosazen Okresním národním výborem v Týně nad Vltavou. Dne 5. září 1945 byla likvidace ukončena – nemocnice zanikla. Prostory bývalé pomocné nemocnice sloužily po válce jako sídlo okresního úřadu, později jako zemědělská škola, poliklinika nebo dům s pečovatelskou službou.

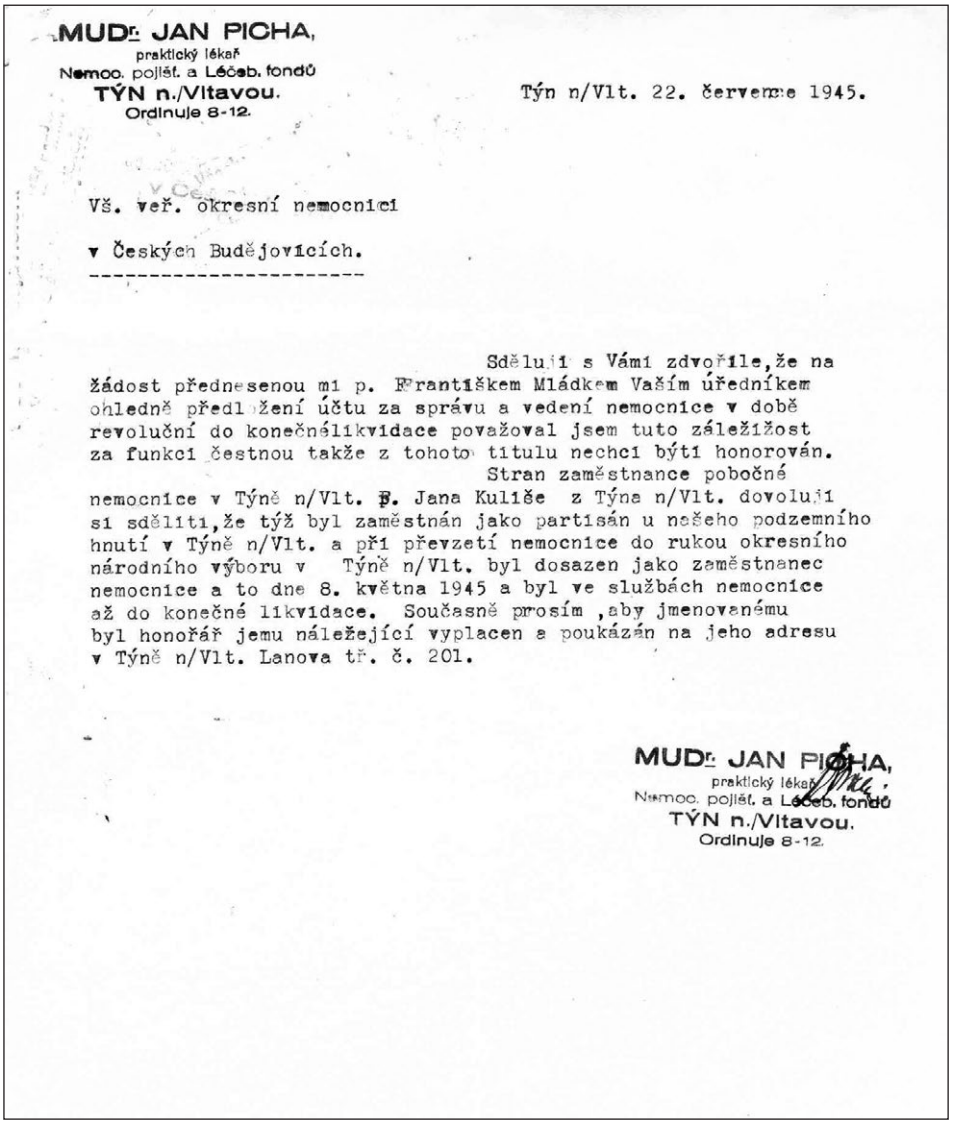

MUDr. JAN PICHA,
praktický lékař
Nemoc. pojišť. a Léčeb. fondů
TÝN n./Vltavou.
Ordinuje 8-12.

Týn n/Vlt. 22. července 1945.

Vš. veř. okresní nemocnici

v Českých Budějovicích.

Sděluji s Vámi zdvořile, že na žádost přednesenou mi p. Františkem Mládkem Vaším úředníkem ohledně předložení účtu za správu a vedení nemocnice v době revoluční do konečné likvidace považoval jsem tuto záležitost za funkci čestnou takže z tohoto titulu nechci býti honorován.

Stran zaměstnance pobočné nemocnice v Týně n/Vlt. p. Jana Kuliše z Týna n/Vlt. dovoluji si sděliti, že týž byl zaměstnán jako partisán u našeho podzemního hnutí v Týně n/Vlt. a při převzetí nemocnice do rukou okresního národního výboru v Týně n/Vlt. byl dosazen jako zaměstnanec nemocnice a to dne 8. května 1945 a byl ve službách nemocnice až do konečné likvidace. Současně prosím, aby jmenovanému byl honorář jemu náležející vyplacen a poukázán na jeho adresu v Týně n/Vlt. Lanova tř. č. 201.

MUDr. JAN PICHA,
praktický lékař
Nemoc. pojišť. a Léčeb. fondů
TÝN n./Vltavou.
Ordinuje 8-12.

Červenec 1945, ukončení činnosti „pomocné nemocnice“ v Týně nad Vltavou.

Od konce května 1945 byla ve v. v. nemocnici zřízena a aktivována Ústředna dárců krve, umístěná provizorně na prosektuře pod vedením primáře-prosektora MUDr. Františka Bartáka.

Ministerstvo zdravotnictví zřizuje při nemocnici od 16. 5. 1945 Státní epidemiologickou stanici pro jižní Čechy. V říjnu začíná v budově prosektury rovněž pracovat diagnostická stanice řízená Státním zdravotnickým ústavem. (Ke konci května 1946 jim nemocnice pronajala 2 laboratoře v přízemí, 2 laboratoře v 1. poschodí, 1 kancelář a sociální místnost v přízemí. Byla však stanovena podmínka, že veškerá laboratorní vyšetření pro zdejší nemocnici budou prováděna zcela bezplatně.)

V červnu 1945 bylo vyvlastněno sanatorium MUDr. Jindřicha Říhy i s vybavením (dva operační sály s příslušenstvím, rentgenem, fyzioterapií a 40 lůžek pro pacienty).

Na revizi V. v. nemocnice v Českých Budějovicích přijel 17. 6. 1945 ministr zdravotnictví MUDr. Jaroslav Procházka. Na jeho počest byl podáván oběd pro 15 osob. Městský zásobovací úřad pro tuto příležitost uvolnil pro nemocnici zvláštní příděl 50 vajec, 6 kg hovězího masa, 1 kg jater a 1 kg másla. Ředitel nemocnice MUDr. František Barták ukončil přivítání návštěvy slovy: *„Znovu Vám děkuji za poctu, prokázanou nám Vaší vzácnou návštěvou, srdečně Vás vítám v největší, ale nedobudované nemocnici jižních Čech, v pracovním kolektivu, jehož heslem jest Salus aegroti supraema lex asto.“* Při této příležitosti převzal ministr od ředitele nemocnice dvě memoranda. První pro zrušení vládního nařízení č. 100 Sb. z 20. dubna 1944 o právní subjektivitě nemocnic a znovu přiznání vlastní právní osobnosti nemocnic podle zákona číslo 19 z 5. 3. 1888. Druhé se týkalo rozšíření a dostavby nemocnice. Obě byla ministrem akceptována. Poté ministr navštívil též divizní vojenskou nemocnici.

K 25. 6. 1945 pořizuje primář-prosektor a ředitel-vedoucí nemocnice MUDr. Barták seznam všech 271 zaměstnanců. Pracuje zde 48 řádových ošetřovatelek (z nichž 10 přešlo k technickým službám), dále 119 služebných, 2 porodní asistentky, 1 diplomovaná ošetřovatelka, 6 primářů, 14 sekundárních lékařů, 1 chemik na prosektuře a 1 pomocná laborantka.

Herringova vila

V červenci 1945 nemocnice přebírá od pražské pojišťovny Moldavia-Generali-Sekuritas duplikáty pojistných smluv na budovu č. p. 623 v ulici Preslově (též označováno jako „U Fürstova mlýna“), kterou začala nemocnice od května spravovat a využívat. Jednalo se o dvě pojistné smlouvy, které roku 1942 uzavřel dr. Bedřich (Friedrich), svobodný pán Herring von Frankensdorf k výše uvedené budově, jež byla jeho rodinnou vilou, postavenou roku 1934. Dr. Friedrich Herring (* 1898) byl synem Ernsta Herringa von Frankensdorf a Maria-Irmy Herring von Frankensdorf, rozené Hardtmuth. Ve vile žil se svou manželkou Wilhelmine Sermage von Szomszédvár a svými dětmi. (Dodnes je pro vilu vžité označení „Herinkárna“).

Na továrnu byla 20. 6. 1945 rozhodnutím Ministerstva průmyslu uvalena národní správa a později je rozhodnuto Okresní správní komisí v Českých Budějovicích o konfiskaci nepřátelského majetku rodiny Hardtmuthových a Herring-Frankensdorfových.

Dne 1. 7. 1945 byl podepsán „Zápis na věčnou paměť“, kterým se objekt předal k využívání nemocnici. Pronajímatel (Národní správa firmy Koh-i-noor tužkárna L. C. Hardtmuth České Budějovice) prodlužuje výpovědní lhůtu na 6 měsíců a nájemce (nemocnice) má právo používat i ohraničené zahrady okolo budovy a garáže. Roční nájemné bylo stanoveno na 24 000 korun. V září chce bez předchozího upozornění tužkárna pronajmout

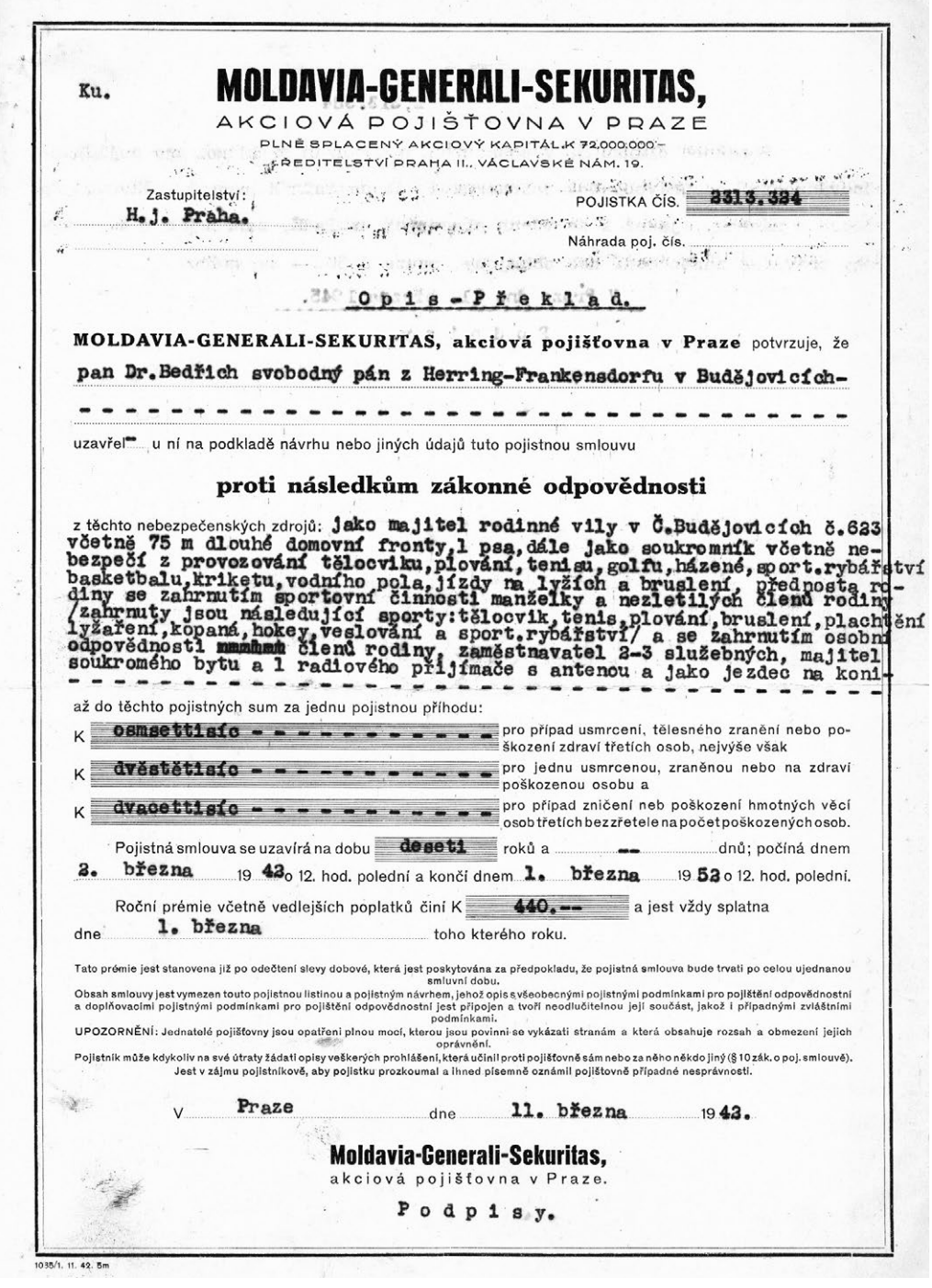

Ku.

MOLDAVIA-GENERALI-SEKURITAS,

AKCIOVÁ POJIŠŤOVNA V PRAZE

PLNĚ SPLACENÝ AKCIOVÝ KAPITÁL K 72.000.000·–

ŘEDITELSTVÍ PRAHA II., VÁCLAVSKÉ NÁM. 19.

Zastupitelství: H.j. Praha.

POJISTKA ČÍS. 2313.334

Náhrada poj. čís.

Opis - Překlad.

MOLDAVIA-GENERALI-SEKURITAS, akciová pojišťovna v Praze potvrzuje, že

pan Dr.Bedřich svobodný pán z Herring-Frankensdorfu v Budějovicích-

uzavřel u ní na podkladě návrhu nebo jiných údajů tuto pojistnou smlouvu

proti následkům zákonné odpovědnosti

z těchto nebezpečenských zdrojů: jako majitel rodinné vily v Č.Budějovicích č.623 včetně 75 m dlouhé domovní fronty,1 psa,dále jako soukromník včetně nebezpečí z provozování tělocviku,plování,tenisu,golfu,házené,sport.rybářství basketbalu,kriketu,vodního pola,jízdy na lyžích a bruslení, přednosta rodiny se zahrnutím sportovní činnosti manželky a nezletilých členů rodiny /zahrnuty jsou následující sporty:tělocvik,tenis,plování,bruslení,plachtění lyžaření,kopaná,hokey,veslování a sport.rybářství/ a se zahrnutím osobní odpovědnosti členů rodiny, zaměstnavatel 2-3 služebných, majitel soukromého bytu a 1 radiového přijímače s antenou a jako jezdec na koni-

až do těchto pojistných sum za jednu pojistnou příhodu:

K osmsettisíc – pro případ usmrcení, tělesného zranění nebo poškození zdraví třetích osob, nejvýše však

K dvěstětisíc – pro jednu usmrcenou, zraněnou nebo na zdraví poškozenou osobu a

K dvacettisíc – pro případ zničení neb poškození hmotných věcí osob třetích bez zřetele na počet poškozených osob.

Pojistná smlouva se uzavírá na dobu deseti roků a -- dnů; počíná dnem 2. března 19 42 o 12. hod. polední a končí dnem 1. března 19 52 o 12. hod. polední.

Roční prémie včetně vedlejších poplatků činí K 440.-- a jest vždy splatna dne 1. března toho kterého roku.

Tato prémie jest stanovena již po odečtení slevy dobové, která jest poskytována za předpokladu, že pojistná smlouva bude trvati po celou ujednanou smluvní dobu.

Obsah smlouvy jest vymezen touto pojistnou listinou a pojistným návrhem, jehož opis s všeobecnými pojistnými podmínkami pro pojištění odpovědnostní a doplňovacími pojistnými podmínkami pro pojištění odpovědnostní jest připojen a tvoří neodlučitelnou její součást, jakož i případnými zvláštními podmínkami.

UPOZORNĚNÍ: Jednatelé pojišťovny jsou opatřeni plnou mocí, kterou jsou povinni se vykázati stranám a která obsahuje rozsah a obmezení jejich oprávnění.

Pojistník může kdykoliv na své útraty žádati opisy veškerých prohlášení, která učinil proti pojišťovně sám nebo za něho někdo jiný (§ 10 zák. o poj. smlouvě). Jest v zájmu pojistníkově, aby pojistku prozkoumal a ihned písemně oznámil pojišťovně případné nesprávnosti.

V Praze dne 11. března 1943.

Moldavia-Generali-Sekuritas,

akciová pojišťovna v Praze.

Podpisy.

1035/1. 11. 42. 5m

Pojistka, uzavřená dne 11. 3. 1942 Friedrichem Herringem, proti následkům zákonné odpovědnosti.

objekt Velitelství letecké divize v Českých Budějovicích. Vojáci požadují po nemocnici objekt vyklidit do 9 dnů. Dne 14. 9. 1945 nemocnice upozorňuje velitelství, že vilu nevyklidí, neboť tužkárna s tímto majetkem disponovat nemůže (nešlo o tovární objekt, ale o soukromý majetek, který byl zabaven a přidělen nemocnici). Ředitel nemocnice rovněž upozorňuje velitelství, že vila i s příslušenstvím byla postavena na velké části nemocničního pozemku, který byl za německé okupace násilně nemocnici odňat.

Opis.

VŠEOBECNÁ VEŘEJNÁ NEMOCNICE V Č. BUDĚJOVICÍCH

Č. j. 649/1945 Uveďte vždy v odpovědi

Dne 18.října 1945. 194

Národní správě
německého majetku
při místním národním výboru
v Čes.Budějovicích.

Věc: Opatření při záboru a příděl pozemků a objektů Němců,Maďarů
Váš dopis: pro rozšíření nemocnice.

Přílohy: 2

Vzhledem k výnosu Okresního národního výboru v Českých Budějovicích čj. X-2916/1945 ze dne 18.9.1945 žádáme zdvořile o předání do správy a vlastnictví všeobecné veřejné nemocnice v Čes. Budějovicích domy a pozemky německých neb maďarských příslušníků dle přiloženého plánu a seznamu.

Zeleně označené hranice značí území,na němž bude zřízeno zdravotně-klinické ústředí pro celé jižní Čechy.Červeně šrafované plochy jsou stavební objekty,většinou rodinné domky,jež budou též k plánovanému ústředí náležeti.Podobně žlutě vybarvené plochy parcel označují pozemky,jež byly mimo rámec vlastního území pro zdravotně-klinické ústředí plánované a náležejí též Němcům neb Maďarům.

Dle připraveného plánu ministerstva zdravotnictví budou zřizována velká oblastní zdravotně-klinická ústředí,jež budou zahrnovati veškerou péči kurativní,preventivní i výchovnou a bude zahrnovati všechna odvětví zdravotnické služby.Jedno z nich bude zřízeno pro celé jižní Čechy v našem městě Čes.Budějovice,což bude míti velký význam.

Jest však bezpodmínečně nutno pro toto ústředí opatřiti takovou plochu a stavební objekty,aby mohlo býti řádně rozvinuto. Rolnická komise Místního národního výboru plně uznala požadavek nemocnice a pochopila význam vybudování takového ústředí a přidělila nemocnici příslušné pozemky a stavební objekty /plocha zeleně orámovaná/ Zbývají ještě některé pozemky a stavební objekty mimo rámec vlastního území pro zdravotně-klinické ústředí,jež nutno nemocnici přiděliti a předati do vlastnictví a správy za účelem ubytování nemocničních zaměstnanců v blízkosti ústavu.

Předkládáme plán katastrálního území s vyznačenými pozemky a stavebními objekty se žádostí za kladné vyřízení pokud možno brzo.

Vrchní správce:

J. Hoffner v.r.

Žádost z 18. 10. 1945 o zábor pozemků pro rozšíření nemocnice.

Dne 30. 10. 1945 nabývá účinnosti právní předpis číslo 108 / 45 Sb., Dekret o konfiskaci nepřátelského majetku a fondech národní obnovy. Již 18. 10. 1945 nemocnice požádala Národní správu německého majetku při Místním národním výboru v Českých Budějovicích na základě výnosu Okresního národního výboru v Českých Budějovicích č. j. X–2916 / 45 z 18. 9. 1945 o předání domů a pozemků německých a maďarských příslušníků do správy a vlastnictví nemocnice. Konkrétně se jednalo právě o budovu číslo 623 / IV.

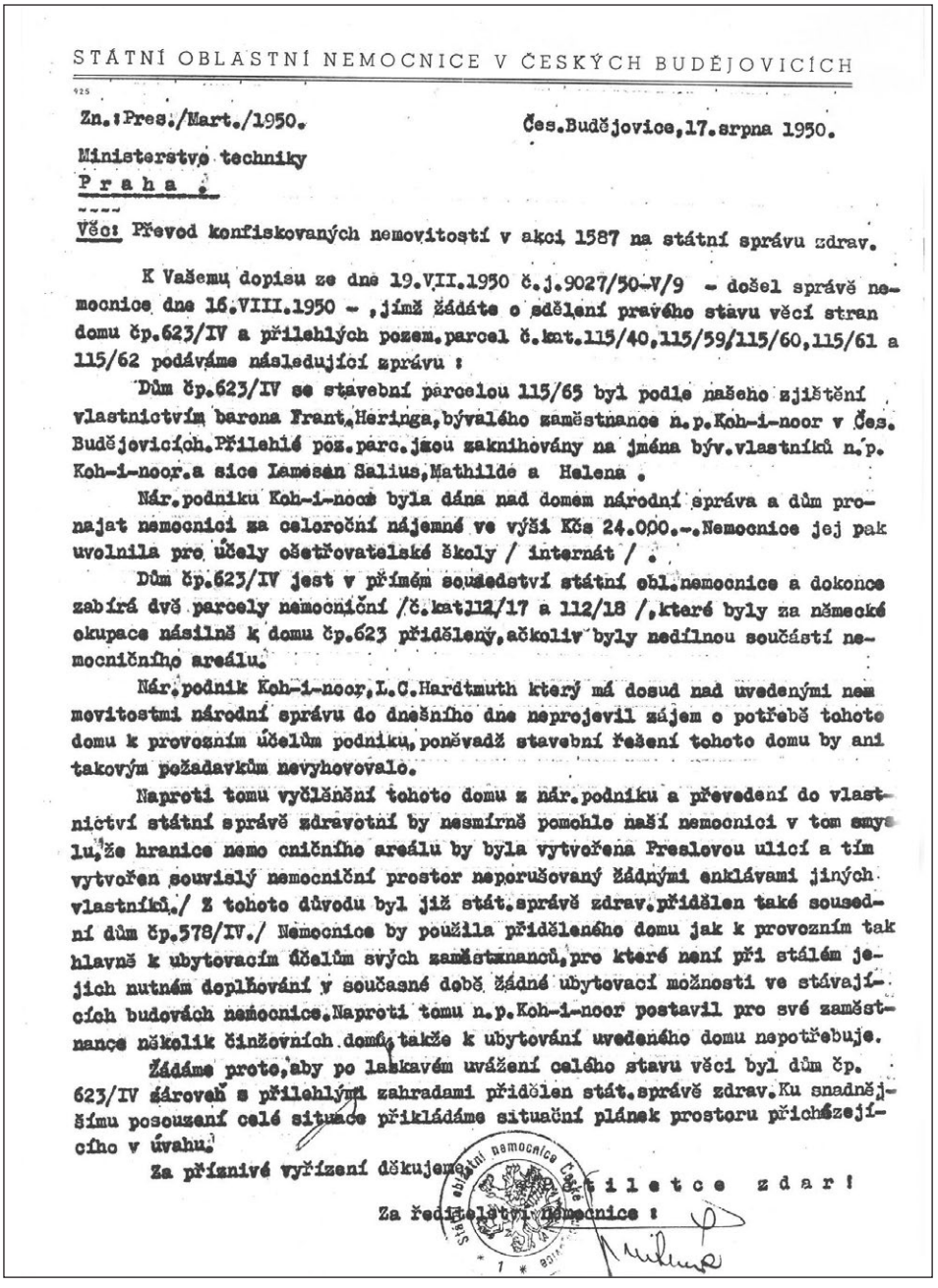

STÁTNÍ OBLASTNÍ NEMOCNICE V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

925

Zn.: Pres./Mart./1950. Čes.Budějovice, 17. srpna 1950.

Ministerstvo techniky
Praha.

Věc: Převod konfiskovaných nemovitostí v akci 1587 na státní správu zdrav.

K Vašemu dopisu ze dne 19.VII.1950 č.j.9027/50-V/9 - došel správě nemocnice dne 16.VIII.1950 - , jímž žádáte o sdělení pravého stavu věcí stran domu čp.623/IV a přilehlých pozem.parcel č.kat.115/40,115/59/115/60,115/61 a 115/62 podáváme následující zprávu :

Dům čp.623/IV se stavební parcelou 115/65 byl podle našeho zjištění vlastnictvím barona Frant.Heringa,bývalého zaměstnance n.p.Koh-i-noor v Čes. Budějovicích.Přilehlé poz.parc.jsou zaknihovány na jména býv.vlastníků n.p. Koh-i-noor.a sice Lamesan Salius,Mathilde a Helena .

Nár.podniku Koh-i-noor byla dána nad domem národní správa a dům pronajat nemocnici za celoroční nájemné ve výši Kčs 24.000.-.Nemocnice jej pak uvolnila pro účely ošetřovatelské školy / internát / .

Dům čp.623/IV jest v přímém sousedství státní obl.nemocnice a dokonce zabírá dvě parcely nemocniční /č.kat.112/17 a 112/18 /,které byly za německé okupace násilně k domu čp.623 přidělený,ačkoliv byly nedílnou součástí nemocničního areálu.

Nár.podnik Koh-i-noor,L.C.Hardtmuth který má dosud nad uvedenými nemovitostmi národní správu do dnešního dne neprojevil zájem o potřebě tohoto domu k provozním účelům podniku,poněvadž stavební řešení tohoto domu by ani takovým požadavkům nevyhovovalo.

Naproti tomu vyčlěnění tohoto domu z nár.podniku a převedení do vlastnictví státní správě zdravotní by nesmírně pomohlo naší nemocnici v tom smyslu,že hranice nemocničního areálu by byla vytvořena Preslovou ulicí a tím vytvořen souvislý nemocniční prostor neporušovaný žádnými enklávami jiných vlastníků./ Z tohoto důvodu byl již stát.správě zdrav.přidělen také sousední dům čp.578/IV./ Nemocnice by použila přiděleného domu jak k provozním tak hlavně k ubytovacím účelům svých zaměstnanců,pro které není při stálém jejich nutném doplňování v současné době žádné ubytovací možnosti ve stávajících budovách nemocnice.Naproti tomu n.p.Koh-i-noor postavil pro své zaměstnance několik činžovních domů,takže k ubytování uvedeného domu nepotřebuje.

Žádáme proto,aby po laskavém uvážení celého stavu věci byl dům čp. 623/IV zároveň s přilehlými zahradami přidělen stát.správě zdrav.Ku snadnějšímu posouzení celé situace přikládáme situační plánek prostoru přicházejícího v úvahu.

Za příznivé vyřízení děkujeme a přátelce zdar!

Za ředitelství nemocnice :

Státní oblastní nemocnice České Budějovice

Žádost z 17. 8. 1950 o převod nemovitostí v „akci 1587“.

Jednání o budově a přilehlých parcelách probíhala až do roku 1950, kdy v srpnu nemocnice požádala Ministerstvo techniky o převod konfiskovaných nemovitostí v „akci 1587“ na státní zdravotní správu, tzn. přímo na nemocnici, neboť Koh-i-noor, který měl budovu stále v národní správě, o ni neprojevoval již žádný zájem. „Akce 1587“ znamenala vyhlášku osidlovacího úřadu v Praze ze dne 23. 7. 1946, kterou byl vyhlášen rámcový plán pro způsob naložení s určitou částí konfiskovaného majetku ve prospěch veřejných úkolů nebo pro hospodářskou výstavbu státu (uveřejněno v Úředním listu republiky Československé I. ze dne 2. 8. 1946). Jednání probíhalo až do 31. 12. 1955, kdy na základě administrativní dohody bylo vloženo na dům a přilehlou zahradu právo vlastnické pro Československý stát – nemocnici.

Dne 11. 7. 1945 je na základě přípisu č. j. II. – 10.060/45 odeslán Okresnímu národnímu výboru v Českých Budějovicích seznam stavu zaměstnanců k 1. 5. 1945 s poznámkami, zda se jedná o německého zaměstnance a zda byl propuštěn, odešel, spáchal sebevraždu nebo žádá o přeložení do pohraničí. Dále vrchní správce oznamuje, že nemocnice potřebuje pro řádný chod ještě 5 sekundárních lékařů, 18 ošetřovatelek civilních nebo řádových a 30 až 50 služebných. Na místo primáře oddělení interního a očního byl vypsán konkurz.

Dne 1. 8. 1945 byl na základě konkurzu ustanoven MUDr. František Frenzl primářem kožního oddělení. Toto oddělení mělo 55 lůžek (28 pro ženské a 27 pro mužské pacienty), z toho 10 lůžek bylo vyčleněno pro léčbu pohlavních nemocí v uzavřeném prostoru. Na oddělení pracovaly s primářem 3 sestry a 3 pomocnice, později (v roce 1946) byl přidělen jeden sekundář, který však vypomáhal i na jiných odděleních.

Výnosem ZNV v Praze ze dne 23. 8. 1945 č. I–7–3513/1–1945 je schváleno zřídit další primariáty – dětsko-kojenecký a nervový (neurologický). Na vedení primariátů musí být vypsán konkurz.

Dne 11. 9. 1945 byl vyhotoven další seznam s počty zaměstnanců, tentokráte pro Zemský národní výbor v Praze. Dle přípisu vrchního správce pracovalo k 1. 9. 1945 v nemocnici 268 osob, z toho 4 definitivní primáři, 2 prozatímní primáři, 16 sekundárních lékařů, 21 pomocných lékařských zřízenců, 1 definitivní lékařský zřízenec, 44 řádových ošetřovatelek, 1 civilní diplomovaná ošetřovatelka, 44 civilních ošetřovatelek nediplomovaných, 1 porodní asistentka, 118 služebných, 1 chemik, 29 úředníků. Na zbývajících 22 pracovních místech pracovali telefonistky, kancelářští zřízenci, vrátní, elektrotechnik, zahradník, topič, strojník, truhlář, skladník, soustružník, čalouník a pomocný dělník. Celkový stav nemocných byl 706 pacientů (přičemž průměrný denní stav pacientů v době od 1. 5. 1945 do 31. 8. 1945 bylo 765 osob). Nemocnice měla 808 velkých lůžek a 105 kojeneckých. Ošetřovací sazba byla stanovena pro I. ošetřovací třídu na 90 korun na osobu a den, pro II. třídu na 75 korun a pro III. třídu na 40 korun.

Od 1. 10. 1945 nastupuje na místo primáře interního oddělení MUDr. Bohuslav Bäumelt, který od roku 1941 působil jako primář interního oddělení v nemocnici Tábor. MUDr. Bureš se vrací do své ordinace.

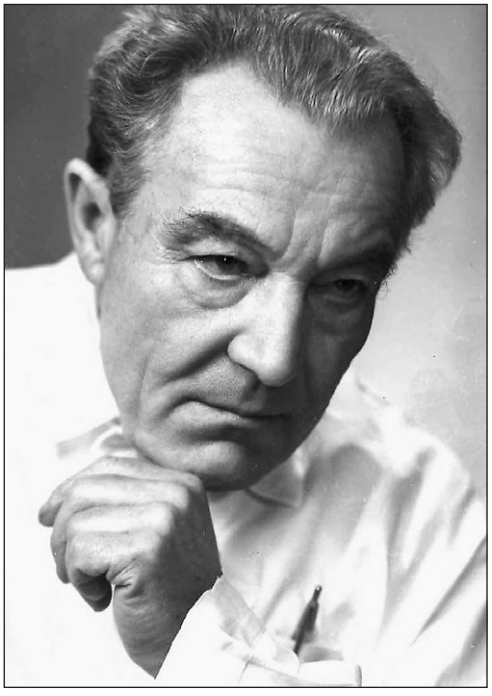

MUDr. Bohuslav Bäumelt.

V říjnu 1945 osm sekundárních lékařů žádá správu a ředitelství nemocnice o patřičnou úpravu stravy. Lékaři poukazují na to, že strava odpovídá osmihodinové pracovní době, ale oni v průměru pracují 15.15 hodin denně. Uvádějí, že *„žádost tato jest jistě v zájmu udržení provozu celého ústavu, poněvadž existence nemocnice stojí a padá s prací lékařů“*. Žádost o přiznání dávek potravin pro lékaře jako těžce pracující je nemocnicí zaslána na ONV v Českých Budějovicích a ten ji v listopadu postupuje k vyřízení Ministerstvu výživy v Praze. Zároveň záležitost řeší i závodní rada nemocnice. Podává písemný dotaz na Ústřední radu odborů v Praze i na Krajskou odborovou radu v Českých Budějovicích, zda a za jakých podmínek by bylo možné zřídit při českobudějovické nemocnici tzv. táborovou kuchyni, na jejíž provoz by byly vydávány přídavkové potravinové lístky a strava by tak byla hodnotnější. Připomíná se, že *„služba nemocničních zaměstnanců jest zvláště vyčerpávající a mimo toho zaměstnanci jsou vystaveni nebezpečí nákazy, což jinde není“*.

Správa nemocnice požádala ředitelství poštovního úřadu v Českých Budějovicích o přidělení větší schránky, neboť poštovní schránka číslo 105 vzhledem k velkému množství poštovních zásilek již nestačí.

Svízelnou poválečnou situaci všeobecné veřejné nemocnice ještě zhoršovaly dozvuky války. V noci z 24. 10. na 25. 10. 1945 proběhlo v blízkosti nemocnice vojenské cvičení sovětské armády provázené silnou střelbou a detonacemi, což vyděsilo jak pacienty, tak personál. Na počátku dalšího roku (únor až březen 1946) byla velitelstvím divize České Budějovice provedena destrukce protileteckých podzemních krytů v prostoru mezi interním, chirurgickým, gynekologickým a kožním pavilonem, tedy přímo v centru areálu nemocnice. Po roce 1947 byla provedena demolice dvou dřevěných nouzových infekčních pavilonů postavených v době války.

Došlo také ke změně názvu nemocnice na Státní oblastní nemocnici České Budějovice (SON), stále však v podvědomí zůstávalo označení všeobecná veřejná nemocnice.

Nedvědův plán a dodávky UNRRA

Již v prvních dnech po osvobození republiky byl skupinou zdravotníků předložen zdravotně politický program spočívající na pokrokových základech ochrany zdraví. Bývalá ilegální skupina lékařů, za války spolupracující s internistou MUDr. Milošem Nedvědem (* 1908 – † 1943 v Osvětim-Birkenau), zveřejnila návrh na novou úpravu veřejného zdravotnictví a školení zdravotnického personálu. Návrh byl publikován v květnu 1945 jako tzv. Nedvědův plán. Zdůrazňoval právo každého občana na péči preventivní a lékařskou.

Dne 28. 11. 1945 urguje nemocnice na Ministerstvu zdravotnictví svou pohledávku o účasti na dodávkách UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration – akce organizovaná Spojenými národy na pomoc zemím postiženým válkou), kterou zaslalo 3. 8. 1945. Znovu vypisuje svůj původní, velmi obsáhlý požadavek a upřednostňuje tyto body:

- zařízení celé jednotky 40 lůžek pro oční, ušní, neurologické a kožně-venerické oddělení
- zařízení pro 80 lůžek dětských a 10 lůžek pro matky
- vybavení kuchyně pro 200 strávníků
- výhledově kompletní zařízení Rtg–hloubkové terapie pro celou zdejší nemocnici (zdůvodnění: velikost ústavu, plánované rozšíření nemocnice, zastaralost původního zařízení z roku 1925, poškození válkou)

Na potřebné mezidobí zapůjčuje naší nemocnici Hospodářská správa 4. Sborové nemocnice v Českých Budějovicích (vojenská nemocnice) 2 mikroskopy a zařízení pro diatermii a rentgen.

V září 1945 Ministerstvo výživy zamítlo vzhledem k všeobecné zásobovací situaci žádost nemocnice o příděl plnotučného mléka pro nemocné.

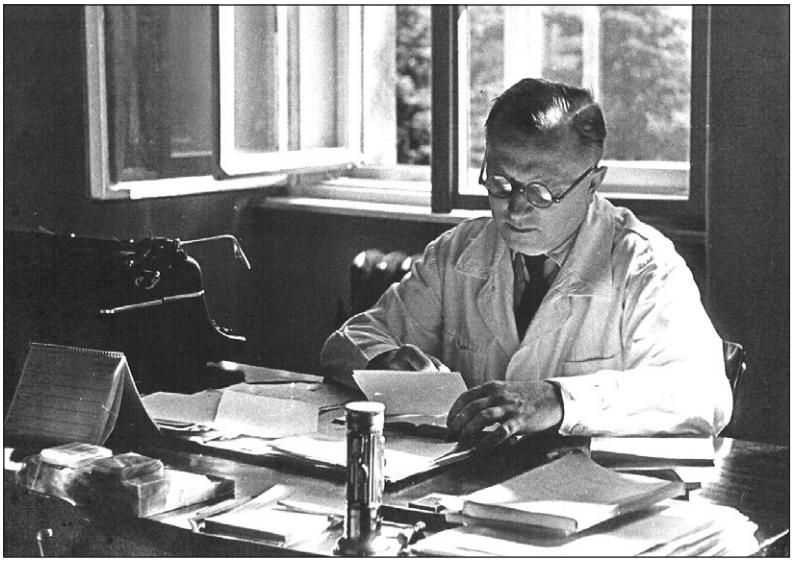

MUDr. Vladimír Loučka.

Dne 15. 12. 1945 na základě konkurzu nastupuje do nemocnice MUDr. Vladimír Loučka. Lékař s praxí jako asistent na neurologické klinice profesora Hennera v Praze, který od roku 1942 působil v Praze jako lékař okresní národní pojišťovny (ONP). Stal se primářem nového nervového oddělení, které oficiálně začalo pracovat od 1. 1. 1946. Bylo umístěno v prostorech interního oddělení s původní kapacitou 50 lůžek. Na oddělení dále pracoval jeden sekundář bez kvalifikace, 2 řádové sestry a jedna civilní ošetřovatelka. Vzhledem k nedostatku lékařského vybavení (s výjimkou zastaralé elektroléčby) oddělení zajišťovalo pouze základní vyšetření.

Poválečné vedení nemocnice

Po několika krátce po sobě následujících změnách nabylo vedení nemocnice České Budějovice v roce 1945 konečné podoby:

– ředitel a primář infekčního oddělení a prosektury	MUDr. František Barták
– primář chirurgie	MUDr. Karel Domanský
– primář gynekologicko-porodnického oddělení	MUDr. Jan Příbrský
– primář interního oddělení	MUDr. Bohuslav Bäumelt
– primář nervového oddělení	MUDr. Vladimír Loučka
– primář ušního, nosního, krčního oddělení	MUDr. Hynek Venclík
– primář očního oddělení	MUDr. Jaroslav Pitter
– primář kožního oddělení	MUDr. František Frenzl
– vrchní správce	Josef Hoffner
– 14 sekundárních lékařů	
– 48 řádových sester	

Ošetřovatelská škola

Dne 24. 11. 1945 v 11.30 hodin byla při zdejší nemocnici slavnostně otevřena první Dvouletá škola pro ošetřovatelky při nemocnicích. Mezi pozvanými byli mimo jiných: MUDr. J. Kosina (vládní rada ZNV v Praze), MUDr. A. Kleinschnitz (ministerský rada Ministerstva zdravotnictví), paní Tobolářová (ředitelka Ošetřovatelské školy v Praze II.), paní Rypáčková (představená diplomovaných sester ve Všeobecné veřejné nemocnici v Praze II.), S. M. Mazáčová (představená řádových sester Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice). Bylo stanoveno 32 studijních tématických okruhů v rozsahu 528 hodin. Nejvíce hodin (75) připadalo na ošetřovatelské techniky. Nechyběl ani tělocvik pod vedením M. Petrové, náčelnice Sokola. Jako mimořádný předmět mohla děvčata studovat ruštinu, kterou vyučoval profesor reálného gymnázia J. Šafář.

Oficiální žádost na zřízení školy byla ZNV v Praze doručena 7. 7. 1945. Škola byla umístěna v zabraném německém majetku, v tzv. Herringově vile. Ještě ke konci září 1945 měl ředitel nemocnice primář MUDr. Barták (který rovněž vykonával funkci ředitele školy) obavy, že budova bude zabrána vojáky. Proto urgoval u S. A. Rypáčkové (představená

Herringova vila (v budově se do dubna 2007 nacházelo Oddělení pracovního lékařství).

sester a členka ZNV), aby nemocnice, která ještě neobdržela rozhodnutí o zřízení školy, mohla alespoň začít s přijímáním žádostí. Rovněž S. A. Rypáčkové navrhl zřídit řádnou ošetřovatelskou organizaci „s právem dirigovat" diplomované ošetřovatelky do potřebných nemocnic. Jako zdůvodnění zřízení této organizace MUDr. Barták uvedl: *„Tato organizace by též vedla evidenci o počtu ošetřovatelek a mohla by tak i dohlédati na to, aby nikdy nenastala jejich nadvýroba."*

Dne 12. 10. 1945 žádá vrchní správce nemocnice o uveřejnění oznámení v listech Lidová demokracie, Právo lidu, Svobodné slovo a Rudé právo, že vyučování ve zdejší ošetřovatelské škole započne 18. 11. 1945. Školné činí 400 korun měsíčně a je v něm zahrnuto ubytování, stravování i vlastní školení. Nemajetné žačky mohou žádat o prominutí školného. Dne 7. 11. 1945 byla dána výzva do rozhlasu, že škola přijme ještě 10 uchazeček.

Žákyně do ošetřovatelské školy byly vybírány z řad absolventek bývalých měšťanek, musely být zdravé se stanovenou mírou a váhou, být ve věku 16 až 30 let, mravně bezúhonné a během studia bydlet v nemocnici (proto v budově školy byl i internát). Absolventky těchto škol měly nahradit řádové sestry.

V únoru 1946 bylo povoleno přijmout do nemocnice tzv. elévky za stravu a byt. Dívky, osvědčí-li se, mohou později nastoupit k řádnému studiu.

V internátu bylo ubytováno 57 žákyň, sestra představená Růžena Albrechtová, jedna hospodyně, jedna školní sestra, dvě služebné a topič – správce budovy.

Dne 4. 10. 1946 byly vydány stanovy školy. Dle §1 ošetřovatelská škola má ve smyslu nařízení Ministerstva vnitra ze dne 25. 6. 1914 číslo 139 říšského zákona za úkol poskytovat teoretické vzdělání i praktický výcvik v ošetřovatelské péči z povolání.

V listopadu 1946 nemocnice upozorňuje ZNV, že školu nemůže vydržovat nebo zálohovat, neboť sama zápasí s nedostatkem financí (od 24. 11. 1945 nemocnice dosud na provoz školy nic neobdržela).

V červnu 1947 nastoupilo do nemocnic 17 absolventek školy – diplomovaných ošetřovatelek. Školní rok 1947 – 1948 již otevřen nebyl, přestože měla škola vypracované a schválené rozpočty. (Ministerstvo školství a osvěty zřídilo 1. 9. 1946 Sociálně zdravotní školu se sídlem na Husově ulici č. 3 v Českých Budějovicích, kde byly otevřeny dvouleté i čtyřleté studijní obory. Tam mohly studovat i žákyně, které se původně chtěly přihlásit do ošetřovatelské školy.)

V prosinci 1947 nemocnice zadává zpracovat stavební dokumentaci nové budovy ošetřovatelské školy (rekonstrukce a nástavba stávající budovy). V objektu má být rovněž umístěna i „babická škola" (škola pro výcvik 20 porodních asistentek), která má být při nemocnici zřízena rozhodnutím ZNV. Nic z toho se neuskutečnilo.

K prosinci 1945 jsou v Československé republice pouze 3 ústavy zaměřené na onkologickou léčbu a péči (Nemocnice na Bulovce v Praze se 120 lůžky, Masarykova léčebna na Žlutém kopci v Brně s 200 lůžky a Nemocnice u Alžbětinek v Bratislavě se 100 lůžky). Ministerstvo zdravotnictví určilo, že další ústav bude zřízen v Českých Budějovicích. Okresní národní výbor proto nemocnici propůjčil severní část bývalého městského chudobince. (Vlastní stavební práce pro umístění nového oddělení byly započaty 9. 9. 1946.)

Od 1. 1. 1946 se provizorním primářem dětského oddělení stal MUDr. Ladislav Šabata (definitivně byl ustanoven od 1. 1. 1947). Tento lékař za války působil jako asistent I. dětské kliniky v Praze a déle než rok byl internován v koncentračním táboře. Pracoviště dětského oddělení bylo umístěno ve druhém patře bývalého sanatoria Jindřicha Říhy v ulici U tří lvů. Mělo 51 lůžek, o malé pacienty se původně staral jeden sekundář a také civilní ošetřovatelky, většinou nekvalifikované. Oddělení zajišťovalo rovněž péči o novorozence na porodnici. (Do areálu nemocnice se oddělení přestěhovalo až v roce 1951, a to do uvolněné budovy po infekčním oddělení.)

Dne 10. 1. 1946 žádá nemocnice Zemský národní výbor v Praze, zda by mohl doporučit dobrého laboranta pro rentgenové oddělení zdejší nemocnice. Podmínkou je obeznámení s obsluhou a řízením při diagnostice, snímkování a hluboké terapii. Zároveň vrchní správce vznáší dotaz, má-li na toto místo vypsat konkurz.

Týž den majitel domu Štefánikova ulice číslo 300 – Linecké předměstí (správce nemocnice) přihlásil na MNV – oddělení dávek 2 psy bíložemlové barvy jako psy hlídací. Byla tak splněna podmínka hlídání budov vzdálených přes 50 metrů od nejbližších obytných budov.

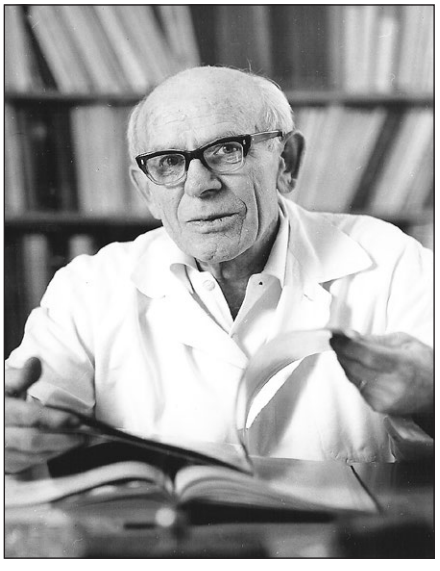

MUDr. Ladislav Šabata.

Dne 29. 1. 1946 schvaluje zdravotní komise ZNV v Praze zřídit primariát ortopedický. Stomatologický primariát má zatím vést ordinář.

Dne 13. února 1946 nemocnice oficiálně žádá Ústřední radu odborů – komisi pro zásobování pracujících o povolení zřízení táborové kuchyně pro přibližně 200 strávníků. Táborová kuchyně, která byla povolena na základě osvědčení číslo 5 119, začala fungovat od 1. 4. 1946.

Dne 25. 4. 1946 se v Jihočeské pravdě (strana 3) objevuje článek „Českobudějovická nemocnice v číslech". V něm se uvádí, že věcný náklad spojený s udržováním nemocnice činil za rok 1945 celkem 5 303 480 korun. Osobní náklad dosáhl částky 6 512 512 korun. Ošetřením prošlo 13 133 osob, zemřelo 851 pacientů, v porodnici se narodilo 1 179 dětí. Lůžkový fond nemocnice činil 1 048 lůžek, z toho 90 lůžek bylo dětských a 113 kojeneckých. V nemocnici pracovalo 11 primářů, 20 sekundářů, 20 ošetřovatelů, 41 řádových sester, 20 civilních sester a 105 pomocných sil.

Již v červnu 1946 se objevují mezi zaměstnanci stížnosti na stravu, jsou sepisovány petice na odhlášení se z táborové kuchyně, navrácení se ke stravování v kuchyni ústavní a nastolení tak stejných stravovacích přídělů pro všechny. V pátečním čísle Rudého práva, v příloze Český jih, je dne 7. 6. 1946 uveřejněn článek „Nedostatky českobudějovické nemocnice". Obsahově je zaměřen převážně na stravování v nemocnici. Autor článku píše: *„… a neméně závažnou věcí je stravování osazenstva nemocnice. Přestože při velkém stavu a při hospodářství nemocnice i s výhodami závodních kuchyní jsou ty nejlepší podmínky pro dobré vyvařování, je osazenstvo s činností hospodářské správy a řádových sester krajně nespokojeno. Je jistě paradoxem, že ve zdravotním ústavu onemocnělo několik zaměstnanců Tbc.… Výsledek byl ten, že se všem vařilo špatně. A nakonec se stalo, že v sobotu, když zasedli lékaři po práci za stůl, oběd nebyl vůbec a teď se stravují v restauraci. V době nedostatku lékařů, kdy musí všichni pracovati za stálého vypětí svých sil, je takové jednání vysoké byrokracie a správy nemocnice nehoráznou sabotáží, která ohrožuje veřejný zájem.…"* Dne 11. 6. reaguje na článek vrchní správce nemocnice: *„Jak z článku vidno, hrubým způsobem bylo psáno o správě ústavu, zvláště hospodářské správě. Poněvadž jsem vedoucím správním úředníkem a přednostou hospodářské správy, urážky v článku uvedené se mne rovněž týkají. Žádám proto, aby bylo dokumentárně zjištěno, v čem jsem byrokrat a příbuzný zavilých škůdců, který dovede trpělivě a zákeřně pracovat proti druhým, v čem brzdím práci a pokrok atd. Dále jak a v čem provádím sabotáž."* Dne 12. 6. 1946 Jihočeská pravda uveřejňuje na straně 2 článek „Stíny v českobudějovické nemocnici". Čtenáři si mohou přečíst stížnosti na dlouhou pracovní dobu lékařů, nedostávání přídavkového lístku pro pracující v noci a opět stížnosti na jídlo dodávané z kuchyně, která je vedena řádovými sestrami. V článku je mimo jiné uvedeno: *„Takže v nemocnici, kde se vyvařuje pro stovky pacientů, kde se odebírají rozsáhlé zvláštní příděly pro kuchyni, kde je vlastní rozsáhlý chov domácího zvířectva k nadlepšení zásobovacího hospodářství… se vyvinula situace tak, že tito (lékaři) byli nuceni stravovat se v blízkém hostinci."* Na oba dva články reaguje závodní rada nemocnice. Mluvčím lékařů MUDr. Adlerovi a MUDr. Vosejpkovi je sděleno, že příděly potravin jsou pro obě kuchyně stejné, neboť nelze v rámci táborové kuchyně podávat přilepšenou stravu na úkor druhých. Rada i správce dodávají, že lékaři měli dostatek mléka stále k dispozici, polévky, co každý snědl, čaj, černou kávu i pivo. Zároveň přiznávají, že mimo normální stravy mělo několik málo lékařů táborové kuchyně i „tu a tam" nějaký přídavek (moučník, salám), ale pouze když něco zbylo a nebylo možno to rozdělit více zaměstnancům.

Nemocnice přislíbila oddělit zásoby táborové kuchyně od kuchyně ústavní a vedoucí kuchařce (řádová ošetřovatelka S. M. Ulrika Ermisová, která má 40letou praxi) přidělit jednoho skladníka. Byl jmenován stravovací výbor, který bude dohlížet na kvalitu stravy (MUDr. František Adler, S. M. Leandrina, Barbora Nedorostová a Růžena Albrechtová).

Všechny problémy se však pravděpodobně nepodařilo vyřešit. Ke konci června 1946 nemocnice žádá ústřední radu odborů o zrušení táborové kuchyně číslo 5 119.

Od 15. 8. 1946 MUDr. Maxmilián Tomečka (lékař okresní národní pojišťovny a lékař se soukromou plicní praxí) na základě konkurzu vede nově vzniklé oddělení plicní, které je s kapacitou 34 lůžek umístěno ve druhém poschodí interního pavilonu. Na oddělení pracovali 2 lékaři a 4 řádové sestry. Pracovní náplní oddělení byla hospitalizace a léčba pacientů s otevřenou formou tuberkulózy. (V dubnu 1947 mělo oddělení 20 lůžek pro muže a 20 lůžek pro ženy.)

Ortopedický primariát zahájil svou činnost 1. 10. 1946 pod vedením MUDr. Jana Procházky (do té doby asistenta na Klinice pro ortopedickou a dětskou chirurgii KU Praha) jako oddělení pro ortopedickou a dětskou chirurgii. Bylo jedním z prvních takových oddělení v Československé republice. Oddělení bylo umístěno v přízemí chirurgického pavilonu; 57 lůžek, z toho 10 dětských, se nacházelo ve zcela přeplněných 4 velkých a 6 malých pokojích.

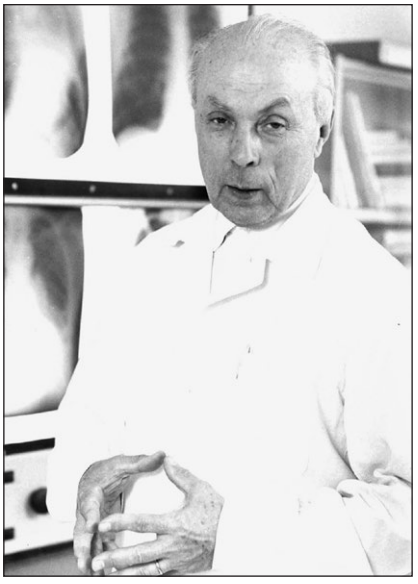

MUDr. Maxmilián Tomečka.

MUDr. Jan Procházka.

Vrchní správa nemocnice jednomyslně schválila návrh správního výboru ze dne 2. 12. 1946, kterým byla při zdejší nemocnici podle plánu MUDr. Bartáka zřízena centrální sanitní služba. Pracovní síly budou přibírány postupně.

Z konkurzu vzešel první primář oddělení pro léčbu zářením, jindy označovaného jako oddělení rentgen terapeutické (v současnosti onkologické oddělení) MUDr. František Vaďura. Primářem byl jmenován na schůzi správního výboru nemocnice 14. 1. 1947. Svého místa se ujal 16. 5. 1947 poté, co odešel z postu odborného lékaře

ve státním radioléčebném ústavu při městské nemocnici v Praze - Bulovka. V Českých Budějovicích začal připravovat zatím neexistující oddělení podle svých představ, a to v prostorách bývalého chudobince, kde již probíhaly základní stavební úpravy.

Dne 17. 3. 1947 zdravotní komise ZNV odmítá v prostorách starého infekčního pavilonu umístit Výzkumný ústav pro zkoušení potravin.

Opis.

93/M-47. 10. dubna 7.

Titl.

Zemský národní výbor,

P R A H A - Smíchov.

vybudování ústavu pro léčení chorob stáří

Ø

Ø

Správní výbor v. v. o. nemocnice v Č. Budějovicích /rada ONV/ uvažoval ve schůzi ze dne 25.III.1947 o současném stavu sociálního a zdravotního zaopatření starých nemocných občanů v jihočeské oblasti a rozhodl se požádati ZNV v Praze o schválení vybudovati ústav pro léčení chorob stáří při v. v. o. nemocnici v Českých Budějovicích.

Důvody :

1. Sebelepší sociální zajištění, jakékoliv materiální zaopatření neuchrání nikoho před nemocemi, zvláště před chorobami stáří, pro které nemáme zvlástních nemocnic. A nemocnice dosavadního rázu nemohou nemocné chorobami stáří úspěšně hospitalisovat. Děje-li se to z prostých lidských důvodů, je to nezdárné, protože nemocnice nejsou pro tento druh chorob zařízeny ani věcně, ani personálně a nemohou v nynější své formě poskytnout takovým nemocným péči, které by tito staří lidé potřebovali a zasluhovali.

2. Nemocní chorobami stáří, ať v jakýchkoliv sociálních poměrech, jsou pramenem těžkých strázní pro rodiny i celé své okolí. Způsobují mnohdy i rozvrat v rodinách. Nevrátí-li vhodný ústav zdraví těmto starým nemocným, uchrání alespoň rodinu před nejtěžšími útrapami.

3. V dřívějších dobách nalézali nezajištění staří lidé útulek v chudobincích a chorobincích. Střídy, pastoušky a chudobince zmizely, chorobince pak zastaraly, je jich málo a jsou vesměs neúplné, zvláště ve smyslu řádné lékařské péče i výzkumu chorob stáří.

4. V nemocnici v Č. Budějovicích leží stále asi 30 nemocných chorobami stáří, které nebylo možno odmítnout, a kteří značně ztěžují provoz nemocnice. Z četných žádostí příbuzných o přijetí starých nemocných je patrno, že mnoho jich je i venku, kde jsou nezměrnou svízelí pro život rodiny, obcí i okolí.

Žádáme, aby ZNV nás podpořil v úsilí vybudovat ústav pro choroby stáří při v. v. o. nemocnici v Č. Budějovicích alespoň pro 100 lůžek. Přesný počet lůžek by byl zjištěn po zásadním souhlasu a případném vymezení oblasti, které by měl sloužit.

Referent správního výboru: V z. Huňatý v.r.

Předseda: správního výboru: J.Greiner v.r.

Žádost z 10. 4. 1947 o povolení vybudovat Ústav pro léčení chorob stáří.

Dne 20. 3. 1947 ZNV (referent dr. Kosina) vrací náčrty nového infekčního pavilonu k doplnění statistiky obložnosti lůžek a upřesnění nové kapacity lůžek. Nemocnice však 28. 4. 1947 odpověděla, že ke stavbě pavilonu přesto došlo, protože starý pavilon s 90 lůžky již nestačí a dřevěné „baráky" jsou „na spadnutí". (Oddělení se do nových prostor stěhuje roku 1950. Jedná se o budovu, kde je i v současnosti umístěno infekční oddělení Nemocnice České Budějovice, a.s.)

Vrchní správa nemocnice se na své schůzi dne 15. 5. 1947 usnesla zřídit při nemocnici samostatné oddělení pro nemoci stářím a systemizovat místo primáře. Vrchní správa také požádala MNV v Českých Budějovicích o uvolnění druhé části městského chudobince. O podporu byl předem požádán JUDr. Jan Bartuška, poslanec ústavodárného NS, který ji přislíbil svým dopisem a pozdravem „dvouletce zdar" dne 29. 4. 1947. Na základě přípisu ZNV ze dne 4. 7. 1947, kde bylo sděleno, že takové oddělení se dosud nevyskytuje v žádných nemocnicích a nebylo dosud pojato do plánované výstavby nemocniční sítě, správní výbor nemocnice dne 5. 11. 1947 navrhl se zřízením oddělení posečkat.

Dne 8. 7. 1947 odpovídá zemský národní výbor svým dopisem číslo XVI–1–2545/5–1947 správnímu výboru všeobecné veřejné okresní nemocnice na jeho žádost o povolení zřízení „roentgenologicko-diagnostického oddělení", že: „*Podle návrhu na plán výstavby nemocniční sítě a nemocničních oddělení ve v. v. nemocnicích v zemi České, schváleno usnesením zemského národního výboru v Praze dne 13. září 1946 č. I–7–4267–1946, to je ve všech nemocnicích I. typu (oblastních) plánováno a také přizváno jen jedno oddělení centrálního rentgenu. Zřízení ještě zvláštního samostatného oddělení roentgenologicko - diagnostického není pojato do tohoto celkového plánu a není proto také v jiných oblastních nemocnicích takové oddělení dosud zřízeno. Žádáme proto, aby s přihlédnutím k této skutečnosti byla ZNV v Praze ještě zaslána podrobně odůvodněná zpráva o zvláštní nutné potřebě takového oddělení ve v. v. nemocnici v Čes. Budějovicích. … V této zprávě bylo by také uvésti, která oddělení v. v. nemocnice v Čes. Budějovicích jsou už vybavena vlastními roentgenovými diagnostickými přístroji.*" Tento dopis byl podepsán referentem doc. dr. Matouškem. (Později, kolem roku 1948 je zřízení oddělení povoleno, dochází však k problémům s obsazením primariátu. Zpočátku do nemocnice dojíždí na část úvazku MUDr. Jan Boreš z táborské nemocnice, Rtg. vyšetření zajišťují nadále převážně českobudějovičtí lékaři s interní praxí.)

Na základě konkurzu, kterého se zúčastnil i MUDr. V. Voženílek a MUDr. V. Rotrekl, byl dne 1. 10. 1947 jmenován primářem nově otevřeného zubního (stomatologického) oddělení MUDr. Josef Švejda, který již od roku 1932 vykonával v Českých Budějovicích soukromou praxi, spojenou od roku 1936 s konziliem v nemocnici. Oddělení disponující pouze ordinační místností bylo umístěno v suterénu gynekologického pavilonu a až roku 1949 mu byla vyčleněna 2 lůžka.

Na schůzi správního výboru 5. 11. 1947 byl schválen návrh na adaptaci dvou místností v suterénu infekčního pavilonu jako nejvhodnějšího prostoru pro Ústřednu dárců krve. (Samostatné transfúzní oddělení v čele se sekundární lékařkou MUDr. Zdeňkou Paloušovou zahájilo činnost ke dni 1. 2. 1949. MUDr. Paloušová byla do funkce zastupující primář jmenována až 1. 4. 1950.)

Dne 19. 11. 1947 nemocnice získala z dodávek UNRRA 400 mg radia. Přebírá ho MUDr. Vaďura pro potřeby svého oddělení.

Ke konci roku 1947 byl nemocnicí vypsán konkurz na uvolněné místo po zemřelém primáři kožního oddělení (zemřel v říjnu 1947). Vedením primariátu byl do konce roku 1947 dočasně pověřen MUDr. Jan Materna, lékař z českobudějovické Vojenské nemocnice. Konkurzní lhůta musela být pro nedostatek uchazečů prodloužena. Dne 2. 1. 1948 nakonec jmenoval správní výbor nemocnice konsiliární lékařku MUDr. Ptáčkovou-Nečáskovou primárním lékařem kožního oddělení do doby, než bude primariát definitivně obsazen.

Švýcarský dar

Koncem roku 1947 byla aktivována spolupráce s humanitární organizací švýcarského státu „Švýcarský dar". Ministerstvo zdravotnictví požádalo tuto organizaci o umožnění studijního pobytu ve Švýcarsku těm, kteří budou zainteresováni v oboru léčebné a preventivní péče o dítě. Studijní pobyt se rovněž týkal administrativních pracovníků dětských léčebných ústavů. Podmínkou účasti bylo dobře ovládat německý nebo francouzský jazyk. Znalosti budou přezkoušeny. Žádosti bylo vyhověno a první skupina zdravotnických pracovníků odjela na čtyřtýdenní pobyt v únoru, druhá (poslední) v březnu 1948. Zda této možnosti využila také českobudějovická nemocnice, která rovněž obdržela přihlašovací dotazník, se nepodařilo zjistit.

Očkování

Za vydatného přispění dánského Červeného kříže byl zaveden řád do očkování proti neštovicím, od roku 1948 se očkovalo proti tuberkulóze.

Státní převrat 1948

Rok 1948 znamenal velké změny pro celý národ. Jednalo se o změny politické, hospodářské, sociální a s nimi související změny v dalším vývoji zdravotnictví.

Zásadní změny v řízení a organizaci zdravotnictví a zdravotních zařízení byly realizovány po státním převratu v únoru 1948. V prvé řadě to bylo zestátnění.

Soukromé praxe byly zrušeny a většina lékařů byla zaměstnána v OÚNZ (Okresní ústav národního zdraví) nebo KÚNZ (Krajský ústav národního zdraví). Někteří lékaři našli uplatnění ve vojenské nemocnici, která sloužila výhradně potřebám armády pod názvem 4. Okruhová vojenská nemocnice (od roku 1960 pod názvem Posádková nemocnice).

Po válce bylo přistoupeno ke sloučení zdravotních pojišťoven a sjednocování zdravotnického systému. Po únoru 1948 byla zdravotní pojišťovna zrušena a zdravotnictví financováno ze státního rozpočtu.

V lednu 1948 nemocnice plánuje oplotit pozemek číslo 119/4 (přidělený místní rolnickou komisí) a pozemek číslo 134 pana Krejsy směrem k papírně drátěným plotem (lokalita Krumlovského předměstí). Protože se jednalo o tzv. zakázané pásmo vlečky Jihočeských papíren, musela nemocnice 13. 3. 1948 podepsat revers traťové stavební správy

ČSD České Budějovice, ve kterém se zavazuje, že na nově ohraničeném pozemku vlečky se nebudou ukládat žádné výbušné a snadno zápalné látky, že se nemocnice vzdává případného nároku na úhrady škody na plotu a naopak se zavazuje uhradit železniční správě veškeré škody vzniklé trváním nebo udržováním tohoto plotu.

V únoru 1948 MUDr. Barták sděluje ZNV v Praze své připomínky ve věci předběžného stavebního programu oblastních nemocnic (přípis ZNV číslo XVI–1–211–1948 ze dne 23. 1. 1948). Připomíná, že při plánování ústředního laboratorního oddělení by jeho součástí měla být i ústředna dárců krve s krevní bankou. Za zvážení stojí začlenit do budovy i výzkumné laboratoře pro pracovní lékařství; v případě biochemie by mělo být k dispozici i několik lůžek pro některá speciální vyšetření.

V květnu 1948 správa nemocnice na výzvu Ministerstva zdravotnictví oznamuje, že u První československé pojišťovny pojistila pro případ požáru, krádeže a všech v úvahu přicházejících ztrát, které by se mohly vyskytnout, 400 mg prvku rádia v hodnotě 2 milionů korun. V případě dodání dalších radioforů dojde neprodleně k dalšímu připojištění.

V červnu 1948 byl pro potřeby nemocnice zakoupen druhý sanitní vůz ŠKODA 1101.

Od 1. 8. 1948 je konkurzem jmenován nový primář kožního oddělení – MUDr. Josef (Feldmann) Vrbovský. Do Českých Budějovic přešel ze svého předchozího působení v pražské nemocnici.

Vladimír Remek

V širším kontextu je možno považovat za významné datum 26. 9. 1948. Je to datum narození prvního československého kosmonauta Vladimíra Remka v českobudějovické nemocnici.

Soupis budov nemocnice

KNV (Krajský národní výbor) – odbor zdravotnictví zjišťuje ke dni 31. 1. 1950 stav nemovitostí nemocnice. Podle vypracované zprávy můžeme zrekapitulovat veškerou výstavbu nemocnice po roce 1913 až do přelomu padesátých let.

Dle výpisu z pozemkových knih obce České Budějovice vlastní okres České Budějovice ½ a obec České Budějovice také ½ těchto nemovitostí: dům č. p. 300 na Lineckém předměstí, infekční pavilon, dezinfekční pavilon, umrlčí komoru, stavební parcelu číslo katastru 111/2, cestu č. k. 111/1 a zahrady č. k. 111/3; 111/4; 112/1 a 112/7 o celkové výměře téměř 9 ha 34 arů. Veškeré uvedené nemovitosti nejsou zatíženy žádnými knihovními dluhy. Dále dekretem místní rolnické komise v Českých Budějovicích ze dne 21. 3. 1947 využívá nemocnice louky č. k. 108/1; 108/58; 119/4 a 120 o celkové výměře téměř 3 ha 61 arů. Na základě pachtovní smlouvy ze dne 31. 7. 1947 využívá nemocnice louky paní Marty Skerlové č. k. 134/1 a 134/2 o výměře téměř 5 ha 98 arů.

Dle šetření KNV využívá nemocnice tyto budovy:

Hlavní budova: postavena na č. k. 2469, do provozu uvedena 5. 3. 1914. Dvoupatrová cihlová budova se suterénem a sedlovou střechou; v suterénu ubikace pomocnic, šatny pro úschovu oděvů pacientů, dále lůžkové oddělení. V přízemí interna pro muže a plicní oddělení. V 1. poschodí oddělení oční a interna pro ženy i muže. Ve 2. poschodí krční a opět interna. Uprostřed proti hlavnímu schodišti je umístěno zubní oddělení (lůžka jsou uvolněna na jiných odděleních). Budova je spojena chodbou se sousední jednopatrovou budovou nervového oddělení, která byla postavena současně s hlavní budovou jako původně hospodářská budova; v jejím přízemí je vodoléčba, v 1. patře elektroléčba.

Hlavní budova nemocnice.

Původní infekční pavilon: jednopatrová budova, podsklepená, postavená roku 1914 na parcele č. k. 2470. V době šetření je využita pro pacienty kožní a venerické.

Infekční, později kožní pavilon. V současnosti po stavebních úpravách budova ředitelství nemocnice.

Infekční pavilon: jednopatrová budova na parcele č. k. 111/2, postavena roku 1935. V suterénu umístěna transfúzní stanice.

Dezinfekční pavilon: přízemní budova z roku 1914 na parcele č. k. 2471, nyní zchátralá, využívaná pro kantýnu závodní rady a truhlářskou dílnu.

Prosektura: vybudovaná roku 1935 na parcele č. k. 111/2 a 111/7, jednopatrová budova se suterénem. Později byla prosektura napojena na chlorovací stanici, přízemní stavbu se špatným strojním zařízením, postavenou právě za budovou prosektury.

Hospodářská a administrativní budova: podsklepená jednopatrová budova, dostavěná roku 1937 na parcele č. k. 111/4 a 112/7. Sklepení je využíváno jako skladiště a pomocné místnosti. Vysunuté trakty pro kotelnu, prádelnu a kuchyň jsou přízemní. Střední trakt je dvoupatrový a slouží pro ubytování zaměstnanců. (Původní jednopatrový trakt s vrátnicí a správní kanceláří byl roku 1949 navýšen o druhé patro pro hospodářskou správu a administrativu.) Komín kotelny je vysoký 45 metrů.

Chirurgický pavilon: třípatrová stavba se suterénem, dostavěna roku 1938 na pozemku č. k. 111/4, krytá rovnou střechou, na níž jsou zřízeny lehárny. V suterénu je přednáškový sál, skladiště, ubytovna pomocnic a rovněž zbývající část lůžek chirurgického oddělení. V přízemí se nachází ortopedie.

Gynekologicko-porodnický pavilon: postaven roku 1938 na pozemku č. k. 111/4, třípatrová budova se suterénem a lehárnami na rovné střeše. V suterénu je ubytování pomocnic, porodních asistentek a také zbývající část lůžek ženského oddělení.

Budova pro ústavní hospodářství: postavena roku 1938 na parcele č. k. 112/1. Skládá se ze dvou souběžných budov, mezi nimi je dvůr. V jedné z budov jsou kotce pro chov pokusných zvířat (morčata, králíci, berani a myši), stáj pro ústavního koně a skleník. V druhé budově je vepřinec, byt zahradníka a zahradních pomocnic.

Nemocnice má pronajaté budovy, které využívá pro:

Ústav pro léčení zářením: severní polovina budovy č. p. 198/IV – Štefánikova ulice (bývalý chudobinec) je pronajata od 1. 10. 1946 na 10 let s ročním nájemným téměř 30 000 korun bez nákladů na provoz. Adaptace prostor byly dokončeny k 26. 3. 1948 s počtem 50 lůžek (roku 1949 navýšení na 60 lůžek).

Dětské oddělení: umístěno v části konfiskované budovy bývalého Říhova sanatoria. Nájemné bylo dne 28. 1. 1946 stanoveno na 21 320 korun ročně bez nákladů na provoz. Doba využívání není vymezena.

Nemocnice má rozestavěny tyto budovy:

Nový infekční pavilon: stavba zahájena roku 1948 na parcele č. k. 111/2. Jednopatrová budova se suterénem. Počítá se s 80 lůžky.

Plicní pavilon: v roce 1948 na parcele č. k. 112/1 započata stavba ošetřovatelské školy. V prosinci 1948 výstavba přerušena. V roce 1949 zahájeno jednání o změnu stavby na plicní léčebnu. Zatím nerozhodnuto.

Dne 22. 10. 1948 nemocnice požádala MNV v Českých Budějovicích o věnování parcely č. k. 111/6 (Jeseniova ulice), která byla správě nemocnice přislíbena po provedení nového regulačního plánu. Tím by byl nemocniční areál úplně uzavřen.

Největší a rozhodující změny v řízení českobudějovické nemocnice a zajišťování zdravotní péče čekají nemocnici ve smyslu pozdějšího vládního usnesení číslo 560/58 za 10 let. Ale to už je jiná historie.

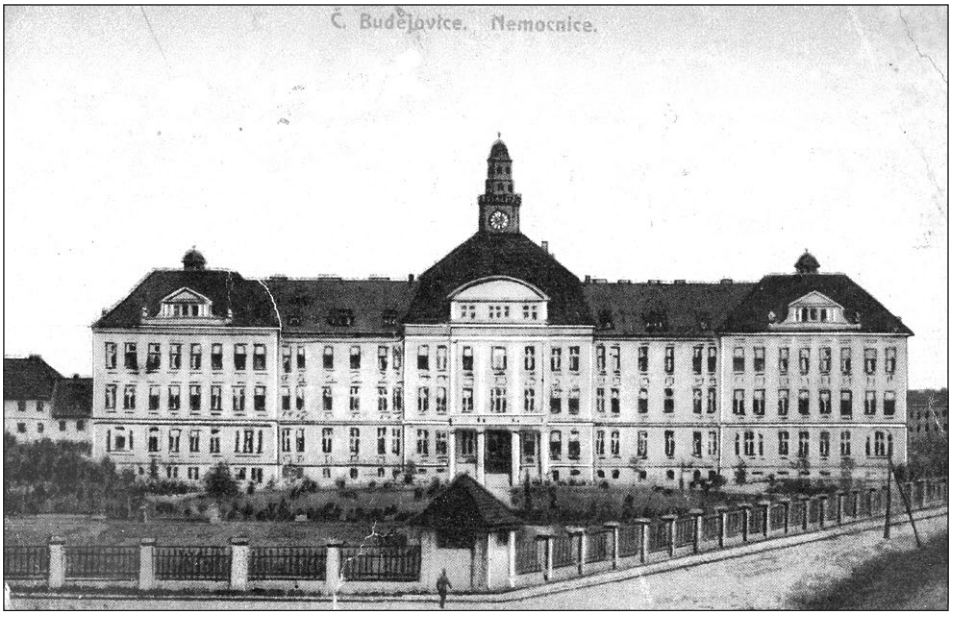

Hlavní budova nemocnice.

Nyní se ještě začtěme do následujících posledních řádků. Byly sestaveny jako poděkování těm, bez jejichž lásky k jejich zaměstnání, soucitu k pacientům a odhodlání kdykoli jim pomoci by současná Nemocnice České Budějovice, a.s. možná nebyla tím, čím dnes je. Nemocnicí s bohatou historií pracující na velké profesionální úrovni s nejmodernějším technickým zázemím.

Vedení nemocnice (vedoucí lékaři – ředitelé) v období do roku 1948

1874–1901	ŽELÍSKO Jan
1901–12/1922	MAUTNER Wilhelm
12/1922– 8/1939	MICHL Jan
9/1939–5/1945	NEUMANN Walter
5/1945–3/1951	BARTÁK František

Správci a vedoucí správní úředníci (administrativní ředitelé) nemocnice v období do roku 1948

1889 – 1904	HAAS Jans
1911	BAYER Johann
1914 – 1919	HEIN Julius
1919 – 1935	KAISER Jakub
1935 – 1943	HOFFNER Josef
1943	SCHEICHER Anton
1943 – 1944	JUST Franz
1944	KADLEC Wenzel
1945 – 1948	HOFFNER Josef
1946 – 1948	HRKAL Jaroslav

V roce 1919 městský vrchní správce Johann NEUBAUER vedl nemocniční pokladnu.

Primariáty a jejich primáři ustanoveni v období do roku 1948

• DĚTSKÉ ODDĚLENÍ:

Vedení primariátu: **1/1946 – 4/1977**
ŠABATA Ladislav (*19. 7. 1910 – † 17. 12. 2000)
Promoce: 28. 6. 1935
Působení v nemocnici: od 18. 12. 1945 do 31. 12. 1982

• CHIRURGIE:

Vedení primariátu: **1/1915 – 11/1938**
HAIM Emil (*1875 – † USA 29. 1. 1949)
Promoce: nezjištěno
Působení v nemocnici: od května 1905 do 30. 11. 1938

Vedení primariátu: **11/1938 – 12/1955**
DOMANSKÝ Karel (*14. 10. 1906 – † nezjištěno)
Promoce: 24. 1. 1930
Působení v nemocnici: od 17. 11. 1938 do 1. 1. 1956, poté odchod na Děkanství fakulty všeobecného lékařství KU Praha – pobočka Plzeň.

• INFEKCE:

Vedení primariátu: **2/1936 – 5/1951**
BARTÁK František (*5. 1. 1902 – † nezjištěno)
Promoce: 19. 3. 1927
Působení v nemocnici: od 1. 2. 1936 do 15. 1. 1952, poté z nemocnice propuštěn.

• INTERNA:

Vedení primariátu: **1/1915 – 12/1922**
MAUTNER Vilém (* asi 1850 – † 13. 3. 1925)
Promoce: nezjištěno
Působení v nemocnici: od 1. 11. 1886 do 11. 12. 1922

Vedení primariátu: **12/1922 – 8/1939**
MICHL Jan (* 1886 – † leden 1947)
Promoce: 1911
Působení v nemocnici: od 11. 12. 1922 do ledna 1940, poté nucená zdravotní dovolená a odchod do penze.

Vedení primariátu: **9/1939 – 5/1945**
NEUMANN Walter (* 22. 9. 1907 – † nezjištěno)
Promoce: 29. 1. 1932
Působení v nemocnici: od 1. 9. 1939 do 5. 5. 1945, poté působil jako lékař na Železniční poliklinice České Budějovice.

Vedení primariátu: **5/1945 – 9/1945**
BUREŠ Karel (* 26. 10. 1910 – † nezjištěno)
Promoce: 18. 5. 1934
Působení v nemocnici: od 15. 10. 1934 do 31. 7. 1939 jako sekundární lékař. V době od 8. 5. 1945 do 30. 9. 1945 byl pověřen okresním hejtmanem řízením vnitřního oddělení jako zatímní primář.

Vedení primariátu: **10/1945 – 1/1965**
BÄUMELT Bohuslav (* 7. 8. 1909 – † 23. 5. 1993)
Promoce: 2. 7. 1934
Působení v nemocnici: od 1. 10. 1945 do 31. 3. 1976

• KOŽNÍ:

Vedení primariátu: **8/1945 – 10/1947**
FRENZL František (* 21. 12. 1905 – † 11. 10. 1947)
Promoce: 24. 1. 1931
Působení v nemocnici: od 1. 8. 1945 do 11. 10. 1947

Vedení primariátu: **10/1947 – 12/1947**
MATERNA Jan (zástup z Vojenské nemocnice)
Žádné jiné údaje nebyly zjištěny.

Vedení primariátu: **1/1948 – 7/1948**
PTÁČKOVÁ-NEČÁSKOVÁ (konsiliární lékař, pověřena vedením)
Žádné jiné údaje nebyly zjištěny.

Vedení primariátu: **8/1948 – 6/1950**
VRBOVSKÝ Josef (* 1. 10. 1908 – † 6. 8. 1950)
Promoce: 13. 4. 1934
Působení v nemocnici: od 1. 8. 1948 do 6. 8. 1950

• KRČNÍ (ORL):

Vedení primariátu: **7/1939 – 8/1939**
VENCLÍK Hynek (* 17. 3. 1906 – † 26. 6. 1984)
Promoce: 31. 3. 1933
Působení v nemocnici: od 15. 7. 1939 do 30. 6. 1983

Vedení primariátu: **9/1939 – 5/1945**
LUDWIG Gustav (* 21. 1. 1892 – † 5. 5. 1945)
Promoce: 23. 6. 1917
Působení v nemocnici: od 1. 9. 1939 do 5. 5. 1945, sebevražda.

Vedení primariátu: **5/1945 – 2/1977**
VENCLÍK Hynek (* 17. 3. 1906 – † 26. 6. 1984)
Promoce: 31. 3. 1933
Působení v nemocnici: od 15. 7. 1939 do 30. 6. 1983

• LABORATOŘE:

– původně součástí prosektury, později vedeno jako Centrální laboratoře

Vedení primariátu: **2/1936 – 12/1951**
BARTÁK František (* 5. 1. 1902 – † nezjištěno)
Promoce: 19. 3. 1927
Působení v nemocnici: od 1. 2. 1936 do 15. 1. 1952

• NERVOVÉ:

Vedení primariátu: **12/1945 – 6/1975**
LOUČKA Vladimír (* 7. 7. 1910 – † 26. 12. 1992)
Promoce: 1936
Působení v nemocnici: od 15. 12. 1945 do 31. 12. 1988

• OČNÍ:

Vedení primariátu: **5/1945 – 1/1980**
PITTER Jaroslav (* 1. 12. 1912 – † 24. 3. 1995)
Promoce: 30. 6. 1937
Působení v nemocnici: od 5. 5. 1945 do 31. 7. 1983

• ONKOLOGIE:

– původně „Oddělení pro léčení zářením“

Vedení primariátu: **5/1947 – 4/1951**
VAĎURA František (* 20. 4. 1910 – † nezjištěno)
Promoce: 19. 6. 1937
Působení v nemocnici: od 16. 5. 1947 do 31. 10. 1950, poté přeložen do Státního radioléčebného ústavu v Praze. Od listopadu 1950 do dubna 1951 dojíždí z nového působiště do Českých Budějovic nepravidelně, na konzilia a v případě nutnosti.

• ORTOPEDIE:
Vedení primariátu: **10/1946 – 2/1975**
PROCHÁZKA Jan (* 17. 6. 1908 – † 1998)
Promoce: 26. 10. 1934
Působení v nemocnici: od 1. 10. 1946 do 31. 3. 1991

• PATOLOGIE:

Vedení primariátu: **2/1936 – 1/1952**
BARTÁK František (* 5. 1. 1902 – † nezjištěno)
Promoce: 19. 3. 1927
Působení v nemocnici: od 1. 2. 1936 do 15. 1. 1952

• STOMATOCHIRURGIE:

Vedení primariátu: **10/1947 – 10/1952**
ŠVEJDA Josef (* 12. 9. 1905 – † nezjištěno)
Promoce: 1930
Působení v nemocnici: od 1. 10. 1947 do 6. 12. 1952, poté působil jako profesor Palackého univerzity v Olomouci.

• TRN – PLICNÍ:

Vedení primariátu: **8/1946 – 3/1972**
TOMEČKA Maxmilián (* 13. 9. 1903 – † 18. 6. 1978)
Promoce: 11. 12. 1931
Působení v nemocnici: od 15. 8. 1946 do 30. 4. 1972

• ŽENSKÉ:

Vedení primariátu: **10/1934 – 7/1960**
PŘÍBRSKÝ Jan (* 24. 5. 1902 – † 13. 5. 1972)
Promoce: 19. 12. 1927
Působení v nemocnici: od 1. 10. 1934 do 5. 9. 1960, kdy byl rozvázán pracovní poměr v souvislosti se soudním řízením. Roku 1992 byl Krajským soudem v Českých Budějovicích plně rehabilitován.

Použité archivní prameny

Archiv (centrální spisovna) Nemocnice České Budějovice, a.s. :
výběr nejdůležitějších písemností

Adaptace infekčního pavilonu z 5. 11. 1947; č. j. 100/47
Evidenční kartotéka řádových sester zaměstnaných ve Všeobecné veřejné nemocnici České Budějovice
Jmenné seznamy zaměstnanců 1942–1946
Ministerstvo zdravotnictví – Švýcarský dar, studijní pobyt z 8. 1. 1948; č. j. IIa/1–17989/47
Nemocniční zpravodaj, 1991 – 2006
Oběžník Českomoravského svazu dárců krve z 27. 5. 1942
Operační a ambulantní knihy a jiné lékařské záznamy, časové období 1874 – 1948
Osobní dotazník, životopis JUDr. Gabriely Lobkowiczové
Osobní spisy ředitelů, primářů a významných lékařů
Oznámení o ústředně dárců krve z 6. 8. 1945
Pokyny pro zřízení správy dárcovství krve z 8. 4. 1943; č. j. 2816/35
Soupis spolků, ústavů a zařízení v resortu Ministerstva sociální a zdravotní správy, datace ze dne 14. 6. 1939
Spisová agenda s konventem Řádu sv. Karla Boromejského v Praze
Stanovy a statuty Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice, korespondence z let 1903 až 1935
Technická dokumentace a přiložená korespondence stavebního oddělení nemocnice z let 1910 – 1950
Účetní knihy nemocnice, časové období 1930 – 1942
Vojenská cvičení v nemocnici – stížnost z 25. 10. 1945 zaslaná Okresnímu národnímu výboru v Českých Budějovicích
Vznik a vývoj Všeobecné veřejné okresní nemocnice v Českých Budějovicích (referát správce Josefa Hoffnera, 1937)
Zápisy Správního výboru nemocnice, 1945 – 1948

Státní okresní archiv (SOkA) České Budějovice:
archivní fondy

1. Archiv města České Budějovice (1868 – 1928)
2. Archiv města České Budějovice (1928 – 1941)
3. Okresní úřad České Budějovice
4. Sbírka map a plánů

Státní okresní archiv (SOkA) České Budějovice:

výběr nejdůležitějších písemností

Ambulantní léčení nemajetných pohlavně chorých na státní útraty z 26. 10. 1936; č. j. 53 715/san
Jmenný seznam zaměstnanců nemocnice k 1. 5. 1945
Mimořádná válečná výpomoc, přípis Zemské správní komise Království českého ze 7. 1. 1916
Návrh obecní odměny lékařům za prohlídku prostitutek z 26. 5. 1931; č. j. 5500/31
Návrh na rozšíření Všeobecné veřejné nemocnice, zápis ze zasedání městské rady ze dne 8. 6. 1932
Návrh stavební komise Městského úřadu České Budějovice pro okresní úřad – stavba plotu z 28. 5. 1930; č. j. 4400/30
Oběžník Zemského národního výboru v Praze: zajištění nerušeného chodu zdravotnictví, číslo 1–7–377–1945 z 19. 5. 1945
Oběžník Zemského národního výboru v Praze: seznam všech léčebných a ošetřovatelských ústavů, číslo 1–7–245/1–1945 z 6. 9. 1945
Odprodej dílu pozemkové parcely č. kat. 112/1 z 15. 4. 1940; č. j. 5750/40
Opatření při záboru a přidělování pozemků a objektů Němců, Maďarů pro rozšíření nemocnice (přípis Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice z 18. 10. 1945 pro Národní správu německého majetku při Místním národním výboru v Českých Budějovicích)
Petice občanů Pražského předměstí proti infekční nemocnici z 19. 10. 1896
Protokol o převzetí sanitního automobilu z 16. 9. 1931
Rozdělení města České Budějovice na pět zdravotních okrsků, přípis Okresního úřadu v Českých Budějovicích z 5. 7. 1940; č. j. 19.656/40
Statistika léčebných ústavů, přípis Ústředního statistického úřadu v Praze ze 17. 6. 1942
Tabulkový výměr č. j. 278/44, MUDr. Karel Domanský
Tabulkový výměr č. j. 279/44, MUDr. Jan Příbrský
Úřední list pro politický okres Č. B. z 11. 6. 1940
Základní podmínky pro převzetí Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice českobudějovickým okresem
Zápis o schůzi Okresního výboru v Českých Budějovicích ze 7. 4. 1940
Zavedení říšsko-německých opiových zákonů na území protektorátu – Zemský úřad Praha z 5. 11. 1940
Změna názvu nemocnice, přípis Správní komise obecní v Českých Budějovicích z 30. 12. 1918
Zpráva policejního ředitelství z 18. 7. 1940 o MUDr. K. Fleischmannovi
Žádost ze 6. 6. 1940 za připuštění k výkonu lékařské praxe židovského lékaře MUDr. K. Fleischmanna

Státní oblastní archiv (SOA) Třeboň:

archivní fondy

1. KNV České Budějovice – odbor zdravotnictví, složka Státní oblastní nemocnice
2. Správní výbor nemocnice, časové období 1921 – 1937
3. Spolek lékařů českobudějovické župy, 1949

Státní oblastní archiv (SOA) Třeboň:

výběr nejdůležitějších písemností

Memorandum primárních lékařů nemocnice 22. 12. 1930; č. j. 15.259/30, adresované vrchní správě všeobecné veřejné nemocnice
Memorandum správního výboru nemocnice z 14. 2. 1928
Podpora poslanců Národního shromáždění memorandu primářů z 10. 3. 1932
Protokoly a zápisy ze schůzí správního výboru nemocnice České Budějovice z let 1921 – 1937
Smuteční parte k úmrtí MUDr. Karla Schneidera z 1. 7. 1930
Stavební úpravy infekčního pavilonu a hlavní budovy, přípis z 13. 3. 1923; č. j. 57/1923
Stavba tuberkulózního pavilonu a rozšíření nemocnice, přípis z 12. 10. 1923
Vznik a vývoj českobudějovické nemocnice, referát, 1953
Zápis 1. ustavující schůze nové vrchní správy Všeobecné veřejné nemocnice České Budějovice z 15. 12. 1921
Zápisy spolku lékařů Jihočeské župy lékařské, časové období 1932 – 1940
Zásobování nemocnice léky, přípis z 23. 10. 1936

Státní ústřední archiv (SÚA) v Praze:

archivní fondy

1. Ministerstvo sociální a zdravotní správy (1938 – 1945)
2. Německá zdravotní komora (1939 – 1945)
3. Pracovní společenství léčebných povolání (1938 – 1945)
4. Úřad říšského protektora (1939 – 1945)
5. Úřad říšského protektora, dodatky I. (1939 – 1945)

6. Zemský úřad Praha – Sociální, zdravotní a veterinární záležitosti, kniha inv. č. 3088 (Ukazatel nemocnice 1938 – 1940), kniha inv. č. 3144 (rejstříky 1941 – 1943), kniha inv. č. 3160 (rejstříky 1947 – 1949)
7. Zemský úřad Praha – Sociální, zdravotní a veterinární záležitosti, manipulační období 1931 – 1940 a 1941 – 1945

Státní ústřední archiv (SÚA) v Praze:

výběr nejdůležitějších písemností

Posudek na MUDr. Neumanna z 5. 2. 1940
Přípis Ministerstva sociální a zdravotní správy ze dne 5. 9. 1939; č. j. 3531
Žádost židovských lékařů o povolení praxe, 1940
Žádosti o vynětí z dosahu vládního nařízení č. 136/1940
Židovská otázka, nemocnice, 1939

Socha Venuše byla umístěna do zahrady před hlavní budovu nemocnice pravděpodobně kolem roku 1936. Nyní tvoří dominantu vstupního terminálu Nemocnice České Budějovice, a.s. (foto z roku 2000).

Ostatní prameny

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích: oddělení periodik, dobové i současné novinové zprávy o nemocnici
Jihočeské muzeum, České Budějovice: sbírky dobových pohlednic a fotografií
Muzeum Jindřichohradecka: fotografie Emy Destinnové
Soukromá sbírka dobových pohlednic archiváře Daniela Kováře
Soukromá sbírka fotografií MUDr. Lubomíra Mračka

Použitá literatura

Braniš, T.: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu českobudějovickém. 1900.
Černý, J.: Budějcká Thálie. České Budějovice,1998.
Doležalová, V., MUDr.: Ema Destinnová z pohledu oftalmologa. Článek, časopis Čs. oftalmolog číslo 4/2000.
Encyklopedie Českých Budějovic. České Budějovice, 1998.
Huyer, R.: Geschichte des Armeninster und des Krankenhauses Budweis. České Budějovice, 1913.
Kadlec, J.: Acta regionalia – Špitál sv. Václava. 1972.
Kalendář lékárnictva. 1930.
Kovář, D.: Neuskutečněná stavba nemocnice v Českých Budějovicích. Článek uveřejněný ve Výběru, 1999.
Kovář, D.: Okres České Budějovice – z historie státní správy a územní samosprávy 1850 – 2002. České Budějovice, 2001.
Kronikářské záznamy Jonáše Katschnera z roku 1642.
Kubák, J.: Topografie města České Budějovice. České Budějovice, 1975.
Lékárnická ročenka 1938–1948.
Liška, P.: Kapitoly z historie výroby školních a kancelářských potřeb českobudějovických podniků. České Budějovice, 2005.
Marvan, J.: Dějiny pojišťovnictví v Československu, díl 2 (1918 – 1945). 1993.
Meerwald, A., Kratochwil, K.: Heimatbuch der Berg und Kreisstadt Böhmisch-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen-Böhmisch Budweis. 1930.
Pletzer, K.: Jihočeský sborník historický. České Budějovice, 1955.
Příbrský, J., MUDr.: Plánování porodnicko-gynekologických oddělení. Zdravotnické aktuality Ministerstva zdravotnictví číslo 3. Praha, 1946.
Sedlmeyer, K. A.: Budweis, Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel. České Budějovice, 1976.

Výběr z prací historického klubu při Jihočeském muzeu, ročníky 1957, 1973, 1979, 1984 a 1999.
Vzpomínky na židovské lékaře Klaubera, Vůjtěcha, Fleischmanna, Flussera (soukromý archiv MUDr. Lubomíra Mračka).

Dnes již historická podoba hlavní budovy nemocnice. Foto z roku 2003, před celkovou rekonstrukcí fasády, s původní parkovou úpravou.

Obsah

Počátky zdravotní péče města České Budějovice ... 3

Špitál s kostelem sv. Václava ... 3
Třicetiletá válka ... 4
Morový špitál ... 5
Lázně ... 6
Městské veřejné lázně ... 7
Významní lékaři ... 8
Městská lékařská péče, městský fyzikus a ranhojiči ... 8
První chudinský ústav s nemocnicí ... 9
Mastičkáři a lékárníci ... 10
Městský chudobinec ... 10
Nemocnice pro vojsko ... 12
Městská záchranná stanice ... 13
Podpůrné spolky, nemocenské pokladny a pojišťovny ... 14
Ústřední jednota českých lékařů ... 15
Lékařská záložna ... 15
Lékařská komora ... 15
VII. Jihočeská župa lékařská ... 16
Sanatoria ... 16

Všeobecná veřejná nemocnice České Budějovice ... 18

Nová nemocnice ... 18
Všeobecná veřejná nemocnice ... 20
Neuskutečněná výstavba nové nemocnice ... 22
Infekční nemocnice ... 23
Řádové sestry Boromejky ... 25
Nadace ... 28

Jubilejní nemocnice císaře Františka Josefa ... 30

Usnesení o nové výstavbě ... 30
Plány a návrhy ... 31
Vlastní výstavba ... 31
Kolaudace ... 35
Stěhování nemocnice ... 36
Právo veřejnosti ... 36

Lékařské zázemí ... 38
1. světová válka ... 39
Válečné příplatky ... 40
Vznik Československé republiky ... 40
Nová vrchní správa ... 42
Memoranda ... 44
Dodávky léků pro nemocnici ... 46
Stanovy a statut nemocnice ... 47
První nemocniční sanitka ... 47
Nová vlna výstavby a rozšíření primariátů ... 47
Ema Destinnová ... 55

Vlivy nacistické okupace ... 56

Židovská otázka ... 56
Židovští lékaři ... 57
Zdravotní okrsky ... 59
Protektorát ... 59

Cesty obnovy ... 68

Konec druhé světové války ... 68
Herringova vila ... 70
Nedvědův plán a dodávky UNRRA ... 76
Poválečné vedení nemocnice ... 77
Ošetřovatelská škola ... 77
Švýcarský dar ... 84
Očkování ... 84
Státní převrat 1948 ... 84
Vladimír Remek ... 85
Soupis budov nemocnice ... 85

Vedení nemocnice (vedoucí lékaři – ředitelé) v období do roku 1948 ... 89

Správci a vedoucí správní úředníci nemocnice v období do roku 1948 ... 89

Primariáty a jejich primáři ustanoveni v období do roku 1948 ... 89

Použité archivní prameny ... 94

Ostatní prameny ... 98

Použitá literatura ... 98

O autorech

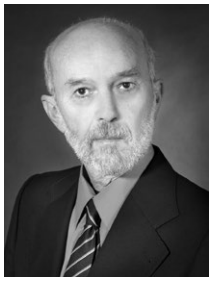

Jiří Černý

(nar. 1939 v Českých Budějovicích)

Po absolvování Vyšší průmyslové školy stavební v Českých Budějovicích se věnoval historii divadla. V tisku publikoval řadu divadelních kritik, recenzí a článků. Napsal šestnáctidílný rozhlasový seriál o českobudějovickém divadelnictví. Pro knihu Encyklopedie města České Budějovice zpracoval heslo Divadlo a jeho osobnosti.

Publikační činnost (výběr):

Benefice, 1990 (Divadelní ústav Praha)
Opony a horizonty Jihočeského divadla, 1998
Budějcká Thálie, 1999
Intimní divadlo Václava Kršky, 1999

Diana Šmajclová

(nar. 1969 v Táboře)

Po absolvování Gymnázia v Milevsku pro získání odborného vzdělání v oboru dálkově studovala 4 semestry archivnictví na FF UK Praha. Pracovala ve Státním ústředním archivu v Praze, Státním oblastním archivu v Třeboni a od roku 1998 je archivářkou Nemocnice České Budějovice, a.s.

Pro knihu Encyklopedie města České Budějovice aktualizovala heslo o nemocnici.
Je členkou redakční rady spolkového časopisu „Obnovená tradice“ Historického spolku Schwarzenberg.

Název: Dějiny českobudějovické nemocnice, I. díl (středověk – 1948)

Autoři: Jiří Černý, Diana Šmajclová

Vydavatel: Nemocnice České Budějovice, a.s. (B. Němcové 54, 370 87 České Budějovice)
Počet vydání: 1. vydání
Počet stran: 104
Náklad: 1 000 ks
Odpovědná redaktorka: PhDr. Marie Šotolová
Odborná korektura: Mgr. Pavel Koblasa
Jazyková korektura: NEBE s.r.o.
Tisková korektura: Diana Šmajclová
Zlom a grafická úprava: NEBE s.r.o.
Tisk: Tiskárna Protisk, s.r.o.
ISBN 978-80-239-9471-1

ISBN 978-80-239-9471-1